

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

28 mai - 3 iunie 2003
(Anul XXXVI)

21

Miercuri, 4 iunie 2003, ora 19, la Clubul Prometheus, Piața Națiunilor Unite nr. 3-5

Întâlnirile "României literare"

Tema dezbaterii:

FENOMENUL LITERAR ROMÂNESC LA ÎNCEPUT DE SECOL

Participare fără invitații

Fotografie de Ion Miclea (aprilie 1973)

Grigore Moisil

evocat de soția sa

pag. 16-17

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Un scriitor aproape uitat

“

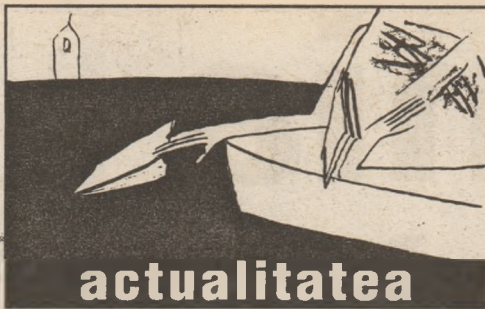
ALISTRAT HOGAȘ și-a pierdut șirul firesc al generației lui literare”, scrie Pompiliu Constantinescu despre autorul *Amintirilor dintr-o călătorie* (19 aprilie 1848-28 august 1917), cam de-o vîrstă cu Slavici, Eminescu și Caragiale (ultimul i-a fost un apropiat), dar recunoscut ca scriitor abia de către Ibrăileanu (care, tipărindu-i în revistă opera, i-ar fi scurtat-o cu o treime din pagini) și Lovinescu (care-l socotea, în 1928, încă nepătruns în “conștiința publică”). Cei 155 de ani de la nașterea sa au trecut neobservați, ceea ce poate să însemne că, după interesul remarcabil pe care critica interbelică i l-a arătat, Hogaș este din nou un scriitor ignorat. Receptarea lui tardivă, între războaie, nu e scutită de ciudătenii. Prozatorul pare inclasabil criticilor din noile generații. Călinescu remarcă puțina creație obiectivă, în molusca (e vorba lui) jurnalului fără coloană vertebrală. Hogaș ar fi un “diletant superior” și un “minor mare”. Presiunea simpatiei recent dobîndite de către Hogaș îl silea, iată, pe Călinescu la această paradoxală apreciere. Lui Lovinescu i se pare un suflet primar, un homerizant, ca de altfel și lui Streinu (care l-a și editat), văzînd în plus în el un amator, spre deosebire de Cioculescu în ochii căruia Hogaș e “un meșteșugar lucid și aplicat” și un clasicist baroc. “Un Creangă trecut prin cultură”, găsește Vianu, un “intelectualist și estet”. Referințele cele mai numeroase se fac la Creangă și Sadoveanu, deși O. Botez se gîndise din prima clipă la Odobescu. În toate acestea se simte o bună doză de exagerare. Proaspătul descoperit dă interbelicilor impresia că e o revelație. Exagerările vor fi prezente chiar și după ce voga scriitorului trecuse. În *Istoria* lui, I. Negoitescu va fi de părere că este în limba lui Hogaș o “lavă fumegîndă, strălucitoare, luxuriantă” care ne-ar duce cu gîndul la Eminescu ori la “lirismul poetic” de la începuturile literare ale Hortensiei Papadat-Bengescu. Nimic, în fond, la Hogaș din natura eminescienei insule a lui Euthanasius ori din feminina senzualitate a *Femeii în fața oglinzii*. Natura lui Hogaș e turistic-etnografică, așa cum vom vedea, într-o limbă literară impestrițată de moldovenisme (*venghercă, ogheal, smidă,*

medean etc.), iar senzualitatea se reduce la ocheadele ușor libidinoase ale bărbatului de cîte ori îi iese în cale cîte o munteancă durdulie.

De la Hogaș ne-au rămas două cărți, *Amintiri dintr-o călătorie* și *În munții Neamțului*, dacă ne luăm după ediția postumă și titlurile din 1921. Cea de a doua s-a bucurat de prefața lui Sadoveanu. Alte două încercări de strîngere în volum a însemnărilor de drumetrie risipite prin reviste dăduseră greș, cînd autorul mai era în viață, din pricina colosalelor erori de tipar, una, și a unui incendiu care mistuise tipografia *Vieții Românești*, a doua. Titlul ambelor fusese *Pe drumuri de munte*, reluat de Streinu în ediția lui din anii '40, dar și de alții mai tîrziu.

Proza lui Hogaș nu este atît de greu de clasat cum s-a crezut. Autorul însuși mărturisește, în prefața la ediția ratată din 1912, a fi vrut să dea un brînci literaturii de călătorie “din drumul obiectiv, didactic și aproape geografic de pînă acum, pe drumul subiectiv pe care trebuie să meargă...” Formația literară îl apropie pe Hogaș de scriitorii romantici din cea de a doua generație, cum ar fi Odobescu, care continuau însă o tradiție întemeiată de predecesori ai lor, de la Gr. Alexandrescu la V. Alecsandri. E vorba despre acea proză romantic-Biedermeier care, întorcînd, în general, spatele ficțiunii și, în particular, romanului, cultiva, între altele, memorialul de călătorie ca pe o specie documentar-personală care consta în descrierea, jumătate exactă, jumătate fantezistă, a unor locuri, oameni, obiceiuri, eresuri și pînă la îmbrăcăminte, amestec de etnografic pitoresc și de spirit cult, de culoare locală și de antichitate savantă. Ca și eroul lui Mérimée, inspiratorul multora, din nuvela *Colomba*, care umbla cu Horațiu în ediția Elzévir sub braț în căutare de bandiți corsicani, protagoniștii memorialelor sau jurnalelor de acest fel de la noi sînt intelectuali subțiri care dau ascultare, după moda veacului XIX, vocii poporului, culegîndu-i cîntecele sau observîndu-i viața și moravurile. Hogaș este și el un *costumbrist*, cu un termen extrapolat de Virgil Nemoianu în *Romantismul imblînzit* de la spanioli la restul continentului Biedermeier.

(continuare în pag. 25)

contrafort

de Mircea Mihăieș

-AM ADMIRAT întotdeauna pe oamenii ce nu ezită să se pună în serviciul semenilor, sacrificând timp, energie și resurse materiale proprii pentru ceea ce, cu o expresie abstractă, se numește „binele public”. Probabil că am avut și modelul – nu întodeauna ușor de suportat, crediți-mă! – al unor părinți generoși până la inconștientă, capabili să dea ultimul leu din casă pentru că nu știu ce amar era la mare ananghie. „Voi măcar sunteți sănătoși”, ne punea la punct mama, când ne plângeam – cu egoismul copilăriei – că în loc să ne cumpere, fratelui meu și mie, o nouă minge de fotbal, dădea bani vecinilor rămase fără lemne de foc ori batute și abandonate de bărbații beți.

Știind că nu pot fi ca părinții mei, m-am ferit multă vreme de orice fel de responsabilitate publică, oricât de modestă. N-am „ieșit din front”, cum se spune, decât împins de la spate și cu o profundă angoasă că voi dezașă, că voi fi taxat că urmăresc avantaje sau că tânjesc să-mi satisfac orgoliile – așa cum în sinea mea îi taxam, de fapt, pe alții! Am oroare de înregimentări, de grupuri și organizații (vizibile sau secrete), și nu pot uita, în ruptul capului, că „partid” vine de la „parte”, adică de la încrengături de interese cât se poate de jenante: putere, bani, influență.

Sub comuniști, n-am putut înțelege în ruptul capului cum o șleahă de slugoi se mândreau cu titulatura de activiști ai partidului, că „propagă” învațăturile lui Stalin și Pingelică, până n-am aflat că sunt foarte bine plătiți pentru aceste ticăloșii. În naivitatea mea, îmi imaginam că ne otrăvesc mințile benevol, după orele de serviciu în fabrică sau la birou. Nu făceam, pur și simplu, legătura între politic și social. Într-un mod curios, istoria chiar mi-a dat dreptate: ocupația bizară a acelor secături nu era deloc

politica, ci jaful sistematic, pe fond de incompetență, lăcomie și prostie.

Nici după 1990 nu m-am putut debarasa cu totul de aceste idei. Poate pentru că oamenii care-au năvălit în spațiul public erau tot vechii activiști și securiști, poate pentru că noii „politicieni” nu s-au dovedit cu nimic mai breji decât cei folosiți de Ceaușescu împotriva propriului popor. Ce stimă să ai pentru politicieni, când nume compromișe pentru vecie – de la Eugen Florescu, sinistrul apostol al celei mai demente forme de stalinism, la Mihai Ungheanu, specialist în teorii conspiraționiste și tartore al ultimei răbufniri a paranoiei naționale, protocronismul, la lingăii nerușinați Adrian Păunescu și Corneliu Vadim Tudor, ca să mă rezum doar la exemplarele din sfera culturii comuniste – nu numai că au supraviețuit, dar trăiesc astăzi o glorie la care pe vremea când produceau texte gen „Partidul, Ceaușescu, România!” nici nu îndrăzneau să viseze.

NU ÎNTÂMPLĂTOR, persoane din această categorie se află pe lista „excepțiilor” de la legea incompatibilității între calitatea de parlamentar și cea de om de afaceri. Ca din întâmplare, au condus sau conduc publicații, edituri sau fundații, fiecare dintre ei

continuă să reverse spre populația din ce în ce mai încovoiată de mizerie balele iluziilor de doi bani, împlinite numai și numai prin inevitabilele lor persoane. Fie că-și botează partidul-fițică „România Mare”, fie că blochează ecranul televizorului cu emisiuni sforăitoare gen „Bătălia pentru România”, doi dintre indivizii menționați sunt parte a coșmarului dezlanțuit tocmai în numele țării, pe care n-au nici un scrupul să-l ia în deșert.

Care *România Mare*, dom' Vadim? România-stadion vechie de țevile mitralierelor promise de-atâta vreme? *România Mare* a invectivelor și acuzațiilor demențiale la adresa oricui gândește altfel decât în haznaua național-securistă dominată de xenofobie, anti-semitism și nebunie? *România Mare* a amarului târât prin tribunale pentru c-a trecut strada prin locuri nemarcate, sau a tâlharilor posesori de imunitate?

Despre felul jenant în care Adrian Păunescu își promovează propriul clan aproape că nu mai e nimic de zis. Flancat de-un fiu ce zdrângăne afon (părerea mea!) la ceva care aduce a chitară și de-o fiică lipsită de orice har artistic (din nou părerea mea!), Adrian Păunescu nici nu cred că-și dă seama ce rău le face progeniturilor. Ce se va întâmpla cu acești bieți copii, obligați să răspundă ca niște roboți

la comenzile tiranice ale tatălui, când acesta nu va mai fi? Ca să nu mai vorbesc de fiica lui Vadim, devenită „patroană” de gazetă! Revendicându-se exclusiv de la imaginea și nerușinarea părintească, ei vor da vina pentru indubitabilul eșec pe dușmanii – legiune, desigur! – ai „marelor oameni”. Nici pomeneală: va fi vorba doar de clasică prăbușire a unor bieți epigoni din raiul în care-au fost înghesuși abuziv, prin decizia unor Zeus de carton, incapabili să depășească epoca de glorie când obținerea unei butelii de aragaz echivala isprăvile lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul.

AȘI în trecut, Adrian Păunescu inventează false ținte, întreținând o atmosferă de iluzorii primejdii și mortale boli, și doar simpla sa pogorâre la locul dezastrului, din caleașca supra-dimensionată ce-l conține cu greu, le poate anihila. Te-apucă jalea, dar și mila, văzând cu cine combate păunescul marile maladii ale țării: cu rămășițe (la propriu și la figurat) ale defunctului cenaclu ideologic-comunist, cu tot felul de nătăfleți păliți cu leuca ipohondriei, cu damicele expirate pe post de muze plurilingve, cu ciudățeniile ale naturii oricând internabile la glumeți. Când te gândești că toate astea se întâmplă la un canal de televi-

ziune patronat de-un domn care se ocupă de gunoaiele Bucureștiului, oricât ai fi de sobru nu-ți poți opri un zâmbet de trist-amară ironic. Știm din proverbe că cizmarul n-are cizme și croitorul n-are cu ce se îmbracă. Oare ce n-o fi având gunoierul?

SUCCESUL celor mai nerușinați dintre români – ilustrat și de recente alegeri parțiale locale, în care PSD-ul a înhațat totul – este, desigur, și consecința obsolesienței, retragerii sau abandonului multora dintre cei care, la începutul anilor '90, ar fi putut salva țara. Amestec de resemnare, comoditate și lașitate, plecarea lor a lăsat liber unei haite bine organizate, cu un miros al banilor dezvoltat de îndeungi exerciții de prădare și cu o lipsă de rușine ce-i coboară în tagma animalică.

Dacă mă înspăimântă ceva în România acestui moment nu e nici sărăcia, nici prăbușirea economiei, nici criza demografică. Toate acestea se pot rezolva mult mai simplu decât ne imaginăm. Mă înspăimântă, în schimb, lipsa de demnitate a tot mai mulți dintre concetățenii mei. Oameni pentru care, în urmă cu câțiva ani, aș fi jurat, se pun la dispoziția celor ce fac un enorm rău țării (nici nu contează dacă-l fac cu voie sau fără voie: atâta pot, și basta!) Partea cu adevărat descurajantă e că își înveșmăntează opțiunile meschine în înalte strategii patriotice: unul vrea, cică, să reformeze sistemul dinăuntru, altul e sigur că va polariza „forțele sănătoase” ale pesedeilor în jurul unor înalte idealuri democratice, altul, în fine, participă la emisiunile lui Păunescu pentru „a-l pune la punct”. Cât de bine l-a pus, s-a văzut: abia dacă apucă să deschidă gura pentru a-și spune numele, înainte de-a fi înghițit de șuvoiul retoric al bardului ceaușeștian.

În astfel de momente e aproape inevitabil să-ți pui întrebarea: dar dacă nici nu merităm mai mult? ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție,
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 3, 12, 24, 26, 27,
28, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 4, 5, 6, 7, 8, 13, 16, 17),
ECATERINA IONESCU (pag. 1, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25),
NINA PRUTEANU (pag. 9, 10, 11, 14, 15, 29, 31, 32).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU

Tema numărului: *Arca lui Noe*

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,
EDUARD CANDET, MAGDA TUFEANU

Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450.
Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD)
și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv),
Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu,
Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).
Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania),
Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše
Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România
literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor,
Banca Română pentru Dezvoltare.

Posteritatea lui Moisi

“**F**RAM atât de măndru de prietenia pe care mi-o acorda!...] Nu cred că un om ca Grigore Moisi a murit”, scria Nichita Stănescu după dispariția, la 21 mai 1973, a marelui nostru matematician. Cei 30 de ani care s-au scurs de atunci au confirmat că, pentru cultura română, Moisi a continuat să fie viu. Aparițiile sale la televiziune, în acei ani de triumf al clișeelelor de tot felul, l-au făcut popular prin neobișnuitul spuselor sale, de poznăș care-i făcea repede complici pe telespectatorii cei mai diverși. Cu o dicțiune impecabilă, într-o românească simplă și curată, el enunța propoziții memorabile, pe care oamenii le reluau apoi în situații de viață dintre cele mai diverse. El nu era niciodată academicianul scoțos, blocat în proprii-i găoace, ci omul prin excelență comunicativ, care simte nevoia să-și testeze mereu părerile cu cele ale altora (“învață-te să te îndoiești de câte ori crezi că ai dreptate”).

Prin ce este Moisi o apariție unică în cultura românească? Am încercat să-mi lămuresc acest lucru și iată câteva aspecte care, luate separat, pot fi întâlnite și la alții, dar considerate laolaltă par a-l caracteriza.

Atitudinea predominantă a lui Moisi în fața vieții și a lumii era aceea a stării de cvasi-permanentă *mirare* și *curiozitate*, fapt care se concretiza în frecvența ridicată a enunțurilor interrogative și exclamative. Auditorul era repede sedus de această atitudine a profesorului și-l urmărea aproape hipnotizat. Dar primul care se lăsa sedus de întrebările care-l asaltau era chiar Moisi și noi eram vrăjiți de aventura la care ne invita.

Nimeni ca Moisi nu mi-a dezvăluit cu o atare forță starea de *bucurie* care-l însoțea în procesul de elaborare matematică. Moisi făcea matematică fredonând, reflecția sa era mereu însoțită de un fel de muzică sau de amintirea unei muzici. El mărturisea că nu are perioade anumite ale zilei în care se ocupă de matematică, ci se lasă în voia gândurilor care-l vizitează. Dar se întâmplă că matematica îl vizita până la obsesie. Această situație era un reflex al alteia, mai generale; Moisi era un epicurian, el savura viața în toate înfățișările sale, era, de exemplu, și un foarte bun dansator. “Bucură-te de matematică!” era pentru el o parte organică a unui

imperativ mai general: “Bucură-te de viață!”

Se lăsa în voia gândurilor sale, rod al unei imaginații prodigioase, era o personalitate robită *ludicului*, un hoinar prin ținuturi prea puțin umblate ale universului ideilor. Puțini înțelegeau atât de bine ca el cât de util se poate dovedi jocul intelectual într-o perspectivă îndepărtată (“pentru copil, ca și pentru matematician, jocul e o treabă serioasă”; “copiii sunt singurii care se interesează cu adevărat de calculatoare”). Dar tocmai pentru că era atât de pasionat de jocul implicit al căutării matematice, al căutării creatoare, nu se mai simțea prea mult atras de jocurile cu statut ludic explicit.

MOISIL impresiona prin *spontaneitate*. Matematica sa nu era una căznică, cum se întâmplă de multe ori, chiar cu matematicieni remarcabili. Dar nu numai matematica sa nu era căznică, ci întregul său comportament, întreaga sa elaborare intelectuală. Între viața sa de fiecare zi și activitatea sa intelectuală era o perfectă continuitate, fiecare dintre ele se hrănea în mod natural din cealaltă. Faptul ieșea la iveală prin ușurința cu care se referea, în lecțiile sale, la situații de viață și prin naturalitatea cu care transfera în viața modalități de gândire împrumutate matematicii.

Obsedat de întrebări și mirări, Moisi avea oroare de locul comun, generator de rutină. Înțelegem astfel interesul său pentru transgresarea barierelor consacrate ale logicii și curiozitatea de a explora logicile neclasice, cărora le-a dedicat partea cea mai valoroasă, de cel mai mare impact, a operei sale. El a făcut, pentru logicile cu mai mult de două valori, ale lui Lukasiwicz, ceea ce irlandezul George Boole făcuse, în secolul al XIX-lea, pentru logica aristotelică (bazată pe principiile identității, necontradicției și tertului exclus): a creat cadrul lor algebric. Din modestie, algebrele pe care le-a introdus au fost considerate de el “ale lui Lukasiwicz”, dar ulterior acestea au primit numele corect: *algebre Lukasiwicz-Moisi*.

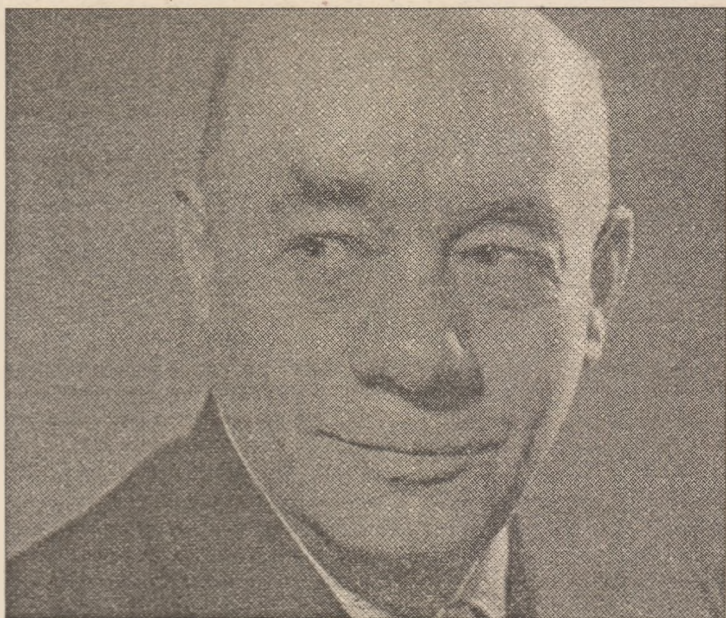
Dar transgresarea principiilor aristotelice avea să-l ducă spre acele teritorii de care se simțea atras încă de la o vârstă fragedă: *paradoxul* și *antinomia*. Paradoxul era pentru Moisi starea de urgență a adevărilor profunde, pe care evoluția ulte-

rioară le transforma în banalități care, la rândul lor, devin judecăți. La vremea când el făcea aceste observații, nu era încă destul de clar dacă are dreptate, dar istoria l-a confirmat: paradoxul a devenit, în multe situații importante, un simptom de sănătate și de normalitate, în contrast cu statutul său în prima parte a secolului al XX-lea, când era mai degrabă un semn de boală, de care trebuia să ne ferim. Spontaneitatea și jocul ofereau desigur condiții optime de construire a unor paradoxuri care colorau în modul cel mai natural discursul moisian. Orice text al său abundă în paradoxuri, multe dintre ele circula precum citatele din Caragiale; este inutil să le mai exemplificăm aici.

DIN spontaneitate, ludic și paradox crește *umorul* moisian, inconfundabil și de o mare varietate, de la autoironie (“eu am visat odată că eram într-o sedință și când m-am trezit eram într-adevăr într-o sedință”) la satiră (a se vedea, de exemplu, “știința manevrată ca fetiș”, “știința înțebată ca oracol”, “știința fluturată ca stindard”, “știința mânuită ca unealtă”).

Cei care au avut de dat examene cu Moisi, în cadrul unui program de doctorat, își amintesc de obiceiul său de a obliga pe doctorand de a sustine și un examen la o materie aparent fără legătură cu specialitatea de bază. Moisi era convins de unitatea cunoașterii și de faptul, puternic confirmat în anii care s-au scurs de la moartea sa, că *orice disciplină dispune de un potențial transdisciplinar* care trebuie descoperit și valorificat. O parte importantă a operei sale a rezultat din analogii operate între logică și inginerie, situație oarecum hazlie, dacă avem în vedere faptul că Moisi fusese inițial student la inginerie, dar a părăsit politehnica, nesimțindu-se atras de ea. A părăsit-o ca student, dar a revenit la ea ca profesor și savant!

Poate un matematician să devină o vedetă a presei, radioului sau televiziunii? În Franța, țară cu o matematică veche și glorioasă, s-a întâmplat numai o singură dată ca un matematician să fie invitat la emisiunea săptămânală a lui Bernard Pivot, multă vreme cea mai importantă emisiune culturală a televiziunii franceze: atunci când matematicianul Jean Dieudonné a publicat cartea “Pentru onoarea spiritului uman”,

în care matematica era prezentată ca o forță culturală. În România, în condiții incomparabil mai vitrege decât cele din Franța, Moisi a reușit să devină o *vedetă* mai *populară* decât a reușit Dieudonné în Franța. Desigur, a plătit un anumit tribut pentru această performanță, i-a acceptat ca interlocutori pe mai marii zilei. Dar concesiile erau inevitabile, deoarece miza prestației sale era apărarea științei românești în condiții de dictatură totalitară. Trebuia înduplecată puterea de a tolera măcar, dacă nu de a stimula, cercetarea fundamentală. A reușit să se facă auzit și în același timp i-a sedus pe cititorii și pe ascultătorii săi, prin farmecul prestației sale. Moisi este un caz pe care facultățile de jurnalistică și de comunicare ar trebui să-l transforme în temă de studiu. Mulți cred că reușita lui Moisi s-a datorat faptului că el nu aborda teme de matematică, ci probleme generale ale vieții, cum ar fi comportamentul funcționarului public și organizarea comerțului cu cartea. Adevărul este că Moisi era în stare să valorifice, în discuția oricărei probleme, aspecte esențiale ale gândirii matematice.

Dar nu se poate nega că succesul social al lui Moisi s-a datorat în bună măsură vocației sale în *folosirea creatoare*, profund nerutinară (greu de găsit un exemplu mai depărtat de ceea ce înțelegem prin ‘*limbă de lemn*’) a *limbii române*. Parcurgeți textele sale și veți găsi jerbe de metafore pe care mulți scriitori le pot invidia pentru calitatea lor literară. Am dat cu alte ocazii numeroase exemple de acest fel și nu mai insist aici. M-am întrebat totdeauna cum de Uniunea Scriitorilor nu s-a autosesizat, alegându-l ca membru al ei, așa cum s-a procedat, dacă nu mă înșel, în cazul lui Noica, și cum de nici un critic nu l-a analizat pe Moisi scriitorul.

Mai este actuală *lupta* pe

care gazetarul Moisi a dus-o pe toate fronturile care-i erau accesibile? Da, este! De fapt, inamicul său numărul unu era prostia omenească, atât în formele ei “de partid și de stat” cât și în cele individuale, în mare măsură modelate de cele dintâi. Era apoi, în strânsă legătură cu cele precedente, lupta sa contra răutății și necinstei, contra plăcerii de a face rău. Iată însă că transformările din ultimii 13 ani nu se dovedesc suficiente pentru o înțelegere corectă a locului culturii în societate, al științei în cultură; pentru o evaluare satisfăcătoare a nevoilor învățământului, a restructurării planurilor, programelor și manualelor școlare. Pe vremea lui Moisi nu se vorbea de corupție, deși ea era în floare. Recitiți-l pe Moisi și veți descoperi și din acest punct de vedere actualitatea sa.

Să mai adăugăm și o altă trăsătură a lui Moisi, rară la marile personalități: *disponibilitatea* sa de a-i întâlni pe cei care doreau să-l consulte în vreo problemă. Putea fi găsit ușor, orice necunoscut îi putea da telefon și era primit la el acasă. Se vor întreba poate unii: Oare această popularitate și disponibilitate nu-i alterau prestigiul? Dimpotrivă, modul în care el se impunea prin inteligență și prin discursul său aproape cântat îi asigura și prestigiu și afecțiune.

Mai e ceva. Posteritatea lui Moisi a beneficiat de sprijinul exemplar al Doamnei Viorica Moisi, care în acest an împlinește vârsta de 90 de ani. Nu mai cunosc un alt caz în care soția unui mare cărturar să fi demonstrat atât de multă grijă, competență, hărnicie, inteligență și har în valorificarea operei celui dispărut. Merită omagiul nostru.

Solomon Marcus

N.R.: Dna Viorica Moisi a avut amabilitatea de a ne acorda un interviu despre soțul ei. Îl publicăm, în consemnarea dlui George Arion, în pag. 16-17.

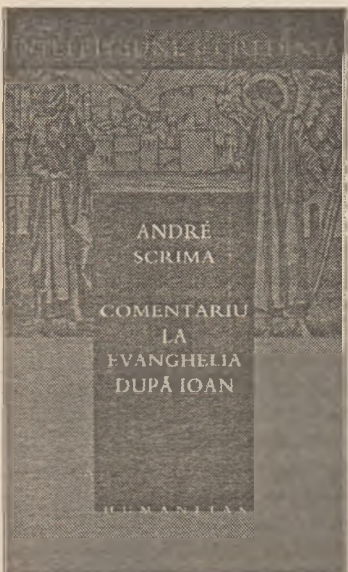

lecturi la zi

de Cătălin Constantin

Cuvînt dincolo de cuvînt

MUL modern citește interpretările, nu le ascultă. Fapt semnificativ, pentru că această implică o diferență esențială de înțelegere a cuvîntului și a sensului său.

André Scrima - *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, Capitoale 18 - 21 (Cartea Patimilor - Cartea Învierii), trad. din franceză de Anca Manolescu, Humanitas, București, 2003, 160 pag.

Povestea cărții pe care o prezint astăzi e cea a unei interpretări rostite și ascultate. Părintele André Scrima, pe care cititorii îl știu ca membru al grupului de la Antim și ca autor al *Timpului „Rugului aprins”*, s-a aflat, ani în urmă, la mănăstirea libaneză Derif-el-Harf. Acolo a deschis *Evanghelia Sfîntului Ioan* și a pătruns în text, oferind la rugămintea monahilor un comentariu de adîncă simplitate a exprimării. Ghidat doar de cîteva note și desfășurat în franceză, comentariul acesta e notat în traducere simultană în limba arabă de către unul dintre frații mănăstirii. Ultima parte a textului, păstrat în arhiva de la New Europe College, cea referitoare la capitoalele 18 - 21 din evanghelie, ajunge astăzi la noi sub forma unei cărți care deschide la Humanitas o nouă serie de apariții. Sînt cuprinse în cartea publicată acum episoadele ultime ale vieții lui Iisus, cele de după Cina de Taină, comentariul urmărește traseul lui Christos din clipa trădării lui Iuda și a predării, pînă la întîlnirea cu ucenicii întorși la condiția de pescari pe Marea Tiberiadei, secvență pe care Ioan o așează la sfîrșitul evangheliei sale, într-o succesiune care rupe cronologia narațiunii și care-i prilejuiește părintelui Scrima o extraordinară interpretare a sensurilor discrete ascunse de evanghelist în text.

Întotdeauna aproape de cuvîntul evangheliei, analiza curge într-un limbaj simplu care e în sine o chemare la a urmări, cu atenție neconținut deschisă, prefacera și mișcarea internă a textului. Există o atmosferă specifică a interpretării textelor religioase care îndeobște ține de ceea ce numim *duh al înțelepciunii*, atmosferă greu de definit sau de descris. Ea capătă aici nuanțe particulare, articulațiile textului celei de-a patra evanghelii sînt citite într-un discurs care e și duhovnicesc, și intelectual, într-un fel care nu permite trasarea unei granițe sigure între ceea ce e interpretare în spiritul tradiției răsăritene și ceea ce am putea numi, pînă la urmă, lectură filologică, înțelegînd prin aceasta pătrundere în interioritatea textului pentru a-i desface cojile succesive ce îl ascund, pornind de la structură și de la cuvînt, cu tehnici ce sînt mai degrabă de hermeneutică literară. Există în deschiderea comentariului un istoric al acestuia pe care l-am rezumat în rîndurile de mai sus și pe care André Scrima îl încheie cu o frază ce cuprinde, în cuvinte puține, sensul adînc al actului interpretării evangheliei. „Un fapt - spune André Scrima - rămîne, însă, fundamental: odată ce a fost deschisă «întru cunoaștere», cartea Sfîntului Ioan nu se mai închide la loc, după cum nici cunoașterea pe care o împărtășește nu are a se mai sfîrși.” Textul e revelație, e participare la transcendență prin totalitatea infinită a sensurilor sale sacre. Actul comentării e echivalentul intrării în spațiul descris de aceste sensuri, al actualizării mesajului sub forma aducerii la lumină a unor semnificații posibile. Gestul interpretării se impune de la sine și, într-un pasaj strecurat către finalul comentariului întîlnirii lui Iisus cu ucenicii pe Marea Tiberiadei, André Scrima oferă explicația necesității actului hermeneutic: „Eram totuși obligați să nu trecem sub tăcere acest mesaj cifrat al evangheliei pur și simplu pentru că Ioan l-a pus în text. Iar, ca orice text sacru, și pentru acesta ne trebuie ochi ca să vedem și urechi ca să auzim.” Ultima dintre frazele citate e esențială.

Există o premisă mereu valabilă în subtextul comentariului părintelui Scrima și care face ca analiza pe care am putea-o numi filologică să urce trepte mai sus, să devină altceva, discurs purtător de *duh al înțelepciunii și priceperii*, din moment ce ea se apleacă asupra unui text ce vine înspre lumea aceasta dintr-o altă lume: „Obșnuiți de atîtea veacuri cu faptul creștin, noi socotim evangheliile, pe cea a lui Ioan în speță, ca fiind dintotdeauna așa cum le aveam acum, ca și cum ele ar fi coborît, gata făcute, din cer. Or, asemenea oricărei înaintări a lui Dumnezeu spre om, în om, cuvîntul lui și-a croit o cale prin densitatea și lumina timpurilor și a sufletelor, interpelîndu-le, reacționînd la situații date în diverse epoci, ceea ce a permis duhului lui Christos să opereze, prin intermediul evangheliștilor, alegerea, discernămîntul care a condus pînă la formulele și cuvintele ajunse pînă la noi.” Esențială, ne spune André Scrima, e calitatea de martor a Evangheliei după Ioan, teologică prin însăși miezul ei, ultima și prima dintre aspirații - contemplarea lui Dumnezeu.

sacrificiu.

Greutatea și harul cuprinde o selecție a meditațiilor spirituale ale Simonei Weil rămase în manuscris și grupate sub acest titlu de Gustave Thibon, cel cărui autoarea îi încredințase însemnările ei. Probabil cel mai aproape, ca stil, sînt aceste însemnări de meditațiile pascaliene, deși apropierea nu trebuie totuși dusă prea departe. Aparența unei clarități concentrate și preferința pentru limbajul concret sînt trăsături esențiale ale lor. Ființa umană e închisă în peștera lui Platon, luînd umbrele drept realitate, prea puțin dispusă să lupte pentru a se elibera din lanțuri. „Realitatea lumii: o alcătuim din atașamentul nostru față de lume. E realitatea eului transferată de noi în lucruri. Nu e nicidecum realitatea exterioară.” Condiția umană înseamnă greutate - *pesanteur*. Termenul are un sens precis, acela de gravitație. Anca Manolescu, traducătorul cărții, își mărturisește de altfel dorința inițială de a-l fi transpus în română chiar prin acest cuvînt, gravitație, păstrînd întreg în felul acesta simbolismul lui științific, esențial în gîndirea Simonei Weil. Alături de lumină, greutatea e forța fundamentală a lumii acesteia: „Întotdeauna e de așteptat ca lucrurile să se petreacă în conformitate cu greutatea, afară de cazul cînd există intervenție de supranaturalului.” Decreația e necesară: „Ceea ce, în noi, e jos, să se coboare, pentru ca ce e sus să poată urca. Fiindcă sîntem răsturnați. Ne naștem așa. A restabili ordinea înseamnă a desface în noi crea-
tura.”

Mecanică umană

TOATE mișcările naturale ale sufletului sînt conduse de legi analoge legilor greutății materiale. Harul singur face excepție.” E prima dintre notațiile din *Greutatea și harul*, cartea Simonei Weil, recent apărută în română, într-o excelentă traducere. E, într-un anume sens, și un rezumat esențial al acestui volum, publicat postum, în 1947.

Din păcate, Simone Weil e prea puțin sau deloc cunoscută la noi. Filosof, mistic și militant politic, aceasta e descrierea ce îi e de obicei asociată. Dar o serie de alte supranume și epitețe i-au fost atribuite. În prefața la ediția în limba română, Anca Manolescu trimite la Cioran care o considera o *Antigona*. Pentru Gide, Simone Weil e „cel mai spiritual scriitor al secolului al douăzecilea”, iar Camus, cel care i-a publicat o parte dintre scrieri, o proclamă „singurul mare spirit al timpului nostru”. Probabil numele pe care i-l asociază Cioran e și cel mai potrivit, dată fiind viața Simonei Weil, al cărei traseu îl poate urmări cititorul în sintetica prefață a cărții. O viață care înseamnă revelație - prima trăită pe cînd asculta muzică gregoriană la abația Solesmes - și dorința de

Surprinzătoare sînt în *Greutatea și harul* pasajele care par pilde, reduse, matematic, la un minim de cuvinte: „Strîngerea de mîna a unui prieten revăzut după o lungă absență. Nu iau seama dacă, pentru simțul tactil, ea e o plăcere ori o suferință: la fel cu orbul care, prin vîrfurile bastonului, simte în mod direct obiectele, simte prezența prietenului. Același lucru pentru împrejurările vieții, oricare ar fi ele, și Dumnezeu.”

Am alăturat pe această pagină primele două apariții dintr-o nouă colecție a Editurii Humanitas, *Înțelepciune și credință*. Coordonatoarea seriei e Anca Manolescu, autoare ce a impus la noi, printr-o carte recent premiată de *România literară*, *Locul călătorului*, un tip nou de discurs, cel al intelectualului al cărui prim criteriu de analiză e asumarea unui punct de vedere și a unei atitudini situate în interiorul credinței. Cărțile din această colecție sînt cărți care vorbesc, sub forma unei experiențe personale, despre credință și cunoaștere. ■

Simone Weil - *Greutatea și harul*, traducere din franceză și prefață de Anca Manolescu, Humanitas, București, 2003, 238 pag.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

125 000 lei

William Golding
ÎMPĂRATUL MUȘTELOR

În Raftul întâi
WILLIAM GOLDING
Împăratul muștelor

120 000 lei

ELIADE
P r o z a

Maitreyi

În seria Ellade
MIRCEA ELIADE
Maitreyi

Document moral

P RIMA mea întâlnire cu Gelu Ionescu (*personajul Gelu Ionescu*) a fost una conjuncturală: cu ani în urmă, coordonatoarea lucrării mele de licență își începuse propria lucrare, pe atunci de diplomă, cu el, exact înainte de plecarea din țară. Cu *Orizontul traducerii* am făcut cunoștință mai târziu, din curiozitate stîrnită de numele autorului, cu care mă mai întâlnisem prin jurnale și povești, de data aceasta despre *Europa Liberă*.

Volumul memorialistic al lui Gelu Ionescu, aparut în colecția de Ego-grafii a Poliromului, poartă un titlu de care autorul pare a fi foarte atașat – *Copacul din cîmpie*, imagine născută dintr-un exercițiu de „ce-ar fi fost dacă”: celebrul Bernard Pivot își întreba invitatul, la sfîrșitul emisiunii, ce și-ar fi dorit să fie într-o altă viață. Iar răspunsul, de dincolo de ecran, al lui Gelu Ionescu, acesta ar fi fost – „un copac secular, mare, solitar, rămuros, puternic, aproape invulnerabil, într-o cîmpie ușor vălurată ce se pierde în zări.”

Gelu Ionescu, *Copacul din cîmpie: scrieri memorialistice*, Iași, Polirom, 2003, colecția Ego-grafii, 376 pag., 189 000 lei

Interviurile și articolele, despre Tudor Vianu, al cărui asistent fusese, despre „memorialistica unor prieteni”, despre Eminescu și Caragiale, incluse, de asemenea, în cartea de la Polirom dovedesc faptul că fostul profesor și redactor al *Europei Libere* se gîdea de mult timp la alcătuirea unor memorii, și totuși, *Copacul din cîmpie* nu-l poate lăsa decât nesățisfăcut pe cititorul în căutarea unor relatări amănunțite din viața unui om care-a văzut și trăit multe. Gelu Ionescu are o discreție care face parte din structura lui cea mai intimă și care-l împiedică să se „dezgo-

I e c t u r i l a z i

lească” în fața paginii albe (iar vocația sa rațională, de teoretician al literaturii, îi refuză talentul acela, al lui Nicolae Mănolescu, de exemplu, de sepie care-și ascunde urmele în cerneala imaginilor dezarmante). Îi lipsește doza de histrionism indispensabilă diaristului și-nică și mai mult memorialistului, lipsă asociată la el unei exigențe cu sine însuși și onestității, refuzului flateriei, fața de ceilalți; această spaimă de dezgolire a intimității simțirilor se vede foarte bine în cele două epistole către Ion Vartic, „*Scrisoarea spaniolă*” și „*Scrisoarea bavareză*”: cea dintîi fusese scrisă fără intenția de a apărea vreodată în presă (era înainte de 1989, iar autorul scrisorii, care semnează, thomasmannian, Tonio, era un nume prohibit în țară), cea de-a doua, expedită 10 ani mai târziu, după publicarea primeia în *Apostrof*, e deja un document de utilitate publică. „*Scrisoarea spaniolă*” e un text puternic, un text care doare prin intensitatea dramei unui om care simte – știe – c-a pierdut definitiv ceva din el însuși și acceptă acest fapt nu ca pe un accident al destinului nedrept, ci ca pe o alegere personală. Cît de intimă e această scrisoare, o arată chiar finalul: „Iertare pentru această indiscreție și revărsare de apăsări – orice asemănare, în oglindă, e adevărată.”

„*Scrisoarea bavareză*”, în schimb, e o atent controlată construcție stilistică, cu multe din accentele sarcastice de revoltă față de mersul culturii române din interviurile și articolele lui Gelu Ionescu („Asta e – la țîrlă n-ai nevoie de dicționar, îți ajunge cîntatul din frunză. Sau behăitul incontinent al ovinei mitice, zisă și miorița.”); e deja o „declarație publică” din care eul încearcă să se extragă, dintr-un fel de prea multă discreție.

Gelu Ionescu e un om care-și refuză amăgirea (sînt aproape dureroase rîndurile în care spune că nu s-a aflat niciodată printre oamenii considerați excepționali de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, al căror redactor de emisiune a fost, că, dacă-ar fi rămas la Paris, probabil nu le-ar fi devenit prieten) pînă la a se ascunde de sine însuși, chiar în minunatele pagini de *Răzlete* (despre lumea copilăriei și aventurile tineretii în plin comunism a acestui urmaș de mari moșieri) și mai ales în cele dedicate celor 12 ani de *Europa Liberă*, în aceste memorii, Gelu Ionescu trăiește prin prietenii săi – căci are un cult al prieteniei – în care se reflectă, construindu-se, într-un fel, ca o proiectie a acestui puternic sen-

timent a cărui vocație îi e atît de proprie. Un Gelu Ionescu de o intransigență și onestitate care merită o meditație atentă asupra locului intelectualului în libertate.

Iulia Popovici

Umanism postmodern

A CUM câțiva ani la o prelegere despre postmodernism și poststructuralism se punea întrebarea: ce va să vină după? Entropie culturală, derivă totală, sau poate altceva? Răspunsul nu întârzie să sosească sub forma unui aflux de scrieri anti-relativiste, pormite să deconstruiască, la rîndul lor, fundamentele teoretice ale paradigmei postmoderniste și, mai ales, să arate mecanismul de gândire de tip sofist pe care se întemeiază formele cele mai virulente ale acesteia. Cartea lui Andrei Cornea, *Turnirul khazar. Împotriva relativismului contemporan*, publicată într-o primă ediție în 1997, se înscrie în această mișcare de rehabilitare a raționalismului, a umanismului, a bazei epistemologice moderne, în fine, a tuturor acelor surse de certitudine pe care relativistii le-au contestat vehement. Avantajul celei de-a doua ediții, revăzută și adăugită, apărută anul acesta la Polirom, stă în posibilitatea autorului de a răspunde la reacțiile stărnite de receptarea primei ediții și, mai ales, în aceea de a intra în dialog livresc cu atât de controversatul *Om recent* a lui H-R. Patapievici.

Aparent cele două cărți fac front comun în lupta împotriva „sindromului” postmodern, ambele recurgînd la argumente filosofice, sociologice, istorice. *Turnirul khazar* ia forma soluționării unei probleme de logică constînd în a demonstra „înaintea sofistică a parohialismului contemporan, fără a introduce *din afară* sau *de sus* criteriile de autoritate ori *metafizice* spre a compara și ierarhiza sistemele culturale.” Așadar, spre deosebire de H-R. Patapievici, care se situează pe poziția adevărurilor „tari,” fundamentate metafizic, Andrei Cornea optează pentru o metodă „slabă” de a ieși din aporia postmodernă, și anume metoda comparației intrinseci.

Poziția promotorilor postmodernismului este considerată de autor drept exemplu de comparație extrinsecă, i.e. într-un turnir al culturilor, judecătorul nu e doar arbitru, ci și jucător,

Andrei Cornea

Turnirul khazar

Împotriva relativismului contemporan

Andrei Cornea, *Turnirul khazar. Împotriva relativismului contemporan*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Polirom, 2003.

astfel încât criteriul de ierarhizare este „exterior și arbitrar,” consecința fiind inexistența unei poziții imparțiale. Spre deosebire de aceasta, soluția comparației intrinseci vine dintr-o anecdotă istorică despre convertirea la iudaism a khazarilor de pe Volga: înaintea prințului păgân Bulan se înfățișează reprezentanții a trei credințe, musulmană, creștină și iudaică. Kaganul le cere acestora să-și exprime o a doua opțiune, pe lângă prima, cea evidentă, pentru propria credință. Atît creștinul, cît și musulmanul aleg iudaismul, care iese astfel învingător în competiție prin ponderea mai mare dată de opțiunea secundă. Decizia, bazată pe un mecanism de tip structuralist, derivă din relațiile dintre elementele implicate și nu din valoarea lor în sine. Obiecția lui Liviu Andreescu, potrivit căreia nu orice arbitru ar recurge la modelul khazar, este contracarată de autor prin limitarea sferei de referință la un arbitru „rațional.” Din păcate, un astfel de răspuns nu face decît să confirme ideea de „parohializare” a cunoașterii avansată de relativisti. Metoda comparației intrinseci, deși ideală în obiectivi-

tatea ei logică, este greu aplicabilă unor situații concrete, în care de cele mai multe ori nu raționalitatea primează, ci reacțiile emoționale, justificate ulterior prin raționamente sofisticate.

În pofida obiecțiilor ce se pot aduce în legătură cu unele argumente invocate, cartea lui Andrei Cornea rămâne totuși o scriere necesară timpurilor noastre. Demersul este unul umanist, lipsit de stridențele părerilor radicale, cu iz apocaliptic. Este demersul unui om care nu și-a pierdut încrederea în coeziunea umanului, în ciuda șubrezirii fundamentelor epistemologice, care privește în jurul său și are curajul intelectual să afirme în fața copleșitoarelor contestări relativiste: „oamenii sunt în stare uneori să se conducă decent, pot uneori crea lucruri frumoase, știu de destule ori să distingă între adevăr și fals, cu toate că rămân în imposibilitatea de a defini Binele, Frumosul și Adevărul, ba adesea au chiar îndoieli asupra existenței ca atare a acestor entități.” Cartea atestă faptul că inocența pierdută în materie de credință și certitudini absolute nu presupune neapărat acceptarea anarhică a unei multiplicități axiologice ireductibile. Lipsa unor valori „tari”, universale, nu face altceva decît să accentueze și mai mult nevoia menținerii, chiar „somnambulice”, a unor puncte de reper, a unor adevăruri locale, „slabe,” limitate. Perspectiva lui Andrei Cornea îmi aduce aminte de o remarcă făcută de Robert Solow, citat de Clifford Geertz în *Thick Description*, în legătură cu opțiunea relativistilor pentru o subiectivitate generalizată: este ca și cum ai susține că, dat fiind faptul că nu există mediu perfect asept, nimic nu ne împiedică să practicăm chirurgia în canal.

Dincolo de orice jocuri livresți, opțiunea lui Andrei Cornea este pentru bun simț intelectual, pentru privirea drept în ochi, pentru acele ierarhii și judecați în virtutea cărora, orice am spune, oamenii recentii mai trăiesc încă.

Irina Marin

literatură

lecturi la zi

de Barbu Cioculescu

De la Charlottenlund la Mogoșoaia

DACĂ ați călătorit, și nu oricum, ci, lărgind pasul vreme îndelungată și în nobile companii, prin atrăgătoare metropole precum Viena, Nürnberg, Londra, Copenhaga și chiar mai la nord, când nici lumea lectorilor universitari, nici aceea a saltimbancilor sau a ciuntitorilor din abatoare nu v-ar fi străină, pe un palier de filosofie a vieții, atunci, în lectura nuvelor lui Stelian Tăbăraș v-ați recunoaște, neobosiți investigați într-un multicolor iarmaroc existențial și de aromitoare ogindire în sine.

Iar dacă veți lua cunoștință de la un prozator știutor care este prima și cea din urmă obligație a celui ce narează - a te aservi spectacolului, lecturii, de la primul la ultimul paragraf, veți recunoaște că, perceptiv, dotat cu umor, scriitorului i-au reușit tatuajele pe pagina de carte. Într-o nuvelă în care se interferează două linii de acțiune, de tensiuni diferite, cum este *Documentație despre dinozauri* și unde anii sunt exact aceia pe care tocmai i-am trăit, iar eroii din comunul nomenclator, fuziunea finală a temelor saltă miza, propune o morală - în opoziție cu moda ce pretinde prozei absoluta neutralitate a perfecte plictiseli, pe orizontala infinitului și spre pocăința lectorului.

Senzaționalul, ca un drept al ficțiunii, un ce detectivistic, simțul acut al mediului, ce poate transfera în exotic și o stradă bucureșteană, dacă nu în mister și te poate firesc transmuta la intrarea în Holmeskirke învaluiie măruntaiele narațiunii, fac acceptabilă situația în care un român aflător în Dania o va avea de condus pe ducesa A. de B. la înmormântarea unei rubedenii - tema i-ar fi surâs și lui Balzac, încă mai mult lui Dumas-père, pomeniți, de altfel. Întrucât o ducesă, fie și întoarsă de la groapa contesei H. de B. nu pofteste în casă un necunoscut, acesta va avea, totuși, parte de un rond prin grădină, unde, în cea de a doua povestire, va zări un *horloge solaire* de bronz, coclit de vreme, un schelet de pasăre astrală din care, în loc să cadă, țâșnește în sus o săgeată meșteșugită. Ba chiar în acel moment - și era în decembrie! - un fascicol de raze cade pe cadran, încât, pentru povestitor nimic nu mai era, din acea clipă, întâmplător. Și cum ceasului solar îi lipsea postamentul, este de la sine înțeles că prietenul nostru va efectua cercetări spre a-l afla, iar de aici pentru cititor începe o perioadă de neliniștită așteptare, ce-i va fi răsplătită.

Excelenta nuvelă ne reamintește acea biserică din Copenhaga unde alături de sala de rugăciune se mai afla, de închisoare; de acolo, printr-un sis-

Stelian Tăbăraș

tem de găuri în zid, cotite, deținuții îl puteau vedea și auzi pe preot, numai pe el. Într-un asemenea sistem de ochire prin unghi operează și Stelian Tăbăraș, al cărui erou pare, aici, a suferi de hiperkultură, în ceea ce emite, în lunga-i căutare a obiectului: "Timp matematic și timp solar... câtă meditație încapă în aceste două calificative! Dacă aș fi filosof și aș opera cu concepte de mare suprafață, m-aș așeza ca poetul, lângă «urșișă roată a lumii», acolo unde «seculii se torc»". Pe când, dacă ar fi fost fizician ar fi vorbit, în cazul timpului solar, "despre ionizarea atmosferei prin lumină, despre difracția luminii la trecerea ei prin două medii cu densitate diferită." Care au drept hotar o linie magică...

Acest factor magic, criptic, dat la iveală în străfulgerări, prin fericite întâlniri, va fi cu insistență cultivat, dar, ca și în prozele lui Mircea Eliade, în medii în care purtătorii săi fie nu se dau pe față, fie înșiși n-o știu. De unde punctul general de plecare în cotidian, în faptul divers. Domină mediul: cu voluptate, peisajul insulei Bornholm se schimbă cu acela al unei largi piețe pietonale - cu pavaje multicolore - din Edinburgh, la Zürich se poposește într-o veche pensiune, așezată, la etaj, pe un fel de pasarelă ce traversează, sus, o străduță îngustă, pentru ca, prin fantoma tumului Colții, să ne întoarcem acasă și să aflăm ce era cu inscripția în litere chirilice, de pe acel *horloge solaire*, ca să medităm, prin urmare asupra îndemnului: "Siliște, oame, că te rămâne vremea."

Asupra acestor șase cuvinte, separat și împreună, povestitorul va aplica tot felul de analize: "de istoria limbii, de semantică și semiologie, de semiotică, antropologică, teoria nivelurilor energetice ale limbajelor"... Dar să nu ne înșelăm asupra identității povestitorului: el se va travesti apoi într-un pictor căruia i se întâmplă să cunoască feminitatea în două opose structuri, apoi într-un personaj incul și mai popular. Gustul său pentru culoare îl va întoarce în lu-

Stelian Tăbăraș, *Atelierul de tatuaje*, nuvele, Ed. Cartea Românească, București, 2002.

am primit la redacție

Cărți

- Sergiu Grossu, *L'Eglise persécutée. Entre Goulag et société opulente*, chronique de deux Roumains à Paris, *Catacombes*, septembre 1971 - décembre 1992, Suisse, Lausanne, Editions L'Age d'Homme, 2002. 336 pag.
- Alexandru Lungu, *Fața nevăzută a umbrei*, Bonn, Argo, 2003 (volum de versuri ilustrat cu desene ale autorului).
- Matei Călinescu, *A citi, a reciti. Către o poetică a (re)lecturii*, Iași, Ed. Polirom, 2003. 406 pag.
- Ioana Părvulescu, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*, București, Ed. Humanitas, 2003. 348 pag.
- Constantin Novac, *Povestiri arogante. Întâmplări pe Siutghiol*, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2002. 278 pag.
- Diana Câmpan, *Gâtul de lebedă și confesiunile mascate ale lui A. E. Baconsky*, studiu, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2003. 390 pag.
- Sorin Gârjan, *iani... (oceanul cu vitralii)*, poeme, Cluj-Napoca, Eikon, 2003. 96 pag.
- Mihai Dușescu, *Premiul Nobel*, roman, Craiova, Ed. Sitech, 2003. 294 pag.
- Academia Română, Secția de Filologie și Literatură, *Limba română*, XLIX, 1/2000, extras, Florica Dimitrescu, *Titluri, titluri...* (studiu privind titlurile din presa de azi). Pag. 59-64.

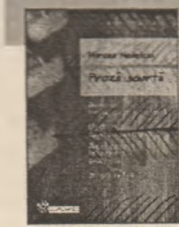
Reviste

- *Memoria*, revista gândirii arestate, editată de Fundația Culturală "Memoria", sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Fondator: Banu Rădulescu. Nr. 42 (1/2003). Redactor coordonator: Gheorghe Derevencu. 144 pag., 35.000 lei. Din sumar: Sergiu Grossu, *O nouă revoluție: revoluția creștină*, Clara Savu, *O mărturie* (despre Elena Lupescu), Ion Țurcanu, *Politica sovietică de lichidare a mănăstirilor din Basarabia*, Eugen Denize, *Învățământul în România comunistă a anului 1952*, Micaela Ghișescu, *Formarea unui chirurg în România interbelică: dr. Constantin I. Ghișescu*, Pascal Bentoiu, *Direcția Generală a Serviciului Muncii (D.G.S.M.)*. *Mărturiile ale unei experiențe personale* etc. Revista cuprinde și un dosar, *Memoria Bucureștiului rănit*, referitor la demolările din timpul lui Ceaușescu. Întregul număr este ilustrat cu reproduceri după desenele lui Gheorghe Leahu.
- *Vitrailu*, periodic al Centrului Cultural Internațional "George Apostu", Bacău, anul XII, nr. 1 (16), martie 2003. Director: Gheorghe Popa. Redactor-șef: Cornel Galben. Din sumar: "Omul nu se poate mântui numai cu jumătate din ființa lui" - interviu cu pr. prof. univ. dr. Dumitru Popescu, membru de onoare al Academiei Române, realizat de Cornel Galben, Caragiale - un hистion desăvârșit - eseu de Alexia Visarion, *Un document pentru posteritate: opera Georgetei Mircea Cancicov* - profil literar de Ioan Vicolleanu, poeme de Aurora Barcaru etc.
- *Tomis*, revistă de cultură editată de Consiliul Local Municipal Constanța. Nr. 4/ aprilie 2003. 40.000 lei. Director: Ion Țițoiu. Redactor-șef: Ovidiu Dunăreanu. Din sumar: interviuri cu Francesco Guida, profesor de istorie a Europei orientale la Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității Roma Tre, și regizorul român Victor Ioan Frunză, eseuri semnate de Mihai Cimpoi, Sorin Dumitrescu, Const. Miu, Lăcrămioara Berechet, Adrian Cârlescu ș.a., versuri de Iulian Talianu și Simona Grazia Dima, proză de Mihail Grănescu etc.

mea circarilor, prilej de a rescrie, într-un scenariu cinematografic (*Blestemul saltimbancului*) tragedia prințului Hamlet nu altundeva, ci la Câmpul cu Brazi. Pe fundalul unui sediu P.M.R. vom revedea - cei vârstnici - portretele lui Gheorghiu-Dej, ale Anei Pauker, Gh. Vasilescu, Vasile Luca. (Cei tineri să nu ridice din umeri. Votarea de pensii pentru torționari - anti-

fasciști nu-i așa? - e tocmai în curs, la Parlament, dacă nu ne înșelăm. Dar chiar dacă ne înșelăm, nu e chiar de tot!)

De la Charlottenlund la Câmpul cu Brazi, din casa memorială a scriitoarei Karen Blixen la pisarii lui Constantin Brâncoveanu - o cale a farmecului pe care ne conduce un povestitor înnașcut, ce nu se ignora. ■

13 x 18,5 cm
664 pagini
179.000 lei

PROZĂ SCURTĂ

Aventuri
într-o curte interioară
Efectul de ecou controlat
Amendament
la instinctul proprietății
Și ieri va fi o zi

de
Mircea
Nedelciu
la
compania

Str. Prof. Ion Bogdan
Nr. 16 Sector 1,
71149 București
Tel.: 210 61 94
Fax: 211 59 48
compania@bx.ro
www.compania.ro

Dragoste la ultima vedere

Am crezut că,
pentru fiecare anotimp,
ai să mă plătești cu
o frunză, un mugure,
un bulgăre de zăpadă
sau cu un măr,
dar te-ai făcut că nu știi,
că nu pricepi
– trupul ți se pierduse printre șerpi,
așa de mlădie erai –
și am tot așteptat
dovada dragostei tale,
până când m-am sălbaticit
și de abia m-am aplecat
să mușc din mărul tău rostogolit.

Și, Doamne, m-am dezmeticit, deodată,
în genunchi, tot cerându-ți iertare,
căci am păcătuit din nou
și m-am culcat cu primăvara
care era fată mare.

Ea doar aduce

Mereu vei exista –
nume sub umbra îndoielii;
fericit-nefericit ca iarba
ce răsare, trăiește și se usucă.

Pe un prag de aburi,
Dumnezeu îți cădelnițează șansa.

Și așa vei fi și tu,
imitându-l, scormind
o literă sau un cuvânt
ce se opresc în rugăciune.

Mereu vei exista –
nume sub umbra îndoielii.

Moartea nu sfințește,
Ea doar aduce în amintire
nume uitate.

Poem omenirii

Omenirea,
de veacuri,
mereu se trezește
prea de dimineată
– se nimereste să fie numai iarna –
și nu poate să-și scrie istoria,
pentru că îi îngheață degetele,
din cauza frigului,
iar când și-o scrie,
o uită prea repede.

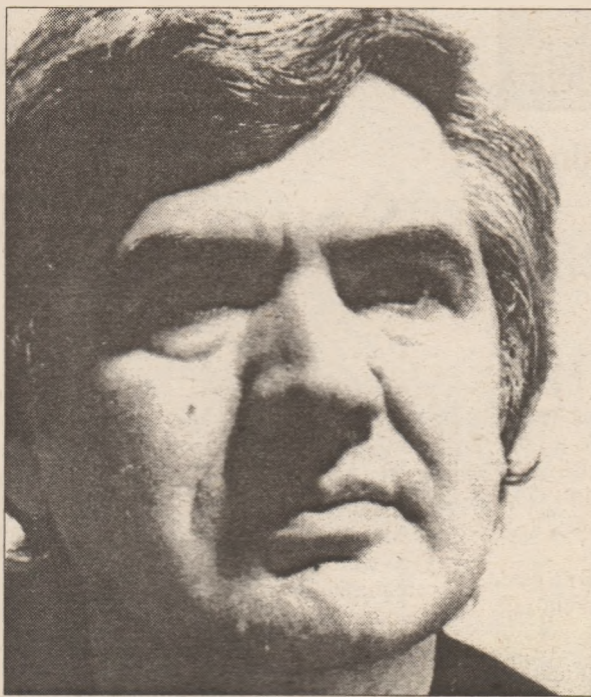
Neodihnită

Lacrime se odihnește în ochi,
Timpul face la fel, în sineși.

Coborâtoare moarte,
numai tu nu ai odihnă.

Apa, în picătura ei,
scaldă mulțimile,
Văzduhul primenește păsările
cu aerul lui binefăcător
Și zborul, uneori,
în aripi se odihnește.

Somnul își doarme
somnul în somnul lui
Și seva copacilor

Radu Cange

face la fel.

Focul, el însuși,
sacru de când s-a născut,
În flăcările lui își găsește pacea.

Pământul se simte eliberat
de liniștea poetului;
Doarme și el sub lumina soarelui.

Numai tu, coborâtoare,
nu ai odihnă.

Faliment ceresc

Despărțiți de ploaie
ca de un imperiu;

Acolo,
singurătatea dăruiește
pietre prețioase –
ca un Dumnezeu
ajuns la faliment.

Poem

Să plângi pe zori,
până când lumina
nu va mai fi sângerie.

Moartea, în primăvară

în amintirea Marianeii Marin

Tineretea aleargă pe gânduri,
ochii ei plutesc în aerul subțire,
nici o moarte nu o mai poate ajunge.

Nici o moarte...
pentru că tineretea
are la pieptul ei poezia
învăluită într-o anume inocență;
pentru că tineretea stă
aplecată asupra poeziei

și nu vede moartea
în razele soarelui.

...Poemul acesta agățat de primăvară,
agățat într-o primăvară
ca într-un desen absurd,
bătut într-un cui,
pe un perete al resemnării,
de un pictor cenușiu
zânatic....

Elegie

pentru G. C.

Acolo e iarnă,
plutește septembrie-n adâncuri
și vara-i plecată.

Petrece-se ora în albi
și sufletul pur
ridică-se-n slavă.

Ce înger sălbatic
cu-aripe lui albă
îmi zgârie cerul?

Ce demon se-abate
din calea-i deplin omenească?
Aici ard cocorii-n
triunghiuri pe zarea celestă
și verdele ierbii
îngăduie pașii înalți
ce-s pe ape.

Pleoapa și-aruncă-a
ei rază,
poetul pe-aproape-i.

Împăcare

Florile, frunzele toamnei
ucid toamna.

De-aici până dincolo
și până la tine tot una-i;

Aripi bat în streșini
de cer și totu-i o rugă.

Aripi bat în streșini
de cer și totu-i o rugă...

Poveste

Și eu am stat în locul acesta,
unde a fost un tron de piatră.
Credincioșii mei – pentru că eu lipseam
foarte mult – se rugau pentru sănătatea
mea și prosperitatea imperiului și așa,
urmele genunchilor lor se mai văd
și acum în adânciturile pietrei.
Lipsa mea era un lucru "palpabil",
de vreme ce literale numelui meu
se conturaseră și ele sub genunchii lor.
Așa puteam să disting lealitatea,
mai ceva ca în haruspicii.
Dar lenea mea de a domni, și măcar în lipsă,
făcu din mine un paria,
fugărit de credința supușilor.
Era o poveste frumoasă la care
participam cu jocul meu. Îmi dovedisem
notorietatea și, exilat de bună voie
în teritoriul nimănui, nici n-am
bănuț că devenisem celebru,
pentru că unii, naivii de ei, și acum
vor să mă înscăuneze în amintirea
celui ce ar fi trebuit să fiu. ■

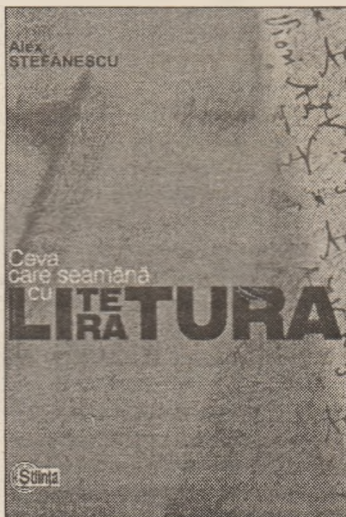
semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Dragoste și ginecologie

(urmărire din nr. trecut)

NCHIPUINDU-ȘI ca-și ui-mește cititorii cu libertinajul de limbaj echivalat cu o calitate estetică în sine, un alt autor, Alexandru Potcoavă, ajunge a povesti "în gura mare cum își amestecă saliva cu saliva iubitei sau cum găsește prezervative pe acoperișul blocului". "Pare greu de crezut, dar și alții înaintea lui s-au mai culcat cu cite o femeie".

Alex. Ștefănescu – *Ceva care seamănă cu literatura*, Ed. Știința, Chișinău, 2003, 120 pag.

Nu mai puțin jenant apare convenționalismul local, conștient în elogiile incomensurabile aduse unor modești autori de provincie, la diverse lansări de cărți sau în paginile presei din teritoriu. În loc de-a le lăsa să se "evapore" în momentele rostirii sau publicării lor într-un cadru minor, comentatorii cu pricina își strâng cu evlavie astfel de texte în volum. Bunăoară, un Ilie-Ștefan Rădulescu "și-a adunat și el recenziile într-o carte, dar nu după ce le-a publicat în reviste, ci după ce le-a citit în holul primăriei din Călărași sau în incintele altor instituții". D-sa nu se dă în lături a afirma că "o carte mediocră a lui Dumitru Bălăeț are «o incontestabilă valoare ideatică» și a declara "în legătură cu un elev de liceu, autor al unor versuri adolescenti-

ne: «Gabriel-Codruț Berceanu reprezintă, pentru mine, o veritabilă revelație». Concluzia e de-o justă severitate: "Ilie-Ștefan Rădulescu oferă cititorilor, sub forma unei cărți, ceea ce a spus în treacăt, pentru flatarea unor autori. Este ca și cum ar pune în vânzare cutii cu chibrituri arse". În proximitatea tratării encomiastice a producțiilor foarte oarecari, putem vorbi și de un bombasticism teoretic, cum ar fi bunăoară cel ce pleacă de la conceptul de "paradoxism": "O stafie bîntuie literatura română: paradoxismul. Pretins curent literar, inventat de preținși scriitori, paradoxismul este luat în serios numai de cei care nu înțeleg literatura. Dar ei sînt mulți...". Avînd o ideologie neguroasă, așa-zisul paradoxism îngăduie să spui orice despre oricine, cu atît mai mult cu cît își divulgă feblețea pentru exagerări, pentru "marea superlativelor". Entuziasmul delirant e starea de "betie" specifică a unui "paradoxist" precum Ion Pachiea Tatomișescu: "Un om poate fi beat din multe motive, «beat de soare», ca personajul dintr-o parodie a lui George Topirceanu. Ion Pachiea Tatomișescu este beat de admirație față de Nichita Stănescu. Atît de beat, încît îl confundă cu oricine întilnit pe stradă, iar în cele din urmă cu stilpii și cu pomii pe care îi sărută zgomotos". O formă de entuziasm savant, contras în pretenții scientizante, ne întîmpină în unele "cercetări" care se apropie de marile opere cu limbajul prețioaselor ridicole: "Specialistă în semiotică, știința care se ocupă printre altele de explicarea textelor, Mariana Neț crede că poate analiza cu metodele acestei științe poezia lui Eminescu. Eroare! Este ca și cum cineva ar încerca să culegă flori cu excavatorul". Chiar dacă un cititor neinițiat ar putea ajunge la înțelegerea "hermeneuticii" de un atare gen, prin însușirea terminologiei semiotice, la ce bun? Ce-ar putea afla în privința esenței de factură estetică a poemului? "Mariana Neț face de fapt considerații savante asupra «rămășițelor pămîntești» ale sonetului eminescian. Noi preferăm să citim considerații, fie și savante, asupra sonetului". În fine relevăm un aspect al comi-

cului literaturii mediocre, se pare nescontat de critic, însă care transpare în mod obiectiv din cartea d-sale. Ne referim la relația dintre produsul literar și numele care-l semnează. Se confirmă în felul acesta o veche impresie a noastră că nu orice nume e demn de-a accede la creație, că există nume refuzate din start unei împliniri într-o sferă elevată. Evident, nume predestinate derizoriului, precum un soi de fatalitate onomastică, prin însuși efectul lor acustic. Cu destui ani în urmă îmi exprimam opinia că un june poet, se pare maramureșean, pe numele d-sale Șuștic, n-are șanse de-a se realiza sub acest nume (se pare că l-a schimbat). Nu e rațional ceea ce spunem, dar e... adevărat. Unui Marian Beșcuță "tocmai bunul-gust îi lipsește, cu desăvîrșire". În scrisul unui Victor Cilincă "există și unele momente de literatură autentică, dar după fiecare din ele autorul trage apa". Un Florin Țupu "nu are instinct de poet. Din acest punct de vedere este – cum ar spune el însuși – neinstinctual". Un Eugen Cioclea face – cum altminteri? – figură de... cioclu: "Citînd versurile lui Eugen Cioclea ai impresia că asisti la tentativa unui bărbat masiv și grav, îmbrăcat în negru, de a juca șotron pe stradă, alături de copii". Să fie doar simple întîmplări cu sensul... înainte? Și ce să mai zicem de numele unui lipsit de har, Solo Har Herescu? Din care motiv, există pseudonimele...

DAR SPRE onoarea d-sale, Alex. Ștefănescu nu se cantonează în perimetrul producătorilor de maculatură literară, oarecum la vedere, așadar lesne de sancționat, chiar dacă, în realitate, nu e sancționată de critica noastră în proporția cuvenită și cu fermitatea adecvată. Privirea-i critică se înalță și către elogiile consacratei dubioase, dacă nu de-a dreptul false, sub pavăza unor făloase situații politic-administrative. Aci vinovația e mult mai mare, căci putem detecta atît exploatarea cinică a unor avantaje extraliterare de către autorii "ajunși" în virful piramidei sociale, cît și complicitatea amicilor ori a adulterilor lor de

ocazie. Relativei candori a grafomaniei fără "poziții", din mediile periferice, un soi de "vice impuni", i se substituie impostura calificată, desigur în grade diverse, însă cu același numitor al uzurpării și al impudorii. În raport cu "sărăcia" celei dintîi, e o grafomanie de lux. Ne referim la două cazuri situate la granițele, imposibil de trasat de facto, între cultul totalitar al personalității și mai vechea perfidie fanariotă, ambele cu ecouri resuscitate în prezent: "Faptul că un autor are o poziție socială înaltă, precizează Alex. Ștefănescu, nu schimbă valoarea cărților sale. Schimbă însă reacția față de ele. Mulți comentatori se simt emoționați încă dinainte de-a deschide acele cărți. Parcă și hîrtia lor e mai mătăsoasă. Cînd a debutat cu un volum de versuri, Radu Vasile era prim-ministru. Lansarea volumului a fost, bineînțeles, fastuoasă. Au vorbit, atunci, oameni subțiri, ca Andrei Pleșu, care, mărturisind că nu citise versurile respective, le-a lăudat totuși cu convingere, bazîndu-se pe ceea ce-i spusese despre ele Mircea Dinescu". Ce-ar mai fi de zis? Ne amintim și noi episodul. Al doilea caz smuls listei privilegiaților este cel al lui D. R. Popescu, în raport cu care persistă o tăcere... necritică, întreruptă doar de acordarea cite unei funcții sau a cite unui respectabil premiu fostului președinte (cu cîntec) al Țărei noastre, în ultima parte a "epocii de aur". Alex. Ștefănescu are curajul de-a sparge această tăcere, afirmînd rîspicat... adevărul: "D. R. Popescu a cunoscut succesul înainte de 1989, un succes explicabil prin dramatismul romanului său, dar și prin funcțiile înalte pe care le deținea. În prezent, el este aproape complet ignorat, deși continuă să publice noi și noi cărți, de cite 300-400 de pagini fiecare...". Criticul mărturisește că a citit cu atenție romanul *Falca lui Cain* (Ed. Albatros, 2001) al lui D. R. Popescu, "animat de curiozitate" pentru a constata cum mai scrie

prozatorul "ridicat altădată în slăvi", dar se declară decepționat: "Era mai bine însă dacă nu-l citeam. *Falca lui Cain* oferă imaginea involuției lui Dumitru Radu Popescu ca scriitor, involuție declanșată, de altfel, cu ani în urmă, cînd, îmbătat de succes, el a început să creadă că poate face o carte din tot ce-i trece prin minte. Așa-zisul roman *Falca lui Cain* are un sumar eterogen, fiind alcătuit din pagini de roman, de poezie și de teatru. Seamănă mai mult cu un almanah decît cu un roman. Dar asta n-ar fi atît de grav, fiindcă, oricum, nimeni nu mai are, azi, prejudecata genurilor. Mult mai greu de acceptat este caracterul improvizat și prolix al fiecărui text în parte. Un almanah are cel puțin o calitate: este atrăgător. Cartea lui Dumitru Radu Popescu este plictisitoare de la prima pînă la ultima pagină". Se întîmplă că acesta e și sentimentul mai vechi de cititor al subsemnatului. D. R. P. ni s-a părut mereu supraevaluat, o glorie factice, chiar dacă lăsam la o parte arhicunoscutele d-sale compromisuri cu regimul Ceaușescu. O bună parte a creației în chestiune nu e decît o pastîșă neinspirată, suficient de greoaie, a lui Faulkner. Unii folclorizează, alții faulknerizează... Dar sinceritățile se plătesc. Încalcînd regula jocului (de societate) al comodului conformism, riscînd a scrie exact ce gîndea, Alex. Ștefănescu s-a văzut prompt admonestat de un confrate care a crezut de cuviință a taxa aprecierile d-sale neortodoxe la adresa lui D. R. Popescu drept "un pas enorm și incalificabil, pe care nici un cititor de bună-credință necum un critic, nu-l poate face fără să devină ridicol, ca să nu spun mai mult". Vasăzică, cel ce surprinde ridicolul, dincolo de o imagine stabilită prin consens, ar deveni el însuși ridicol! Reacția nu ne surprinde. Conservatorismul castei unor mandarini literari, instituită încă înainte de 1989 și mortal speriată de ideea revizuirilor, e încă puternic. ■

am primit la redacție

Reviste

- *Candela Moldovei*, buletinul oficial al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. Apare la Iași. Nr. 3-4/ martie-aprilie 2003. Consilier cultural: P.C.Pr. Nicolae Dascălu. Redactor-șef: Constantin Sturzu. Din sumar: textul *Pastoralei de Sfintele Paști*, rostite de I.P.S. Daniel, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, prezentări ale postului de radio "Trinitas" și editurii "Trinitas" din Iași, *Pelerinaj în Asia Mică* (suită de articole privind pelerinajul pe care l-au făcut în Turcia în perioada 9-21 februarie 2003 cadrele didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă "Dumitru Stăniloae" din Iași), *Declarația Bisericii Ortodoxe a Greciei referitoare la viitorul Europei* etc.

(urmare din numărul trecut)

Entuziasmul ca metodă critică

CRITICA literară profesată de N. Steinhardt nu este convențional-elogioasă, ci *entuziastă*. Nu este encomiastică, ci *participativă*. Criticul comunică într-o stare de efervescență spirituală cu autorul. Întâlnirea lui cu literatura reprezintă o sărbătoare. N. Steinhardt nu obsedează să sărbătorească literatura, așa cum pomii nu obosesc să înflorească de fiecare dată, primăvara, chiar și când sunt bătrâni.

Procurarea însăși a cărților devine pentru pasionatul cititor un prilej de jubilație anticipată. Semnificative, din acest punct de vedere, sunt cele 250 de scrisori către Virgil Ierunca, publicate în volumul *Dumnezeu în care spui că nu crezi...*, 2000. Scrisorile datează din perioada 1967-1983 și, cele mai multe dintre ele, se referă la noutățile editoriale din Franța și România.

Aflat în România, o țară-închisoare, ca toate țările comuniste, N. Steinhardt îi scrie unui prieten din Franța, deci din lumea liberă. Acest raport dintre expeditor și destinatar conferă scrisorilor dramatismul unor mesaje trimise de cineva care are nevoie de ajutor. N. Steinhardt se sufocă, din punct de vedere cultural, într-un spațiu impermeabil la creația intelectuală și artistică "străină" și îi cere prietenului său noi și noi cărți apărute în Occident, cu insistența cuiva care ar cere oxigen.

La rândul lui, îi trimite și el lui Virgil Ierunca diferite volume tipărite în România, pentru a-i da posibilitatea să se documenteze în legătură cu viața literară din țară. Scrisorile au, înainte de toate, acest scop practic: să regleze schimbul de cărți dintre un expeditor plin de ardore și un destinatar calm și amabil.

În mod frecvent însă aceste texte utilitare devin confesive, eseistice și poematice, în conformitate cu temperamentul eruptiv al lui N. Steinhardt, care detestă *gradul zero al scriiturii*. Mai mult decât atât, expeditorul îi reproșează la un moment dat destinatarului, pe un ton patetic, că nu primește de la el scrisori la fel de înflăcărâte:

"Foc supărat, întristat, indignat, revoltat, amar, cătrănit, mahnit peste măsură, cu sufletul acrit și răscolit de stilul ultimei tale scrisori - circumlocuțional, simandicos, obsecvios, fastidios, năzuros, meandric, contabilicesc și, în general, cu totul lipsit de prietenie - de

parcă nu mi-ai scrie *mie*, ci nu știu cărui ștab ori șefuleț, lui Pavel Apostol poate, lui Petroveanu, lui Aurel Baranga ori lui N. Moraru -, am hotărât totuși să trec peste revolta, amărăciunea, indignarea, cătrănirea mea etc., etc. și, dat fiind că suntem în ajunul Înălțării Domnului, când trag nădejde a mă împărtași, să nu țin seama de stilul tău atât de inamic - de nu și ultragiant, dușmănos - al scrisorii tale și să-i dau curs."

Ca și Ion D. Sîrbu, N. Steinhardt este torturat de dorința comunicării. Alți autori își cheltuiesc energia intelectuală exclusiv pentru crearea unei "opere", iar în scrisori sunt expeditivi și convenționali. Ion D. Sîrbu și N. Steinhardt investesc foarte mult în fiecare scrisoare, fără să le pese că textul respectiv va fi citit de un singur om (ei n-au cum să prevadă cariera postumă a scrisorilor). Amândoi sunt neliniștiți și merg cu sinceritatea până la autoflagelare, ca unele personaje dostoevskiene. Există însă și o deosebire importantă. Ion D. Sîrbu își declară nefericirea, plăcându-i să se chinuiască în văzul lumii, în timp ce N. Steinhardt, deși este la fel de nefericit, se declară senin și mulțumit de viață.

Nu este vorba de ipocrizie, nu este vorba nici de acel O.K. pe care americanii îl spun mecanic, pentru a nu-i plictisi pe cei din jur cu necazurile lor. N. Steinhardt afirmă că este fericit cu speranța că va deveni fericit. El devansează în declarații realizarea unei dorințe arzătoare, pentru a forța realitatea să i-o îndeplinească.

"Ce frumoasă e lumea asta!"

SEMNATARUL scrisorilor nu numai că promovează versiunea fericirii sale, dar mai și mulțumește cerului (după ce a făcut ani grei de închisoare, fără nici o vină) pentru șansa pe care i-a dat-o, de-a se bucura de viață:

"Din firimiturile rămase se învrednicesc și câinii, iar din firimiturile Harului se pot împărtași, pe urmele cananeiencii, și cele mai jalnice dintre făpturi. De ce n-aș recunoaște și n-aș spune? De fericirea aceasta necuprinsă am avut parte și eu - ca și de o anumită liniște, o anumită neîncetată voioșie, o anumită zămbitoare nepăsare, o anumită semeață nesimțire, o anumită copilăroasă încâpățănare. Doamne, iartă-mă! Iată că mă pornii a-mi face un fel de portret psihologic - *tu vois ça d'ici!* Iartă-mă și tu și nu râde prea tare!"

Uneori însă, când este obosit, uită să mai țină sus steagul

încrederii în steaua lui norocoasă și își mărturisește regretul sfâșietor că și-a ratat viața:

"A! ce frumoasă e lumea asta a lui Dumnezeu, Virgile! Și ce rău îmi pare că am fost un păcătos și un netot și am irosit-o, răvășit-o, iureșit-o, balmăjit-o, pângărit-o! De împrejurări potrivnice să nu-mi vorbești, nu există împrejurări, totul de noi depinde, răspunderea toată a noastră e! Îmi va mai da oare Dumnezeu puțința s-o mai dreg, s-o mai plinesc, s-o mai rostulesc nițel?"

Entuziasmul este starea de spirit adoptată aprioric de N. Steinhardt și în judecarea literaturii, ceea ce nu exclude funcționarea spiritului critic. De fapt, tocmai această situație este corectă. N. Steinhardt pleacă de la prezumția de valoare ori de câte ori se pregătește să citească o carte, spre deosebire de atâția alți critici care sunt de la început sceptici și nereceptivi. În felul acesta, el face comunicarea *posibilă*. Cu alte cuvinte, când aude sunând telefonul literaturii, se grăbește să-l ridice, dându-i o șansă necunoscutului de la celalalt capăt al firului să-și transmită mesajul. Și numai dacă mesajul îl dezamăgește, întrerupe politicos convorbirea sau, la nevoie, chiar trânteste receptorul, enervat de insistența interlocutorului.

Apologia spiritului românesc

AFEL trebuie înțeleasă elogierea de către N. Steinhardt a românilor, a României, a stilului de viață românesc. Elanul scriitorului-călugăr *împinge* românismul spre ipostaza lui ideală, îl obligă să fie așa cum ar putea fi, îl inventează plecând de la o esență revelată în momente faste. Frazele lui N. Steinhardt sunt imperative, nu enunțative:

"Feriți-vă cei ce s-au născut în acest paradis românesc; cei ce l-au privit cu ochi veseli și înlacrimați; cei în ale căror vine curge sângele șesurilor, dealurilor sau munților natali; dar și cei care l-au simțit și îndrăgit printr-un act, să-i zicem, de voință, mai curând de clarviziune; cei ce l-au iubit, deși spurcați, deși târziu; fericiți cei ce-l poartă în suflet, deși se află departe; cei ce - orice, oricând, oricum - nu și-l smulg din lăuntru lor, unde paradisul acesta pământesc și-a pus indelebila pecete."

De altfel, nu numai ceea ce este românesc are parte de acest tratament. Indiferent despre ce scrie, N. Steinhardt instigă la fericire.

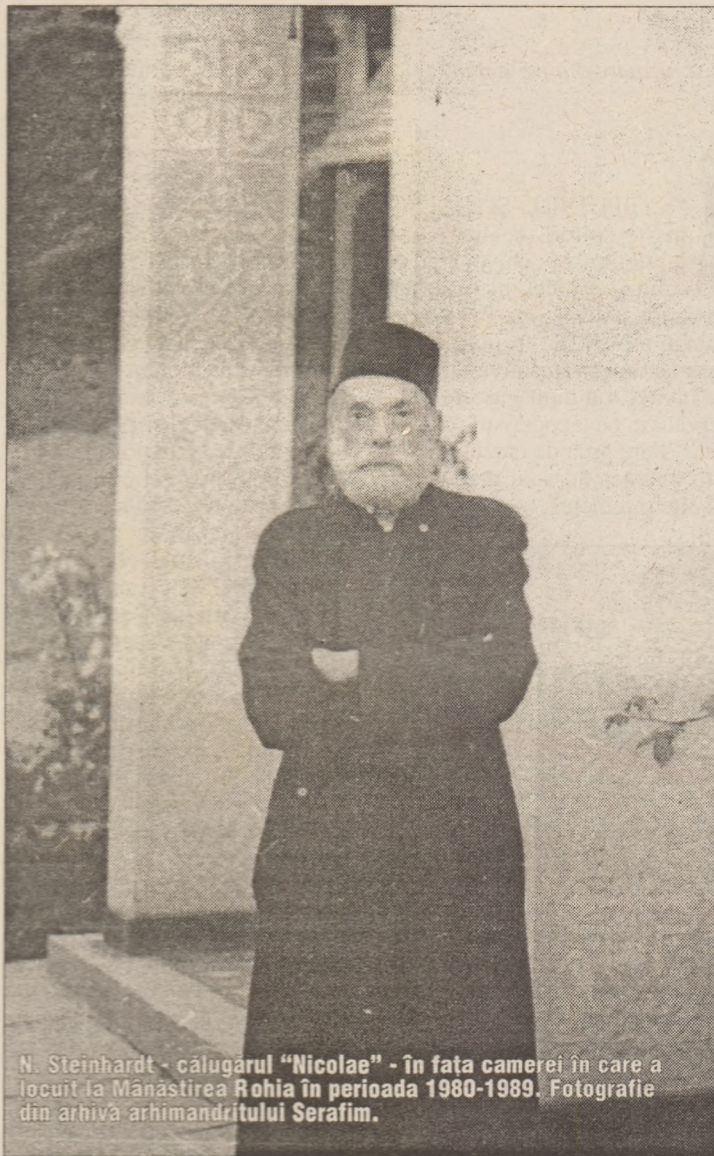
Patriotismul său seamănă cu înțelepciunea copacului, care, atașat definitiv de un anumit loc

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

N. Steinhardt

N. Steinhardt - călugărul "Nicolae" - în fața camerei în care a locuit la Mănăstirea Rohia în perioada 1980-1989. Fotografie din arhivă arhimandritului Serafim.

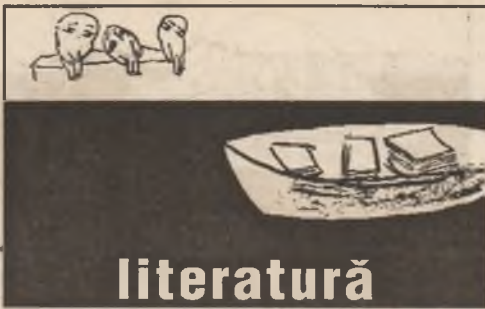
de pe planeta, se străduiește să-l valorifice la maximum, în loc să-l conteste fără rost. N. Steinhardt își iubește țara așa cum își iubește firea, soarta, credința. Nu întâmplător, povestește pe larg, într-o scrisoare, ce mulțumit este Constantin Noica, la 60 de ani, că are 60 de ani:

"Dinu a împlinit acum câteva zile 60 de ani. Ne-a spus, lui Vlad și mie, că, departe de a se simți apăsător, întristat, copleșit de această vârstă, se simte mai liber și mai fericit ca oricând. Abia acum a scăpat de toate neesențele: ambiția, erosul, speranța, îngrijorarea de a ști ce vei face din viața ta, răspunderea față de colectivitățile de care ții. Abia acum, așadar, se simte cu adevărat liberat și liniștit, abia acum a trecut de la «a face» la «a fi», de la agitație la liniștea individului scăpat de orice chemări lumești ale speciei. Asupra

punctului acestuia a stărut: că după 60 de ani individul scapă de specie."

Cea mai valoroasă carte a lui N. Steinhardt, capodoperă a literaturii române din toate timpurile, este *Jurnalul fericirii*, scris parțial în minte, în închisoare, continuat după grațierea din 1964, pe ascuns, într-un regim de clandestinitate, confiscat de Securitate, reconstituit de autor din memorie și publicat abia după moartea lui, în 1991. Citind acest jurnal, facem o experiență spirituală greu de uitat. Învățăm din paginile lui mai mult decât din paginile a sute de cărți.

În cunoscutul său stil patetic și funambulesc, cu intuiții fulgurante și confesiuni sfâșietoare, cu spectaculoase desfășurări de erudiție și o copilăroasă bucurie a jocului, N. Steinhardt ne povestește cum a trăit, cum a

literatură

suferit, cum a înțeles. Considerațiile lui despre oameni (inclusiv despre personalități ca Sergiu Al-Giorgiu, Al. Paleologu, Vasile Voiculescu, Constantin Noica, Ion Negoitescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca) și reflecțiile asupra unor opere literare, filosofice sau religioase au valoarea unor revelații. Dar și mai tulburătoare este lectura acelor pagini în care scriitorul vorbește (fără să braveze, dimpotrivă) despre drama sa. Informatorii care și-au oferit de bună voie și nesiliți de nimeni - ca la încheierea unei căsătorii monstruoase - serviciile atotputernicei Securități au ocazia să afle că un om a preferat să fie întemnițat (și bătut cu bestialitate, și umilit) decât să se transforme într-un complice al călăilor. El și-a asumat cu o demnitate tragică propoziția pe care aveau să o scandeze peste trei decenii demonstrații în Piața Universității: "Mai bine mort decât securist!"

În zilele în care încă mai putea să decidă dacă să facă pactul cu diavolul și să rămână liber sau să nu-l facă și să-și petreacă anii deplinei maturități în închisoare, N. Steinhardt l-a consultat pe tatăl său. Acesta l-a sfătuit să nu-l facă: "E adevărat că vei avea zile foarte grele. Dar nopțile le vei avea liniștite, vei dormi bine. Pe când dacă accepți să fii martor al acuzării vei avea, ce-i drept, zile destul de bune, dar nopțile vor fi îngrozitoare. N-o să mai poți închide un ochi. O să trebuiască să trăiești numai cu somnifere și calmante; abuzat și moțâind toată ziua, iar noaptea chinuitor de treaz. O să te perpești ca un nebun. Cătați de treabă. Hai, nu mai ezita. Trebuie să faci închisoare. Mi se rupe și mie inima, dar n-ai încotro."

N. Steinhardt l-a ascultat pe tatăl său și a avut, într-adevăr, zile grele și nopți liniștite.

Exegeză și literatură

DINTRE studiile critice ale lui N. Steinhardt se remarcă acela intitulat *Secretul "Scrisorii pierdute"*, publicat în 1975, sub pseudonim, în revista *Ethos* din Paris și rămas necunoscut publicului din România, până la apariția sa în *Cartea împărțirii*, 1995. Patetic și totuși suficient de lucid pentru a construi o argumentație și pentru a prevedea zâmbetele ironice ale scepticilor, N. Steinhardt dezvoltă ideea că gestul "coanei Joița" de a-l ierta în finalul *Scrisorii pierdute* pe Cațavencu, ca și scena împăcării generale consemnată la sfârșitul schiței *Telegrame*, chiar dacă sunt *happy-end-uri* batjocoritoare imaginate de I.L. Caragiale pentru a denunța lipsa de seriozitate a compatrioților săi, evidențiază de fapt o bunănotă paradisiacă, o toleranță de esență creștină.

Teoria lui N. Steinhardt este măgulitoare pentru români, deși este avansată cu o febrilitate și manifestă o tendință spre absolutizare care aduc aminte mai curând de radicalitatea altor popoare decât de sentimentul relativității faptelor omenesti atribuit de eseist românilor. Pe de altă parte, această teorie pare fantazistă prin comparare cu o interpretare situată la extrema cealaltă (interpretare și ea neverosimilă și tot din cauza excentricității) și anume aceea a lui Lucian Pintilie din filmul *De ce trag clopotele, Mitică*, de unde reiese că îngăduința generală și veșnicul amuzament sunt criminale.

bibliografie

CRITICĂ LITERARĂ. În genul... tinerilor, Buc., Ed. Cultura Poporului, 1934 (vol. semnat Antisthius; cupr. texte scrise à la manière de Geo Bogza, Panait Istrati, Mircea Eliade, Constantin Noica, Emil Cioran, Petru Comarnescu ș.a.; prin parodiare este persiflată în special "beția de cuvinte"; ed. a II-a, postf. de Dan C. Mihăilescu, Buc., H., 1994) ● *Între viață și cărți*, Buc., CR, 1976 ● *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, D., col. "Discobolul", 1980 ● *Geo Bogza, un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiosului, Solemnității, Exuberanței și Patetismului*, Buc., Alb., 1982 ● *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, D., 1983 ● *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte*, Buc., CR, 1987 ● *Prin alții spre sine*, eseuri vechi și noi, Buc., Em., 1988 ● *Drumul către isihie*, inedite, ediție de Oana Cătălina, Cluj-Napoca, D., col. "Discobolul", 1999.

ESEURI ÎN COLAB. CU EMANUEL NEUMAN. *Essai sur une conception catholique du Judaïsme*, Buc., 1935 ● *Illusions et réalités juives*, Paris, 1936.

JURNALE, CONVORBIRI, CONFESIUNI. *Jurnalul fericirii*, Cluj-Napoca, D., 1991 (postf. de Virgil Ciomos; volumul reproduce prima dintre cele două variante ale textului, revăzută și completată de autor) ● *Monahul polifonic*, Cluj-Napoca, D., 1991 ● *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incommode adresate de Zaharia Sângeorzan*, postf.

de Zaharia Sângeorzan, Buc., Ed. rev. *Literatorul*, 1992 (ed. a II-a - Zaharia Sângeorzan, N. Steinhardt răspunde la 365 de întrebări, Buc., H., 2000; cupr. și o pref. de Zaharia Sângeorzan, datată aprilie 1998 și, la addenda, mai multe scrisori trimise de Nicolae Steinhardt lui Zaharia Sângeorzan în perioada 1986-1989) ● *Dăruind, vei dobândi*, cuvinte de credință, Baia Mare, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, 1992 (carte semnată "Monahul Nicolae Delarohia") ● *Primejdia marturisirii*, convorbiri cu Ioan Pinte, Cluj-Napoca, D., 1993 ● *Între lumi*, convorbiri cu Nicolae Băciuț, Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 1994 ● *Călătoria unui fiu risipitor*, 1995 ● *Cartea împărțirii*, Cluj-Napoca, Biblioteca Apostrof, 1995 ● *Dumnezeu în care spui că nu crezi...*, scrisori către Virgil Ierunca (1967-1983), ed. îngr. de Monica Manu, Buc., H., col. "Memorii, jurnale, convorbiri", 2000.

TRADUCERI DIN: James Barlow, David Storey, Max Oliver Lacamp, Rudyard Kipling, Gaston Boissier, Robert Graves.

*

O imagine critică edificatoare a vieții și operei lui N. Steinhardt găsim în volumul *Nicolae Steinhardt* de George Ardeleanu (Brașov, Ed. Aula, 2000), care cuprinde un studiu monografic, o antologie comentată și un dosar de receptare critică, toate realizate cu exemplară competență.

(La urma urmelor, despre orice se poate spune orice; oarecum comic rămâne doar faptul că atât de multe întreprinderi filosofice, de la cele apologetice la cele de un negativism sumbru, pleacă de la una și aceeași operă a unui scriitor satiric, foarte talentat, dar nefiind totuși altceva decât un scriitor satiric și nu un înțelept sau un profet).

Important, în ceea ce-l privește pe N. Steinhardt, rămâne faptul că toate textele sale se citește cu interes. Scriind despre "bunăvoință" românească, așa

cum a fost înregistrată de Al. Brătescu-Voinesti în *Călătoria lui Șade bine cu drumul*, despre "falsul idealism", despre "singurătatea lui Constantin Noica" etc., monahul de la Rohia ni se înfățișează nu numai ca un exeget al ortodoxismului românesc, pe care îl consideră un stil de viață sublim, pe cale de dispariție, ci și ca un scriitor de mare clasă.

Sunt scriitorii care au mai mult talent literar decât N. Steinhardt, dar care sunt mai puțin scriitori. Chiar și în texte redac-

tate în grabă și cu inevitabila teamă că ar putea fi descoperite de Securitate, el conferă cuvintelor acea tensiune existențială unică, imposibil de simulat, care face ca literatura să fie literatură.

Texte autografe ale lui N. Steinhardt, din Cartea de aur a Mănăstirii Rohia. (Ne-au fost semnlate de domnul Nicolae Noica; îi mulțumim și pe această cale.)

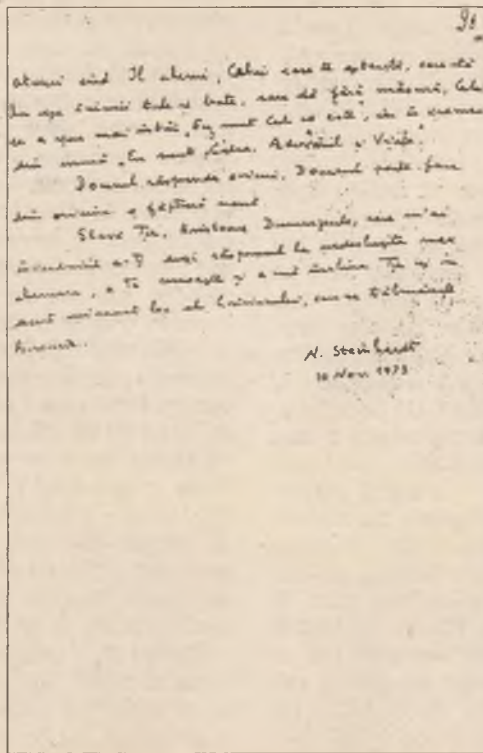
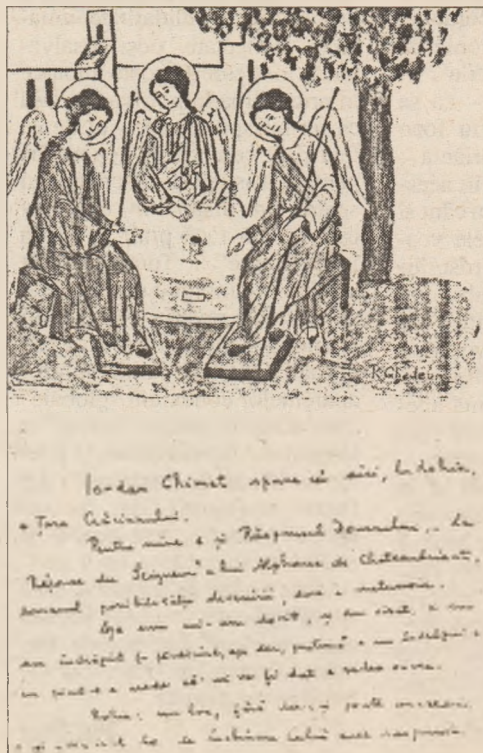
*

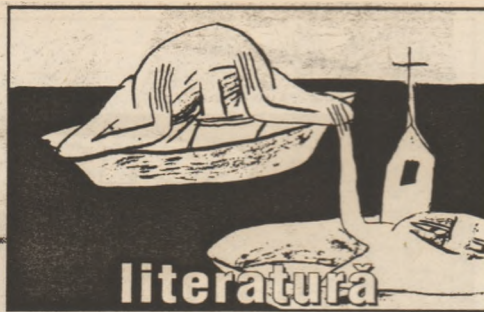
Câteva fraze sunt mai mult decât emoționante:
"Iordan Chimet spune că aici, la Rohia, e țara Crăciunului.

Pentru mine e și Răspunsul Domnului, «La Réponse du Seigneur» a lui Alphonse de Chateaubriant, romanul posibilității devenirii, care e metanoia."

"Rohia: un loc, fără doar și poate un vrednic și adevărat loc de închinare Celui care răspunde atunci când îl chemi, Celui care te așteaptă, care stă la ușa inimii tale și bate, care dă fără măsură..."

"Slavă ție, Hristoase Dumnezeu, care m'ai învrednicit a-Ți auzi răspunsul la nedeșlușita mea chemare, a Te cunoaște și a mă închina Ție și în acest minunat loc al Crăciunului, care se tălmăcește Bucurie."

Comentarii critice

Elegii minimaliste

PE COPERTA a IV-a a volumului de versuri intitulat *Mic manual de terorism* (Editura Ziua, București, 2002), criticul Marin Mincu ne spune că autorul, Andrei Peniuc, membru al cenaclului "Euridice" condus de D-sa, este, de fapt, la a doua carte. De la prima, apărută tot în 2002, dar la Editura Pontica, sub titlul *Un animal mic*, poetul ar fi făcut "saltul salutar de la alienarea subiectului autotelic, incapabil de comunicare cu exteriorul, către regăsirea căilor de acces afective", manifestând, după blocarea inițială a "resorturilor eului" o "deschidere tulburătoare către sine și către alter". Ne-reușind, din pricină foarte defectuoasă difuzării a cărților în patria noastră, să-mi procur acea apariție dintâi, nu pot confirma sau infirma cele spuse despre "subiectul autotelic" alienat, rămânând, cu un anume regret, la lectura unică a acestei "deschideri către sine și către alter", adică spre celălalt, spre seamănel său, pe care o încercă într-adevăr, dar cu o mare simplitate, poetul recomandat. Andrei Peniuc merita o recomandare, fiindcă micile sale poeme, de o extremă "sărăcie" retorică, aproape lipsite de metafore și simboluri, notând gesturi și stări "comune", calchiate pe faptul cotidian cel mai modest și pe mici reverii ale comuniunii cu "semenii", transmis, aproape fără să ne dăm seama cum, o reală emoție lirică.

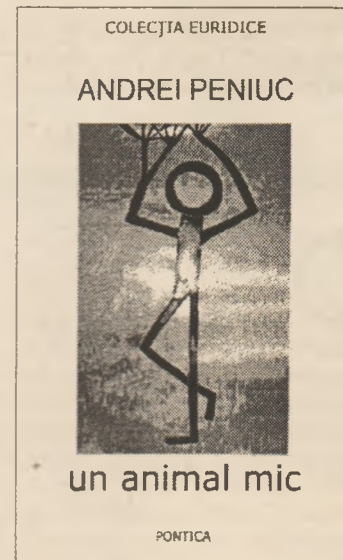
Avem de-a face, de fapt, cu un fel de poezie "minimalistă" (un "precursor" imediat ar putea fi numit mai ales Constantin Abaluță, dar și mai tânărul Andrei Bodiș), de notație a unor stări de nesiguranță de sine, de acută nevoie de comunicare, mărturisită direct, cu un fel de patos reprimat, cu un soi de jenă și de teamă de a nu părea emfatic, fiindcă nici evenimentele biografice pe care se construiește discursul poetic nu permit, marginale și banale cum sunt, - niște "fleacuri familiare" - o asemenea ținută retorică.

Dacă suntem, totuși, mai atenți la liniile ce conturează vagul "autoportret" al subiectului liric - dar aici această sintagmă pare ea însăși cam pretențioasă - vom observa că el este al unui cvasi-adolescent din familia

"elevului singuratic" și palid bacovian, prelungit mai apoi în "Restriștile" unui Voronca, foarte tânăr și el în 1923, visând cu timiditate un spațiu ocrotitor, atunci în "plimbări bolnave", "sfârșit", lamentându-se cu voce scăzută pe tema unei congenitale "tristeți" și "boli" care cere audiență și înțelegere. Noul portret e și el mereu în căutarea a "ceva bun", a unei legături sufletești, a tandreții și a iubirii. Un mic rezumat al acestei căutări îl avem în versurile următoare: "îți caut sub piele între jumătățile creierului/ în mijlocul inimii/ știi ce caut?/ o priză o mufă un început bun/ cuplajul cel bun prin care/ ne dezlegăm zâmbetele ne topim nervii". Tot ce ține de acest domeniu al "relației" e tradus, de altfel, în termeni "tehnici" banalizați prin uzul curent, comunicarea devenind "conectare" ("să ne conectăm și să așteptăm/ să ne desființăm pleoapele/ să stăm treji până la capăt", "o să vă fac mufe în ceafă/ și prize pe coloana vertebrală"), comunitatea umană transformându-se în "rețea". Valul afișat protector pe chipul vulnerabil ("fața stricată de frică"), primește, la rândul său, forma fie a unei "folii de latex", fie a unei "măști de plastic" sau de cauciuc, - surogate, într-un fel, ale altor văluri, ce făceau invizibil prin mituri pe un câte un mare erou. "Terorismul" despre care vorbește titlul cărții e, mai tot, aici: expresie în fond elegiacă-a eroismului imposibil, coborât la măsura modestă și banală a imaginilor de benzi desenate sau de internet, care fac și ele parte, nu-i așa, din "rețea"... (Imaginea "rețelei" e și ea însoțită de un fel de ironie elegiacă, trimițând la o lume de simulacre, "fotocopii și înregistrări", substituit al comunicării intime, traversând însă un univers real, care e, în esență al durerii și suferinței: "se lipește de piele noua ordine mondială/.../ și vei lunea prin oraș printre vaiete/ vei adulmece mirosul vei atinge cu gura/ trimite fotocopii și înregistrări/ după toate mesajele primite/ unește-te cu semenii tăi/ puterea se naște-n rețea"). Căci, dacă urmăm elementele de "cadru" existențial, acestea se reduc la spațiul apartamentului sau al curții de bloc ("m-am socializat chiar foarte mult/ am jucat fotbal în fața blocului m-am bă-

tut") ori la câteva repere de peisaj "climat" anodin ("ciorile croncănind dinspre cișmigi/ peste blocul meu aterizând pe acoperișurile din jur", "bucuria mea mai e în ninsoare/ și-n alte fleacuri care nu contaminatează pe nimeni/ lucruri care te fac să caști"). În plan evenimential, mari întâmplări nu au loc, iarăși: "îmi fac de lucru prin casă", "să circuli prin casă/ te însoțește o sonerie de celular", "ne ridicăm ne întindem/ ne aplecăm cu mâinile până-n poadea", "și ei se revoltă deodată în McDonalds/ ridică mâinile în aer ca la concert", "ai văzut dimineța când te speli pe dinți", "aștept să bată la ușa mea/ stau în casă zile în șir/ mănânc dorm șed în fotolii scaune canapele/ aud niște sunete/ sunt eu cânt eu niște sunete" etc.).

Poetul vorbește, din când în când de boală și suferință ("pungile de sub ochi în care se ascunde/ toată boala mea mizerabilă"), de tânjiri nelămurite amintind vag de strămoșii simbolști cu pensionatele și spitalele lor populate de făpturi exsangue, fragile și vulnerabile, - numai că toată rezuzita acelor repere de istorie literară a dispărut, ambianța e alta, a amintitei camere sau a curții de bloc, a încăperii de café-internet în care se poate consulta mizeria unei lumi întregi și retrăi aceeași stare de precaritate a eului, plus nevoia urgentă de asistență fraternală: "14 ore continuu pe internet la romană/ profitând de o mare reducere de pret/ cu ochii în suturi de boli infecțioase/ copii mutilați femei în haine de cauciuc/ fetițe de opt ani cu chiloții rupți/ execuții cu public în arabia saudită/ și tu mai ai curaj să îmi spui/ că ești aproapele meu/ că nu trebuie să mă strivești/ să te scuturi de mine cu toate puterile/ te provoc pipăie-mi cearcănele/ atinge-mă și iubește-mă/ hai iubește-mă". Un poem atrage totuși atenția asupra a ceea ce s-ar putea numi o structurare "arhetipală" a imaginii subiectului, abia sugerată dar nu mai puțin reverberantă, referința fiind una mitic-biblică, pusă în surdină și camuflată, cum ar zice Mircea Eliade, în "profanul" situației comune: cel ce vorbește despre pungile de sub ochi, "boala mizerabilă" ori "petele roșii de pe spate" face

apel la acel gest ocrotitor, ca într-o *pietă*, o coborâre de pe cruce fără de cruce, reeditată în ambianța cotidiană, a unei răvnite "după-amieze de liniște": "nu cu asta vin lângă mâinile tale/ nu de asta ai tu nevoie/ nici eu/ dacă poți cu mâinile tale/ să mă ridici/ dacă poți eu te rog/ să mă ridici cum poți". Pe aceeași coardă sună și un îndepărtat, aproape stins ecou argehian dintr-o *Duhovnicească* lipsită de metafizică, în nevoia acută a unei vecinătăți protectoare: "am ochii în gol buze uscate/ am suflul sec/ și mă plec/ spre tine/ vecine".

Nesiguranța de sine, vulnerabilitatea, marea fragilitate a ființei în fond lipsite de apărare și menite unei funcționări singurătăți constituie tema obsedantă a acestei poezii care-și surdinezăază cu fiecare vers strigătul interior: "în singurătatea ta/ se ascunde a mea/ fac dușuri lungi/ în diminețile tale strălucitoare/ spune după mine: și nu am să dispar/ atâta timp cât voi sta la marginea mea/ nu ține în loc acest mesaj". *Rețeaua* însăși se trădează a fi, în esență, una a solitudinilor și fricilor comune: "și noi de noi ca o colonie de pinguini ne frecăm fricile". O "singurătate colectivă" - ca să preiau expresia lui Liviu Ioan Stoiciu - cunoaște o variantă - nu lipsită de ironie - și în aceste poeme: "la sfârșit/ o să cânt și eu/ cu gura pe meningele vostru/ până învățați pe de rost/ lumile pe sub voi pe sub lumi corurile/ o să fie o singură voce și numai una". Cel ce vorbește în poezie pare conștient de puținătatea forței care-i animă apelul la un fel de solidaritate problematică, sumă de anxietăți, - "vine o neliniște/ a fost și la tine/ acum e la mine" - asociere de așteptări dominate de același sentiment de incertitudine, care se impune dincolo de imperativul învățării, ca pe un slogan, a datoriei de a comunica: "ține minte că faptele tale/ sunt legate de ale mele/ într-o rețea/ care ne poate salva/ sau ne poate mân-

ca/ ești un frate al meu și împotriva voinței tale/ împotriva oricărei reguli drepte/ te țin în minte te leg de mine/ să vedem să aflăm împreună ce vine". Un prezent nesigur se prelungeste astfel într-un fel de incert viitor, de vreme ce individul nu-și mai poate asuma singur un "destin" tare, ci transferă mai degrabă responsabilitățile asupra seamănelui său, care poate fi și femeia iubită, cu aceeași nesiguranță: "îți spun toate astea ca să înțelegi/ că fug din ale mele în ale tale/ că pun totul pe umerii tăi/ acum știi acum ești acum fă ce știi".

SEMNIFICATIVĂ e și replica, antiretorică, pe care aceste versuri o dau la ceea ce s-a numit "cântecul" și "muzica" poeziei, reduse aici la aceleași dimensiuni mai modeste, strict asociate făpturii rostitoare și ambianței anodine în care trăiește, și tot atât de precare ca și ea: "muzica iese când mă frec în cap/ când îmi trec limba razant peste dinți/ și mă strâmb", "pe buzele tale mă usuc ca o muzică lipicioasă/ dar eu sunt o muzică lipicioasă", "muzica stricată în mine/ zumzăitoare îmi ciugulește din dinți", "la un moment dat/ nu mai poți suporta altă muzică/ sigur mai sunt podurile aeroporturilor/ fabricile și alte construcții gigantice/ dar e o murdărie/ o murdărie", "cânt și urlu un sunet prin care ajung la o suprafață/ surdă ocrotitoare". Iată, muzica devenită, prin antifrază, un soi de anestezic, de calmant - foarte relativ - al urletului launtric... În ultimă instanță, "terorismul" din titlul volumului acoperă mai degrabă sensul obsesiei... terorizante pentru individ a solitudinii și precarității despre care am vorbit mereu în aceste glose. E o stare de încordare a celui slab, tânjitor după o problematică solidaritate umană, o "conectare" posibil salvatoare, însă care se poate întoarce în orice clipă împotriva sa: "așa că nu-mi spune mie - tu de ce faci și de ce nu faci?// eu nu fac pentru că aștept să-mi crească în spate/ un dispozitiv exploziv care să mă facă praf/ la prima împiedicare"... Tocmai acest sentiment ambiguu care asociază osmotic reveria comuniunii și angoasa însingurării și a fragilității ființei în lumea tuturor aparentelor conexiuni "globale" face atașantă poezia "săracă" a tânărului Andrei Peniuc. O poezie nu lipsită de "strămoși", dar foarte apropiată de "pulsul epocii" noastre, mai scăzut și mai slab, supus însă unor periculoase pusee de tensiune, abia supravegheate. Numele acestui autor de elegii minimaliste, trebuie, în orice caz, reținut și urmărit în continuare.

Ion Pop

prepeleac

de Constantin Țoiu

Nasturele respectiv

(Din cartea lui Teodor Duțu, *După 50 de ani, Amintiri despre cei care nu mai sunt*, (două volume) apărut în 1999 la Editura Alpha MDN, Buzău).

Teodor Duțu mi-a fost coleg de clasă și de internat la Liceul "Dr. Ioan Meșota", Brașov, prin 1940-43. Îl țin bine minte fiindcă ne certam și ne contraziceam tot timpul. Tudorel, cum îi spuneam între noi, era un băiat slab, zbanghiu, cu ochelari groși, deștept și colțos. Făcând dreptul, devenise comisar de Poliție la Buzău, orașul natal, în ultimii ani ai vechiului regim, înainte de schimbare. În această calitate de comisar (juridic), fusese acuzat într-o zi de "subminarea pu-

terii muncitorești" în cursul anchetării unei organizații de dreapta, "Pajura". Arestat imediat, fusese condamnat la ani grei de pușcărie. Aici era bătut rău, încât într-o zi, pe când era palmuit, pândise clipa și îl mușcase pe torționar de un deget, și nu-i mai dăduse drumul multă vreme. Atunci, fostul comisar le atrăsese atenția celor ce îl băteau că e dreptul lui să se apere oricând, dacă-i tratat astfel. Tot de atunci, prin oricare închisoare trecea, se menționa când venea vorba de el: "Atenție, Duțu mușcă!"...

A cunoscut pe toți intelectuali de seamă ai țării închiși în acei ani. A reproduș tot ce auzi-

se în pușcărie, prelegerile ținute, ascultate, transcrise cu o fidelitate dramatică a memoriei, schițând portrete cu o forță a observației de veritabil reporter trimis la fața locului. Totul, cu o sinceritate vitriolantă și cu un remarcabil simț literar, necunoscut la Meșota, deși făcea parte cu brio din secția umanistă a profesorului Hoidas, fiind un latinist de forță.

Tragic, însă adevărat, pușcări cu grozăviile ei decuplase brusc un har mult timp ascuns... De la Mircea Vulcănescu la Istrate Micescu, închis perpetuu lângă atâtea alte și alte personalități ale epocii, politicieni, profesori, doctori, avocați, artiști, generali importanți ai fostei armate române, împărțind cu ei anii de celulă severă, fostul meșotist a lăsat mărturie zguduitoare, constituind azi veritabile pagini de istorie...

Un mare suflerist, Duțu Teodor. Un caracter puternic. O fire donchișotesca, frenetică, punându-te pe gânduri vrând nevrând. Un om de carte trăind febra ideilor însușite, aplicând morala unei culturi asumată cu o înclinație rară de ins pentru care cultura se identifica normal cu viața cotidiană și cu răspunderile convenite unei atari voca-

tii...

Acum, știu de ce ne certam la liceul brașovean, Meșota; iar mai târziu și la căminul studentesc "Matei Voievod", eu urmând Literale, el Dreptul. Țin minte că ne certam între noi, intrucât eu, fiind un sceptic, făceam, pe atunci, o diferență netă între viața de zi cu zi și cultură. Admițând relația de cauzalitate dintre ele, susțineam că interdependența lor încetează *la un moment dat*. Care era *momentul* acela? Aici ne despărțeam. Aici începea, de obicei, de-o parte și de alta, bombardamentul patetic de citate.

Astăzi, dacă îl recitesc pe Duțu, hotărându-mă să scriu despre el, o fac din remușcare. Acum cred că *existența și cultura trebuie cu adevărat să se suprapună*. Chiar dacă pare cu neputință; chiar dacă e ceva donchișotesec, ele se identifică în cele din urmă una cu alta în punctul cel mai semnificativ al speciei umane. Unii spun: *Moarte*. Dacă alt punct de referință nu este, - fie și acesta!...

Duțu mi-a scris după eliberare. Ne-am văzut de câteva ori. Cele două volume ale cărții aveam să le primesc mult mai târziu, prin poșta...

Era prin nouă sute nouăzeci

și... Bucuroș, îi telefonasem la Buzău să-i spun ce carte scrisese. O voce stinsă mi-a răspuns că Tudorel murise cu două zile în urmă. În amintirea lui, reproduc acest text scurt din volumul al doilea, pagina 59:

"...Mi-aduc, de asemenea, aminte, că în iarna lui 1950-51, fiind aici, în Zarca, într-o celulă cu Istrate Micescu, acesta mi-a arătat un nasture mare, alb, de piatră sau de sticlă, cu diametrul de vreo 2 cm., pe care emoționat, dar grav și serios, mi-a spus că dacă va fi să moară alături de mine în iarna aceea, să am grijă ca înainte de a i se fi înclăștat fălcile, să i-l strecur în fundul gurii și să-i spun lui Istratel, (fiul său cel mic) ajutându-l să-i identifice oasele... Fiindcă Micescu nu a murit în timpul în care a împărțit celula cu mine, ci puțin mai târziu (câteva luni), nu știu dacă el va fi cerut vreunui din cei cu care se afla în infirmeria Aiudului (unde a murit) să facă aceasta sau dacă nu cumva, la una din cruntele percheziții ce ni se făceau frecvent în Zarca, va fi pierdut (prin confiscare) nasturele respectiv, care, oricum, bătea la ochi prin mărimea lui față de nasturii obișnuiți de la izmenele celorlalți." ■

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Citind anaforale

DOCUMENTELE din volumul *Departamentul de cremena-lion. Din activitatea unei instanțe penale muntene (1794-1795)*, de Ligia Livadă-Cadeschi și Laurențiu Vlad (din care am citat un exemplu în articolul de săptămîna trecută), sînt la fel de potrivite pentru o lectură istorică, pentru una lingvistică și pentru una de pură plăcere și curiozitate nespecializată. Gruparea temporală și tematică a textelor - "anaforale criminalești cu întăriri, taciruri, jelbi" (deci rezoluții, rapoarte ale "comisiei de anchetă", plîngeri), implică o omogenitate lingvistică și stilistică și nu poate să nu pună în lumină lucruri noi. Aspectul cel mai frapant al stilului juridic-administrativ al epocii, plin de grecisme - o parte tehnicisme, specializate

(*adiiafor, catagrafie, idiocita, ipoptos, a pliroforisi, sincatavasis*), multe neologisme ale limbii culte (*a theorisi, theorie, a pretinderisi, to analogon, ta practica, ifos, paradegmata, patos, simfonie, siguripsi, diastigmă, isterisi*) -, cu ceva mai puține turcisme (*mumbașir, surghiuluc, marifet, alișveriş*), corespunde imaginii celei mai tipice a epocii fanariote. Se regăsește astfel și limbajul "luminii vechi" din comediiile lui Caragiale: nu numai în *cremenalul* lui Jupin Dumitrache, ci și în *epistat, exoflisi, plastografie* etc. Cel mai mare profit îl obținem însă din urmărirea formelor familiar-orale; din păcate, textele secolului al XVIII-lea, mai ales cele de viață cotidiană, au fost prea puțin folosite ca surse de material pentru dicționare și descrieri de istoria limbii; e deci de așteptat ca aceste *anaforale* să aducă unele surprize.

Un cuvînt neînregistrat de Dicționarul Academiei este de pildă *făcătîlac* ("s-ar fi învoit, spre a-i împărți *făcătîlacul*", p. 169), derivat al verbului *a face*, pe cît se înțelege din context cu sensul de "a naște" (e vorba de împărțirea între proprietari a copiilor pe care i-ar fi născut o țigancă roabă!). Jalbele și rapoartele legate de furturi, violuri, omoruri sînt inevitabil contaminate de spontaneitatea limbajului cotidian. De aceea, alături de formulele extrem de ceremonioase ale stilului oficial al epocii (impregnate de o afectivitate clișeizată: "iarăși mai supăr luminat azul Înălțimii Tale", "cu hierbinți lacrimi căzui la mare milostivirea Înălțimii Tale", "cu plecare de genunche jăluim Măriei Tale"), apar destule exemple de limbă vie, colocvială: "au rămas lucrul baltă"; "au făcut și fac unile ca d'alte acestea". Rezumarea situațiilor nu e lipsită de simț ludic: "dumnealui (...) au cumpărat ce n-au știut, cum și vînzătorul i-au vîndut ce n-au avut". Modernitatea lingvistică a textelor se manifestă în minuțioasa trimitere anaforică (*numitul hoț, acel..., mai sus numiții, anume...*), sau în sistemul, perfect identic cu cel din prezent, de marcarea a distanței epistemice, prin *cum că* și modul condițional ("amăgindu-l *cum că* hoțul *ar fi* țigan al dumnea-lui"); ca și prin folosirea prezumtivului ("ci ce fel de pomeniri le va fi făcut numai Dumnezeu le va fi știind"). Dar și de-

părtarea în timp se face simțită, nu numai prin turcisme și grecisme; ci și, de pildă, în surpriza de a vedea locuțiunea *rînduri-rînduri* - azi asociată poeticității eminesciene - în context banal, cotidian sau macabru: "câte patru numiți calpuzani au murit, *rînduri-rînduri*, de boala lingurii". Puțin obișnuite sînt și formele de gerunziu trecut, intens folosite doar în documentele oficiale: "*fiind fost* isprăvnicel", "*fiind avut* cu dînsul și o căruță", "*nefiindu-să fost întîmplat* oameni în preajmă" etc.

Pentru aspectul lexical-stilistic al textului, un exemplu destul de caracteristic îl oferă sfera bătăii, esențială în sistemul juridic al vremii. Modul în care textele oficiale prezintă întîmplarea sau metoda bătăii oscilează între tehnicism, normalitate, eufemism și ironie: "cercetarea ce s-au făcut hoțului, atît cu binișorul, cît și cu bătăie"; "l-ar fi bătut până l-ar fi umplut de sînge"; "să se înțeleptească Dinul și cu toege doaa sute"; "să se înțeleptească la două răspîntii ale tîrgului pe câte toege 100"; "în loc de pedapsă pe piele se osîndesc pe pungă".

Din păcate, volumul oferă și un exemplu pentru posibilele consecințe negative ale prelucrării automate a textelor. De fapt, prin metodele moderne apar greșeli care întrec în deviere și mai ales în cantitate gafele celor mai neatente copiiști sau tipografi de altădată. Întîlnim tot

mai des volume în care, dintr-o neglijență minoră - mai ales în păstrarea literelor cu semne diacritice specifice românei -, sînt deformate zeci de cuvinte. În cazul pe care îl discutăm este evident că, într-o fază editorială, o parte dintre literele Ș (majusculă) au fost înlocuite cu a, și o parte din ș (minusculă) cu s, cititorul va fi deci obligat să ghi-cească în forma *aarban* numele Șarban, în ai cuvîntul Și; *dânții* sînt *dânșii*, *știre* este *știre* ș.a.m.d.. Chiar dacă în genere cuvintele originale se pot reconstitui și e clar că baza erorilor este una "mecanică", repetarea aberațiilor nu e mai puțin supărătoare. ■

“Jurnal din România”

Misterioasa viață a Soranei Gurian

(urmărire din numărul trecut)

DUPĂ apariția “demascării”, colaborarea Soranei Gurian la “Universul” încetează. (Nu mai e nevoie să spunem că, nici după 23 august 1944, nici mai târziu, nu i s-a dat “conducerea celui mai mare ziar din București”!) Între 29 octombrie 1944 și 15 iulie 1945, ea publica în gazeta “Democrația”, condusă de liberalul Anton Dumitriu (pe care ea îl adusese pe vremuri la cenaclul Sburătorului²⁸), articole referitoare în genere la artiști ruși (Krîlov, Igor Rodionov, A. Erusalimski, E. Vinogradskaja, Maiakovski, Maxim Gorki, L. Leonov), rareori la alte subiecte (“industrializarea în U.R.S.S.”, comemorarea lui Lenin, “Franța celor patru ani [de război]”, Sun Yat Sen, Romain Rolland sau *Independence Day*), precum și o navelă (*Întâmplări dintre amurg și noapte*). Foarte asiduă colaborează, pe aceleași teme, din ianuarie 1945 pînă în martie 1947, la “Revista Fundațiilor Regale”, ajutată desigur de vechii prieteni – Camil Petrescu, Dan Petrașincu – și de alții noi – Ovidiu Constantinescu. (Cîteva titluri: *Poezia sovietică din anii războiului*, *Întoarcerea la lirism*, *Literatura sovietică de azi*, *Poezia sovietică*, *Conceptia sovietică despre artă*, *Aspecte ale liricii sovietice de după război*, *Un mare poet sovietic: Eduard Bagrițki*, *Constantin Simonov, romancierul, dramaturgul, poetul războiului*, *20 de ani de la moartea lui Serghei Esenin*, *Laureații premiului Stalin*, *Paralele literare (Romanul occidental și romanul sovietic contemporan*, *Un Etsel Andergast sovietic: Sanea Grigoriev*, *Anton Cehov, omul și opera*, *Amintirile Annei Allieva*, *Două romaniere sovietice debutante: Vera Panova și Ana Koptiaeva*, *Un mare roman sovietic: Tînăra gardă*, *Arcadi Gaidar, cântărețul adolescenței*, *Un scriitor humorist: V. G. Korolenko*.)

Tot atunci, în ianuarie 1945, Sorana Gurian începe să colaboreze foarte intens la revista feminină și feministă “Mariana” și “Femeia și căminul”, care, prin însăși natura preocupărilor lor, acordă Occidentului un loc privilegiat în raport cu Uniunea Sovietică. Ea semnează aici, probabil și cu pseudonime, texte confesive sau pe chestiuni ridicate de cititoare, note de lectură, eseuri. (Cîteva

titluri din “Femeia și căminul”: *Femeia sovietică*, *Bărbatul așa cum este și ... cum ar dori să fie*, *Femeia singură*, *O mare artistă m-a făcut să plîng*, *N-am fost la Moscova*, *O raită prin White-chapel*, *O zi la Paris*, *O întâlnire cu Jean Gabin*, *asul cinematografiei franceze*, *Despre viață și dragoste*, *Bucureștii de azi*, *O seară cu Mitică Popescu*, *Dragoste și moarte în București*, *Despre sirene și bărbați*, *Căsătorie sau uniune liberă*, *Dacă m-aș fi născut la Paris*, *Interviu cu Hortensia Papadat-Bengescu*, *Oamenii știu să zîmbească*, *Insula fericirii*, *Mangalia sau Visul așa cum este în realitate*, *Timpuri împlinite*, *Reîntoarcerea etc.*) Rareori dă la iveală și pagini de proză propriu-zisă. (Notabile sînt astfel *Despărțire și Insomnie*, “fragmente din romanul *Orașe sub nori*”²⁹, cel de-al doilea volum al ciclului închinat “vieții lui Ann”. Titlul apare și în *Les Mailles du filet*.)

Sporadic, din ianuarie pînă în iunie 1946, Sorana Gurian scrie la gazeta “Lumea” a lui G. Călinescu. Aici, apar navela *Capitanul pleacă în călătorie* și cîteva poezii ale lui Esenin, traduse împreună cu Zaharia Stancu. (Probabil că de aici s-a pornit, cînd s-a afirmat că toate traducerile lui Stancu din Esenin au fost rodul colaborării cu Sorana Gurian, uitîndu-se că, la publicarea celor dintîi, adunate într-un volum în 1934, cea în cauză era încă la Iași și n-avea decît 21 de ani. Cu fostul director al gazetei “Azi” scriitoarea tradusese însă și comedia în versuri *Prea multă mîntă strică* de A. S. Griboedov³⁰, tipărită în volum în 1945 și inclusă în repertoriul stagionii 1945 – 1946 a Teatrului Național din București.)

Iscălitura Soranei Gurian mai apare în “Bis” (1946), în “Adevărul” și în “Mondial magazin” (în anii 1946-1947, la intervale apreciable), precum și în cîteva periodice din țară, unde, în fapt, se reproduc texte din presa centrală.

Din această listă a periodicelor la care a colaborat Sorana Gurian rezultă limpede, mai întîi, o anume “duplicitate”, la care o conduce nestăpînitul ei oportunism. În al doilea rînd, nu încapă îndoială că, în condițiile chiar ale incontestabilului succes de stimă și – s-a spus frecvent – de tiraj al celor două cărți ale sale³¹, ca și al traducerilor³², ea nu se află în prima linie a publicisticii vremii. Nu era, în mod evident, încă de la început, agreată de pontifii noului regim

responsabili de sectorul presă și literatură. “Ruptura de partid”, despre care i-a vorbit Jeaninei Delpech, a avut loc, așadar, în urma “demascării” din “Luptătorul”. Și dacă efectele n-au fost mai drastice și imediate, faptul se datorează probabil “relațiilor” pe care scriitoarea le avea încă în rîndul celor instalați la putere (unii cunoscuți la Iași, precum Al. Voitinovici, pomenit aluziv în *Les Mailles du filet*), ca și acelora pe care și le face printre reprezentanții Uniunii Sovietice la București. (Trebuie menționat aici că, datorită acelor relații, ea s-a sustras și “repatrierii”, măsura aplicată de victorioasa Uniune Sovietică, în toamna anului 1944, tuturor celor născuți în Basarabia!)

Cert este că “atacurile” contra Soranei Gurian s-au declanșat înainte de apariția celor două articole ale sale despre “misiunea scriitorului”, amintite în același “jurnal din România”. În fapt, cel dintîi, intitulat *Criza culturii românești*, apare în ziarul “Liberalul” la 10 aprilie 1947 și este, fără îndoială, o luare de poziție în problema ridicată de Virgil Ierunca, mai întîi, apoi de Ion Caraion, dar una produsă tardiv, practic către sfîrșitul polemicii, prilejul declarat fiind o anchetă a “Ramppei” (veche și ea de cîteva luni), în al cărei chestionar figura întrebarea: “– Regimurile politice pot suprima libertatea de exprimare și manifestare a culturii?”. (Sorana Gurian se raliază, își asumă practic răspunsul lui Tudor Teodorescu-Braniște: “Cred că există o criză a culturii mondiale, în care firește, se încadrează și criza culturii românești. Cultura înseamnă cultul valorilor spirituale. Sîntem de acord să luptăm toți cu arma gîndului pentru a restabili în sufletele oamenilor nobilele principii de dreptate, libertate, omenie, care stau la baza adevăratei culturi. [...] confiscînd libertatea, dictaturile, în istorie, au fost regimuri de incultură, de întuneric.”³³)

EL DE-AL doilea articol, *Despre misiunea scriitorului*, apărea cîteva zile mai târziu, exprimînd mai clar punctul de vedere: “El [scriitorul] nu poate fi «angajat» decît față de adevăr, din teamă ca la un moment dat adevărul politic să nu mai coincidă cu adevărul lui intim și să nu dea loc compromisului sau trădării. Ceea ce nu înseamnă nici retragerea artistului în prea vestitul turn de fildeș, nici pri-

matul «apoliticului». Indiferențismul politic e o lașitate. E străin unui artist adevărat care e inspirat în primul rînd de substanța marilor idei generoase și de înalte idealuri ale umanității. [...] Principiile se apără prin ele însele. Posteritatea nu se va lasa niciodată închisă într-o clasă sau într-o sală de meeting. Ea va judeca opera și artistul independent de trecutul istoric și «tel qu'en lui même enfin l'éternité le change». Un om liber nu poartă nici o insigne, chiar dacă ar fi îndreptățit s-o poarte. Un adevăr nu poartă ștampila nici unui partid, deși ar putea fi și al unui partid. Artistul nu trebuie să uite că oamenii crescuți în sclavie nu pot folosi libertatea decît pentru a asupri la rîndul lor. Sub tiranie nu poți decît să dorești libertatea, nu să și o înveți. Practica libertății cere obișnuința ei și disciplina ei. Trebuie s-o posezi ca și știința limbilor clasice, adîncind-o. Iar misiunea scriitorului este de a jertfi totul «adevărului». E faptă sinonimă cu «a sluji oamenilor».”³⁴ Articolul are și o N.[ota] B.[ene]: “Pentru a preîntîmpina rătălmăcirile, țin să precizez aici că prezentul articol a fost scris răspunzînd unui imbold pur sufletesc și că apare, din pricina cu totul străine de voința autorului, în oficiul unui partid. Faptul e datorit exclusiv direcțiunii acestui ziar care a înțeles să-mi ofere găzduire în cadrul celei mai desăvîrșite libertăți.”³⁵

Sorana Gurian cerea aici, în fapt, ca intervenția ei să nu fie considerată o trecere de partea cealaltă a baricadei, o adeziune la ideologia partidului liberal. Implicit, ea semnala totodată refuzul unei părți a presei de a-i da găzduire. (Reamintim că numărul din martie 1947 al “Revistei Fundațiilor Regale” este ultimul la care colaborează.) Pricinile refuzului, însă, încă o dată, trebuie căutate ceva mai înainte.

Într-adevăr, în “Contemporanul”, la 22 februarie 1947, Ovid S. Crohmălniceanu publica o amplă cronică literară la volumul *Întâmplări dintre amurg și noapte* al Soranei Gurian, ce-și propunea să pună în lumină “înfiorătoarea platitudine a acestor nuvele” și să ajute în același timp “eminențele noastre critice să se convingă că au confundat o virtuozitate gazetărească și cîteva conversații spirituale prinse prin ușa întredeschisă a anticamerei literaturii cu romanul, să zicem, de tip anglo-saxon și proza intelek-

tualistă a lui Huxley cu școala abilului și mondenului Maurice Dekobra”. Se sublinia astfel, “convenționalismul” prozatoarei, care ar fi departe de o descriere veridică a clasei burgheze, cum se afirmase, ci se conformează “ideii pe care și-o face despre ea”, în fond “o lume a demimondenelor”. Ca atare, “i-am putea ierta Soranei Gurian – spune criticul – un exhibiționism maladiv, corolar al unui complex de inferioritate propriu infirmilor. Nu-i putem însă ierta stridentă acestei lumi.” Ce înseamnă acest lucru este tradus mai departe: “În ultima analiză, d-na Sorana Gurian face oficii de a servi cu abilitate fotografii obscene în ambalaj imagistic.” La aceasta se adăuga faptul că scriitoarea “își cultivă cu atenție o popularitate scandalosă și fotogenică”. Concluzia era “o asociere la un gest, care exprimă brutal o revoltă a bunului simț anonim în fața unei mai-muțării la o scenă deschisă”.³⁶

ESTE, de fapt, începutul luptei criticii “noi”, obediente regimului aflat la putere, contra “decadentismului în literatură”, luptă ce va culmina un an mai târziu, în ianuarie 1948, cu “studiul” lui S. Toma *Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei*. Loviturile împotriva Soranei Gurian vor lua forma unor note strecurate în cîteva gazete și reviste. Astfel, în “Tineretea” (organ al tinerilor comuniști), la rubrica *Îndreptar*, chiar în ziua apariției primului articol din “Liberalul”, cititorii sînt avertizați: “Nu citiți, cum fac foarte mulți și foarte multe din tinerete muncitoare, nuvelele din volumul *Întâmplări dintre amurg și noapte*. D-ra Sorana Gurian, autoarea romanului de scandal *Zilele nu se întorc niciodată*, scrie pentru cei ce caută în literatură perversitatea simțurilor, umplînd cu pagini de asemenea senzualism respingător amîndouă operele sale. Dragostea în aspectele animalice, fără participare sufletească, simpla plăcere a căr-

literatură

nii, aceasta preocupă pe d-ra Sorana Gurian, care, de fapt, urmărește doar comerțul propriu-zis pe seama naivilor și a tinerilor curioși.³⁷ Dacă această notă nu face nici o referire la articolul Soranei Gurian, în schimb, o alta, apărută în "România liberă"³⁸, îi minimalizează importanța, întrucât "dezbate la obșnuitele sale [ale autoarei] moduri de seriozitate presupusa criză a culturii românești", și refuză "discutarea tezelor, "faute de combatante", insinuându-se totuși o "explicație" a intervenției – "criza personală" sau faptul că recentele "două volume de pornografie [...] produc prea puțin pe piața literară".

Mai tăioase sînt replicile "Contemporanului". La rubrica *Marginalii*, se inserează astfel nota *D-na Sorana Gurian se află în criză*, în care ironiilor pe seama publicității pe care și-o făcea scriitoarea (afișându-și fotografia cu cîinele Dick în vitrina librăriei de pe Calea Victoriei) li se adaugă "o sumară schiță biografică", unde se reia, cu un ton extrem de mușcător, acuzațiile din "demascarea" "Luptătorului". În final, anonimul afirmă: "Ca semnătura d-sale împodobeste ca o medalie nouă paginile «Liberalului», nici această nu ne uluiește. Ceea ce nu putem înțelege însă prea bine este de ce d-na Gurian și-a făcut apariția cu o atît de mare întîrziere în foaia brătienistă."³⁹ Cea atacată în acest chip brutal nu va riposta. În condițiile în care lucrurile dezvaluie ar fi fost fie și numai în parte adevărate, poziția ei era mult prea vulnerabilă. Implicite a periodicului ce i-ar fi găzduit replica.

NOTE sarcastice vor mai apărea și în numerele următoare. Astfel, după o lună, la aceeași rubrică a "Contemporanului", se constata că "existența scriitoricească a cîtorva dintre vedetele vitrinelor noastre e serios amenințată. Ne gîndim la d-nii Ionel Teodoreanu, Octav Desilla, Mihail Drumeș și în special la d-na Sorana Gurian, eventual chiar la cîinele ei lup, Dick..."⁴⁰ Mai gravă este voalata acuzare de nostalgie după timpurile trecute, adusă, la începutul lunii octombrie, în același loc⁴¹, pe baza unui articol de modă publicat de Sorana Gurian în "Femeia și căminul". A urmat apoi o altă "demascare": "Pînă mai ieri revista ["Femeia și căminul"] se bucura și se mai bucură și astăzi de colaborarea unei ilustre gazeta-re, romanciere și patroane de bar."⁴² (Acuzația nu era nemotivată. Cella Serghi relatează în cartea ei episodul: "[Succesul literar] n-a împiedicat-o să deschidă, într-o magazie pe marginea mării, la Mangalia, un bar, apelînd la toți prietenii sceno-

grafi, decoratori, să-i deseneze pereții, să-i picteze, să-i decoreze interiorul cît mai modern, cît mai trîsnit [...] Ea, elegantă, decoltată, cu rochie lungă, șchiopătînd, se apropia de fiecare, îi umplea paharul, îi spunea o vorbă bună, împărțea zîmbetele și aduna bani."⁴³ Același fapt e relatat și de Ieronim Șerbu, "sburătorist" și fost redactor la gazeta lui Zaharia Stancu: "Astfel, într-o vară, scriitoarea a deschis pe litoral, la Mangalia cred, o «boată», în genul celor pariziene, care n-a avut succes, dar i-a dat prilejul să se distingă nu ca patroană, ci ca o persoană «excentrică». Purtată într-o roabă de un admirator, cu un țigaret lung între degete, Sorana Gurian se plimba pe faleză veselă și fără griji."⁴⁴)

În sfîrșit, fixînd "limitele decadentismului în cultura românească", Ion Vițner reia acuzațiile lui Ovid S. Crohmălniceanu: "În romanul românesc a reapărut, cu d-na Sorana Gurian, pasiunea alcoolului, pasiunea măruntelor preocupări ale vieții burgheze ridicată la rangul de înalte preocupări principiale, romanul nu al vieții și nici al oamenilor, ci romanul pur și simplu al ocularității vieții, al disprețului pentru om și pentru preocupările lui esențiale. Nu avem nimic împotriva iubirii și nici împotriva reflectării ei în opera de artă. Dar trebuie delimitat teritoriul dragostei de cel al trivialității burgheze. Și această delimitare nu o face niciodată d-na Sorana Gurian în romanul sau nuvelele sale și nici elevul dumisale, d. Villara..."⁴⁵

Atacurile dau roade, căci N. Moraru constata cu satisfacție la începutul anului 1948: "«Revista Fundațiilor Regale» a făcut pasul serios al îndreptării conținutului său prin eliminarea unor elemente ca Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu sau Sorana Gurian, apelînd la forțe proaspete..."⁴⁶ (Cu tot acest "pas", revista nu mai apare în ianuarie 1948!)

Să consemnăm totuși faptul că toate numerele revistei din a doua jumătate a anului 1947

menționează, pe coperta a III-a, între cărțile "sub tipar" la Editura Fundațiilor Regale, volumul *Burlacii de pe Volga* [sic!] de Ilia Repin, în traducerea Soranei Gurian. (În "jurnalul său din România", scriitoarea pomenește, în schimb, o altă traducere – *Ce-i de făcut?* a lui Cernîșevski, precum și un volum din nuvelele lui Cehov.)

Se cuvine însă a preciza că Sorana Gurian nu figurează în lista celor excluși din Sindicatul Ziariștilor în octombrie 1947⁴⁷, unde sînt prezenți, printre alții, cei doi cunoscuți critici. Iar cu o lună mai devreme, prezența ei era remarcată la o ședință a Societății Scriitorilor Români⁴⁸.

"Eliminarea" Soranei Gurian din presă devine totală abia în decembrie 1947 – ianuarie 1948, cînd încetează și colaborarea ei la "Femeia și căminul" și la "Mariana". Numele ei nu mai revine nici sub pana adversarilor. Doar în raportul la Conferința Scriitorilor din R. P. R. din martie 1949, Zaharia Stancu constata: "În aceeași perioadă [anii 1944-1948] s-au scris și s-au tipărit o seamă de lucrări inutile și dăunătoare, aparținînd unor scriitori ca Tudor Arghezi, Sorana Gurian, Ionel Teodoreanu, Octav Desilla, Șerban Cioculescu, Constantin Tonegaru..."⁴⁹

PRECUM se poate acum lesne remarca, biografia "personajului" central din *Les Mailles du filet*, care este însăși autoarea volumului, era "aranjată" suficient de mult pentru ca "pactul autobiografic", pe care s-a mizat totul, să nu funcționeze eficient, cel puțin în cazul cititorilor români avizați, cum erau cei mai mulți în exilul parizian la 1950.

În mod obișnuit, faptul împiedică buna receptare a unei cărți, ceea ce se traduce prin insuccesul ei. Există totuși semnificative excepții. Una dintre cele mai cunoscute este, fără doar și poate, *Kaputt* a lui Curzio Malaparte. Chiar în momentul apariției acesteia sau imediat după aceea, o mare parte a publicului cunoștea și recu-

noștea impostura autorului ei, atît în calitate de "copil răsfațat al fascismului" devenit brusc adversar al lui (unii au spus: erijat în dizident în chip oportunist!), cît și ca "martor ocular la ceea ce n-a văzut". Însă, "inventată" într-o foarte mare măsură, dacă nu în întregime, o "abilissima fantasia", *Kaputt* impune autoritar impresia unei verosimilități absolute, care i-a determinat și succesul mondial.

Puține pagini din *Les Mailles du filet* acuză însă această verosimilitate halucinantă a episoadelor malapartiene. Apropierea de literatură a jurnalului Soranei Gurian a luat, precum remarca just Virgil Ierunca, aspectul "romantării". "Construcția narativă pe cale de consolidare", despre care vorbea Nicolae Florescu, se concretizează, de fapt, în două cvasiromane: primul – al obținerii pașaportului printr-o căsătorie fictivă, cel de-al doilea – al iubirii imposibile, avîndu-i ca eroi pe autoare și pe un general sovietic. În nici unul tensiunea dintre forțele opozante nu atinge acel maximum necesar operei peste medie. În cazul celui dintîi, oricît de mult arbitrarul ar caracteriza Puterea, oricît de grobiani sînt exponenții ei, ceea ce ar putea împiedica obținerea pașaportului nu capătă consistență. Cît privește al doilea "roman", cu o tramă destul de des întîlnită în literatura mondială modernă, motivarea imposibilității relației dintre eroi este deficitară. Și poate că și împletirea celor două "romane" diminuează substanța epică a fiecăruia din ele.

În sfîrșit, atît tabloul social pe care se proiectează cele două fire narrative, cît și impresiile autoarei jurnalului intim asupra realităților social-politice suferă, așa cum iarăși bine observa Virgil Ierunca, din cauza unor irepresibile propensiuni către jurnalism și anecdotic, precum și a exagerării unor laturi pînă la "neadevăruri manifeste". În stil pur publicistic, de editorial (uneori de o calitate superioară, inteligent, alteori mediocru, superficial), tratează Sorana

Gurian raporturile româno-sovietice, etapele instaurării comunismului în România ("reforma" armatei, a justiției, a educației și a cultului, a administrației, stabilizarea monetară, naționalizarea industriei și a băncilor), dar și literatura și arta sovietică, "experiența iugoslavă" ori atitudinea democrațiilor occidentale. Tot publicistic, dar acum conformîndu-se exigențelor rubricii faptului divers, se relatează în *Les Mailles du filet* despre întîmplări legate de trecerea ilegală a frontierei, de propaganda comunistă la sate, de răscoale țărănești ori de un accident feroviar. Paleta e completată de numeroase anecdote avîndu-i ca eroi pe potenții zilei – Petru Groza, Gh. Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu etc. – ori pe unii dintre noii pontifi ai literelor și artelor.

Alături de "romane" și de "publicistică" sînt în *Les Mailles du filet* și pagini de autentic jurnal intim. Pagini ce înregistrează impresii directe suscitade de peisaje diverse, predominant întunecate, angoasante, de stările climatice, de oameni întîlniți (mai ales colegi de breaslă, dar și cunoștințe întîmplătoare), cîteva episoade ale trecutului prinse în plasa memoriei, gînduri, meditații asupra propriei individualități ori asupra condiției scriitorului și omului, în genere, în regimurile dictatoriale ale secolului al XX-lea. La un nivel deosebit, se găsește, într-adevăr, *Epilogul* cărții, expresie directă, a cărei sinceritate nu mai poate fi suspectată, a confruntării conștiinței cu limitele atît ale condiției particulare, a unui individ anume, în speța autoarea jurnalului, cît și ale celei general umane.

În aceste condiții, vocația scriitoricească a Soranei Gurian trebuie căutată în altă parte, în romanul *Zilele nu se întorc niciodată* și în nuvele din volumul *Întîmplări dintre amurg și noapte*.

Victor Durnea

Note:

³⁷ *Ibidem*, p. 248.
³⁸ În "Femeia și căminul", Anul IV, nr 147, din 2 noiembrie 1947, p. 3, și, respectiv, nr. 153, din 14 decembrie 1947, p. 3.
³⁹ La Moscova și Leningrad, tocmai se sărbătorește cu mare fast împlinirea a 150 de ani de la nașterea acestui scriitor.
⁴⁰ Cele două volume ale scriitoarei – *Zilele nu se întorc niciodată* și *Întîmplări dintre amurg și noapte* – au făcut obiectul unor cronici literare, multe foarte elogiatoare, iscălite de Ana Colombo, N. Papatanasiu, G. Demetru Pan, Camil Baltazar, Ovidiu Constantinescu, Perpessiciu, Vladimir Strei-

nu, F. Aderca, Al. Philippide, Al. Piru ș.a. Romanul a cunoscut cel puțin două ediții. (Sorana Gurian vorbește însă despre trei.)
⁴¹ În afara de comedia lui A. S. Griboedov, menționată mai sus, romanul *Lumina dragostei*, de J.B. Priestley, apărut probabil în 1945.
⁴² În "Liberalul", Anul II, nr. 343, din 10 aprilie 1947, p. 2.
⁴³ *Idem*, nr. 348, din 18 aprilie 1947, p. 2.
⁴⁴ *Ibidem*.
⁴⁵ În "Contemporanul", nr. 22, din 21 februarie 1947, p. 4.
⁴⁶ În "Tineretea", Anul III, nr. 88, din 10 aprilie 1947, p. 2.
⁴⁷ *Note și comentarii*, în "România liberă", Anul V, nr. 819, din 11 aprilie 1948, p. 2.

³⁹ În "Contemporanul", nr. 30, din 18 aprilie 1947, p. 5.
⁴⁰ În "Contemporanul", nr. 36, din 30 mai 1947, p. 5.
⁴¹ În "Contemporanul", nr. 55, din 10 octombrie 1947, p. 4.
⁴² În "Contemporanul", nr. 57, din 24 octombrie 1947, p. 4.
⁴³ Cella Serghi, *op. cit.*, p. 295.
⁴⁴ Ieronim Șerbu, *op. cit.*, 1973, p. 122-123.
⁴⁵ Ion Vițner, *Limitele decadentismului în cultura românească*, în "Contemporanul", nr. 62, din 28 noiembrie 1947, p. 6.
⁴⁶ N. Moraru, *În prag de an nou*, în "Flacăra", Anul I, nr. 1, din 4 ianuarie 1948, p. 5.
⁴⁷ *Ziariști excluși din Sindicatul Ziariștilor*, în "Scînteia", seria III,

Anul XVI, nr. 958, din 26 octombrie 1947, p. 3.
⁴⁸ Gh. Finichiu, *Alegerile de la S. S. R.*, în "Scînteia", seria III, Anul XVI, nr. 924, din 17 septembrie 1947, p. 2.
⁴⁹ Zaharia Stancu, *Spre un avînt al creației literare*, în "Scînteia" seria III, Anul XVIII, nr. 1386, din 27 martie 1949, p. 3.

convorbire realizată

de George Arion

George Arion: Mă aflu, din păcate, pentru prima oară, într-o ambianță în care au trăit doi oameni...

Doamna Viorica Moisil: N-au trait doi oameni, trăiesc numai eu, singură, de treizeci de ani. Împreună cu Grigri am locuit în strada Armenească nr. 14; după ce a murit el, casa fiind prea mare pentru mine, m-am mutat aici printr-o întâmplare...

- În orice caz, unele lucruri sunt aceleași.

- Da, sigur, mobila de exemplu; dar Grigri n-a văzut niciodată casa asta.

- Fatalmente va pun o întrebare de o banalitate care mă sperie: cum v-ați cunoscut?

- A fost deosebit de romantică prima noastră întâlnire; mie mi-a plăcut foarte mult.

Sora mea - Lena Constante - era prietenă cu familia Moisil - Ionel, Florica - frații lui Grigri. Pe vremea aceea, el era profesor la Iași și însurat; eu nu aveam relații cu această familie, dar, într-o seară, Lena m-a luat cu ea la o petrecere dată de familia Moisil la Arhivele Statului unde domnul Moisil era director și tot acolo locuia. Am suferit groaznic atunci când totul s-a dărâmat! Am iubit locul acela de cum l-am văzut; țin minte că în stânga era casa cu o curte, iar în dreapta - o mică biserică. Foarte frumos!

- Să revenim la prima întâlnire.

- Da. În seara aceea eram acolo mai mulți tineri, băieți și fete, fiecare cu *flirt-ul* lui. La un moment dat, doamna Moisil a luat-o pe Lena lângă dânsa ca să stea de vorbă; eu, fiind singură, am asistat la conversația lor din care am aflat că fiul ei - Grigri (care era și el singur în seara aceea) se desparte de nevastă având o căsnicie nereușită. Se pare că mai existaseră tentative de a pune capăt acestui mariaj, dar de data asta era o hotărâre definitivă.

După petrecerea la sfârșitul

căreia Grigri ne-a condus până acasă la Lena, eu n-am mai știut nimic de el o vreme.

- Multă vreme?

- Nu. Înainte de Crăciun ne-am reintâlnit la o altă petrecere (cu multă lume, în ținută de seară) în casa lui Nicol Gross. Eugen Bălan care era director la Monitorul Oficial și șeful meu, în vremea aceea eu fiind secretară a revistei *Artă și tehnică grafică* publicată de Monitor. Nu cunoșteam prea multe persoane, eu însoțind-o de fapt pe Lena.

Odată ajunse acolo, cine credeți că m-a întâmpinat și a stat cu mine toată seara? Grigri! A fost un *coup de foudre!*

Pe la ora două noaptea, a venit la mine Bălan și mi-a spus: "Ție nu ți-e rușine? Nevasta lui e aici și tu te expui cu el toată seara?"

Am incremenit. Am reușit totuși să-i spun că îl știam divorțat. "S-au împăcat", a venit răspunsul. Firește, am început să plâng, surorile mele și alți câțiva apropiați s-au strâns în jurul meu, lumea era revoltată. Grigri a rămas cu mine în continuare la petrecere, fără să-i pese de nimeni. Ba, mai mult, în a treia zi de Crăciun, când la Monitor se lucra, m-am pomenit cu el așteptându-mă la ieșire.

"Am 495 de scrisori pe care ni le-am scris până a divorțat de nevasta lui"

- Așa a început povestea dumneavoastră.

- De atunci a început o poveste de dragoste foarte lungă. El era însurat, eu - o fată cuminte, dar mi-a cerut foarte repede să rămânem împreună.

Am 495 de scrisori pe care ni le-am scris până a divorțat de nevasta lui care a crezut totuși că relația cu mine e ceva trecător. Constatând că nu-i așa, a pus bețe în

roate procesului, încât acesta a durat un an și câteva luni. Ne-am căsătorit în 21 iulie 1940, apoi am plecat în voiaj de nuntă la Brașov pentru două săptămâni.

- Dar ce vă scriați în scrisorile acelea?

- Eu cred că toți oamenii îndrăgostiți scriu la fel. Se prostesc! În ce-l privește pe Grigri, iată ce scria în 10 martie 1939:

"M-am învățat foarte rău. Am început să am o manie. Când văd o bucată de hirtie, îmi vine să-ți scriu. E rău, fiindcă m-am învățat întâi să-ți scriu în fiecare zi, și-n ziua când nu-ți scriam mi se părea că e ceva ce-mi lipsește. Pe urmă, m-am învățat să-ți scriu mai des și nu m-aș mira să-ți scriu de 3-4 ori pe zi. Și-i absurd, aș putea să scriu și să păstrez, dar am impresia că gândul meu n-ajunge destul de iute la tine."

Trebuie să vă spun că Grigri era un om cu totul special în tot ce făcea; un excesiv.

- Am auzit asta.

- Ei bine, având o extraordinară atenție distributivă, în timpul examenelor, când tânărul "se lupta" la tablă cu materia, el îmi scria!

În privința elevilor mai avea un obicei: dacă examenatul nu știa o parte din materie îl trimitea acasă s-o învețe și-l chema a doua zi când, dacă nu știa o altă parte, iar îl trimitea acasă și tot așa, până învăța tot, după care îl trecea.

- Extraordinar!

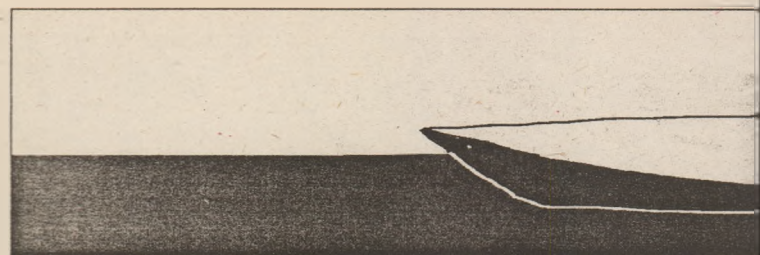
- Dacă aveam o prietenă în vizită, iar el lucra în birou și noi sporovăiam în șoaptă, ne spunea: "Vă rog să vorbiți tare pentru că așa nu vă aud și, dorind să vă urmăresc, îmi distrațeti atenția de la ce am de făcut!"

Un alt exces al lui a fost următorul: îi promisese fostei lui nevaste că o va duce la Paris (pe care el îl știa, avusese o bursă acolo, ca de altfel și la Roma). Ei bine, a dus-o la Paris când relația noastră începuse deja, ba chiar îmi scria de-acolo niște scrisori deosebite - pe care însă nu le-am publicat, păstrându-mi-se o prea mare lipsă de discreție. Dacă este cineva interesat de ele, o va putea face după ce eu nu voi mai fi.

A stat acolo două săptămâni (iar eu eram stupefiată!) după care a revenit și a început divorțul. Își ținuse însă promisiunea!

- Cum era în viața de toate zilele? Cred că era fascinant, un om-spectacol.

- Era un om foarte vesel. Iubea viața nemaipomenit de mult, iubea oamenii; totul la el era în exces. Făcea matematică tot timpul - matematica a fost marea pasiune a vieții lui - și fredona tot timpul în casă, un fel de mormăială - asta însemna că gândea la probleme de matematică. Nu stătea la masă, ci culcat, cu capul sprijinit în mână dreaptă. Aveai impresia că nu face nimic. La noi în casă nici nu se vorbea decât la ora mesei, când venea și povestea tot ce i se întâm-

interviurile "R"

Viorica Moisil:

"Eu nu mă pot învăța cu lumea de azi"

pla. Vorbea cu multă lume la telefon și, evident, primea pe mulți acasă, elevi, gazetari; mai cu seamă în ultimii ani, când devenise o "vedetă" a televiziunii și radioului, casa noastră era plină de lume.

- Care îi erau câțiva dintre prietenii mai apropiați?

- Din păcate, prietenul lui cel mai bun, din tinerețe, din vremea șederii la Paris, a fost Nicolae Teodorescu. Spun "din păcate" pentru că s-a dovedit, mai târziu că era o prietenie extrem de interesată din partea acestuia, care nu știa decât să ceară, iar dorințele i se îndeplineau imediat. Mai târziu, cumplit de gelos pe popularitatea lui Grigri, s-a purtat înfiorător. Din cauza lui Teodorescu a plecat de la Facultatea de Matematică la Facultatea de Litere; s-a înconjurat de scriitori, sculptori, pictori, muzicieni care veneau la lecțiile lui și erau fascinați, vrăjiți de el; avea într-adevăr o inteligență scilpitoare, a fost pionierul calculatoarelor în România, a fost un vizionar - multe lucruri pe care unii le-au categorisit "trăsnite" s-au dovedit adevărate peste ani.

- Cine intra în casa dumneavoastră?

- Casa noastră era deschisă; îi plăcea foarte mult să aibă musafiri, să petreacă, să se sărbătorească.

Este evident că avea nevoie de destindere din pricina tensiunii în care trăia cu matematica în cap în fiecare clipă și, seară de seară mer-

geam la COȘ (Casa Oamenilor Știință). Toți matematicienii (și numai!) străini care veneau în România în vremea aceea au trecut prin casa noastră. Întotdeauna, 10 ianuarie, ziua lui de naștere, sărbătoream acasă la noi cu multă lume, printre care se aflau și studenții lui. Când a implinit 60 ani, n-au încăput în casă, fiind vreo 200 și atunci s-a aniversat la Facultatea de Litere.

L-am sărbătorit în fiecare ianuarie și după ce a murit - iată, împlinesc 30 de ani de atunci împreună cu foști studenți ai lui azi sunt bătrâni profesori universitari. Fiecare își mai amintește ceva și toți îl regretă și se întreabă cum ar fi fost dacă ar mai fi trăit.

- Dați-mi totuși câteva nume dintre cele mai proeminente.

- La Iași, unde a trăit zece ani fost prieten apropiat cu profesor Myller, cu Octav Maier, cu Mendel Haimovici. Acești oameni erau o calitate excepțională - nu numai profesională, ci și morală, te fiind și foarte culti.

Deseori stau și mă gândesc între ce oameni am trăit.

Nu cred că eu îi văd excelenți, ci ei chiar așa erau.

"Eu nu mă pot învăța cu lumea de azi"

- Era o altă lume!

- Era complet o altă lume!

Eu nu mă pot învăța cu lum

Grigore Moisil - portret de Corneliu Baba

„Aniei literare”

anii '30

astăzi. Vulgaritatea, sexualitatea exacerbată... totul e schimbat. Altfel, a „innebunit” și clima.

- În București cine vă vizita?

- Cei mai buni prieteni au fost studenții lui.

- Așa cum îl am eu în amintire, o personalitate multilaterală.

- Nu era numai matematician, ci un umanist. După moartea lui Ionescu a avut rubrică în *Concordanța*. Scria cu mare ușurință. Unele dintre articolele sale erau pape că nu aveau ștersături.

- Cum comunicați cu dânsul?

- Să știți că ne mai și certam! Era un om cu două temperamente complete. Pe deasupra, eu nu înțelegeam nimic din matematică, dar el asta nu l-a deranjat niciodată. Am de acord în privința lucrurilor mari din viață, pe principii morale, pe cinste - era un om de o cinste extraordinară!

- Eu eram sportivă, el detesta sportul! A încercat să umble cu bicicleta; s-a lăsat păgubaș. În deceniile de concentrări pe care le-a avut, el era la o distanță de cinci kilometri față de regiment lua trăsura.

- Nu umbla pe jos; de asta a și căștigat atât de tânăr. A trăit intens și plin. A fumat, a băut - a ars ca un om.

- A trăit frenetic.

- Da.

- Aveți câteva amintiri mai dragi din vremea cu dânsul?

- Toată viața cu el.

- Știa că imi place să călătoresc; mi s-a părut că îi plăcea, dar o făcea și pen-

tru mine. L-am însoțit peste tot unde era invitat să țină conferințe, mai ales după 1960. El ținea cursuri, iar eu mă plimbam. Cursurile fiind plătite, strângea și bani, iar după ce le termina, mai rămâneam în țara respectivă și călătoream împreună, vizitând țări necunoscute nouă. Îi era frică de avion. De pildă, o călătorie în Japonia am făcut-o traversând cu trenul Uniunea Sovietică, apoi am luat vaporul până la Yokohama.

- Cât a durat?

- O săptămână numai prin Uniune! Dar toate călătoriile au fost minunate, mai puțin ultima, în America. Începuse să aibă astm cardiac (cu cincisprezece ani înainte de a muri a abandonat fumatul pentru că doctorul Lupu i-a spus că îi va face foarte rău) declanșat și de viața pe care a dus-o și de moștenirea genetică. L-am întrebat pe medicul curant dacă va putea suporta voiajul, iar el mi-a răspuns: „Doamnă, își dorește atât de mult să plece încât, dacă i-aș interzice, s-ar speria îngrozitor și asta i-ar face foarte rău. Vă sfătuiesc să-i dați un calmant înainte de a pleca la aeroport și unul în avion, iar când ajungeți, să se odihnească 24 de ore pentru a se adapta la fusul orar de acolo.”

- Ați plecat.

- Călătoria a început excelent. Am ajuns cu bine și am început să ne deplasăm pe la diverși elevi de-ai lui, plecați din țară în SUA, după care am trecut în Canada, la

Ottawa... Am fost găzduiți la Ambasada, lucru care nu se mai întâmplase nicăieri. Ambasadorul era Bucur Șchiopu.

Am ajuns, am dormit o noapte acolo, a doua zi am vizitat o expoziție a eschimoșilor; el a plecat la Universitate, a luat masa cu cineva și ne-am întors la ambasadă unde eram singuri (toți plecaseră în week-end). Ne-am așezat să ne odihnim; pe la ora 6 a început să găfăie și mi-a spus că nu se simte bine. L-am așezat într-un fotoliu lângă geam ca să aibă mai mult aer, dar la un moment dat mi-a zis: „nu se compensează plămânul”. A pus capul într-o parte și... gata. Așa a murit.

Acolo n-ai voie să păstrezi persoana decedată. Anunți decesul și o iau imediat.

Am stat singură toată noaptea, el fiind dus la o casă de îmbalsamare. Când m-am dus a doua zi și l-am văzut nu mi-a venit să cred: era exact Grigri din tinerețe. Extraordinar! Nu știu cum au reușit să facă așa ceva.

Apoi l-au trimis în țară cu un avion, într-un coșciug special; eu am plecat cu un alt avion... După această întâmplare, Academia a dat ordin ca oamenii, înainte de a pleca în străinătate să treacă pe la doctor, ca să fie siguri că n-au să cheltuiască pentru înmormântarea lor.

- Cum ați traversat perioada comunistă?

- În perioada comunistă Grigri nu era bine văzut de Ceaușescu; nu era un om simpatizat pentru că spunea adevărul în față și, mai în glumă, mai în serios, lucrul acesta se știa.

Să vă dau un exemplu de „discurs” cu ocazia zilei de naștere a lui Ceaușescu: „Pentru aniversarea sa îi urez tov. Ceaușescu ca, cu sprijinul său, științele matematice să progreseze în R.S.R., pentru ca numele poporului nostru să strălucească și ca științele tehnice și economice să învețe să folosească din ce în ce mai mult și din ce în ce mai bine și calculatoarele și matematica cea mai abstractă pentru ca buna stare a poporului nostru să crească.”

„În casa noastră, sus la etaj, locuia Dulgheru care era anchetatorul sorei mele, Lena Constante”

- Totuși, chiar dacă nu era bine văzut, n-a avut probleme deosebite.

- Da, nimeni n-a vrut să-l bage pe Grigri la pușcărie, cu toate că ar fi putut.

- De ce?

- Eu cred că avea totuși o prea mare popularitate.

- Bine, bine, Ceaușescu nu-l suferea; dar cum v-ați strecurat în perioada Dej?

- Noi n-am avut niciodată de suferit. Gândește-te că în casa noastră, sus la etaj, în Armenească nr. 14, locuia Dulgheru, care era anchetatorul sorei mele, Lena Constante! Și noi habar n-aveam!

- Fantastic!

- Grigri vroia neapărat să fie el administratorul micului bloc în care locuiam, pentru că știa că este foarte iubit și asta oferea avantaje - de exemplu, când se făceau restricții la căldură, noi nu aveam de suferit pentru că era „casa lui Moisi”. De aceea, la noi în casă se țineau ședințele de bloc, Dulgheru venea regulat la noi, era simpatic și deștept. N-am știut niciodată - până când n-a ieșit Lena din pușcărie - că el o ancheta!

- Am rămas mut.

- Te cred. Poți să rămâi mut auzind așa ceva.

- Poate că, într-adevăr, popularitatea l-a salvat.

- Cu siguranță.

- Cum vă explicați faptul că reușea să facă matematica agreabilă și unor neinițiați?

- Avea talentul extraordinar de a vorbi foarte clar încât îți dădea impresia că înțelegi totul. Spun asta din proprie experiență. La un moment dat a început să țină niște cursuri de Informatică la care m-am dus și eu. Ei bine, deși n-aveam nici o legătură cu materia respectivă, plecam de acolo cu senzația că am înțeles totul. Ca mine trebuie să fi fost multă lume.

- Exerciți un fel de vrajă.

- Nu știu dacă era numai asta. Mai târziu, la Facultatea de Litere veneau oameni din cele mai diverse categorii. A lucrat cu compozitorul Aurel Stroe, a mers la primele concerte de muzică electronică. Era pentru tot ce reprezenta viitorul. De altfel a și câpătat, din SUA, o medalie pentru pionierat în informatică.

- Credeți că în altă parte s-ar fi împlinit mai bine?

- Da. A fost invitat în America, dar n-a fost lăsat să plece. Stau căteodată și mă gândesc: dacă el a fost un pionier într-ale informaticii

în biata noastră țară, ce ar fi putut ajunge, cu mintea pe care o avea, în S.U.A.? Avea relații cu toți marii matematicieni cu care, de altfel, a întreținut o corespondență enormă - am dat-o la Academiă, poate fi consultată acolo. I s-au pus mereu bete în roate din invidie, dintr-o mare și urâtă invidie. Dar de câte ori i se făcea o nedreptate, el se retrăgea; în loc să înceapă să lovească la rândul lui, el pleca.

- Deși avea o minte fenomenală, se purta cu un firesc extraordinar cu toată lumea.

- Așa s-a născut și, mai mult, a avut norocul unei familii în care ambii părinți aveau umor. Era de o natură fantastică, dar și când se infuria... pe câți n-a dat afară din casă! Uneori făcea asta special, ca să-i sperie.

- Făcea spectacol.

- Ar fi fost un artist de teatru nemaipomenit și chiar i s-a propus un scenariu de film în care să joace rolul unui rector al Universității. Rolul i se potrivea perfect, dar, până la urmă a învins seriozitatea. Să fi avut un film cu el, ar fi fost extraordinar.

- Credeți că un astfel de model uman s-a pierdut în zilele noastre?

- Dumneata vezi o asemenea personalitate astăzi? Eu acum văd că am ajuns să trăim într-o țară nenorocită în care, dacă ai un profesionist, îi dai în cap. Domnule, era un Paul Grigoriu la Radio, un profesionist, o plăcere; l-au scos. L-am avut pe Iosif Sava; i-au dat în cap. Eugenia Vodă care este una din puținele noastre profesioniste are emisiunile ei la 11.30 noaptea! Și Pruteanu, săracul, pe care-l injură toată lumea, făcea acele trei minute geniale.

- Cum vi se pare viața fără Grigore Moisi!

- Viața mea e tot cu dânsul. Știi că mi-a umplut viața asta, viața pe care o duc acum, și la 90 de ani? Ce-aș fi făcut dacă n-aș fi avut preocuparea de a scrie cărți despre el? Sunt sigură că ar fi fericit să știe asta!

- Știe.

- Nu știu dacă știe... Nu știu... Nu știu... ■

În anii '70

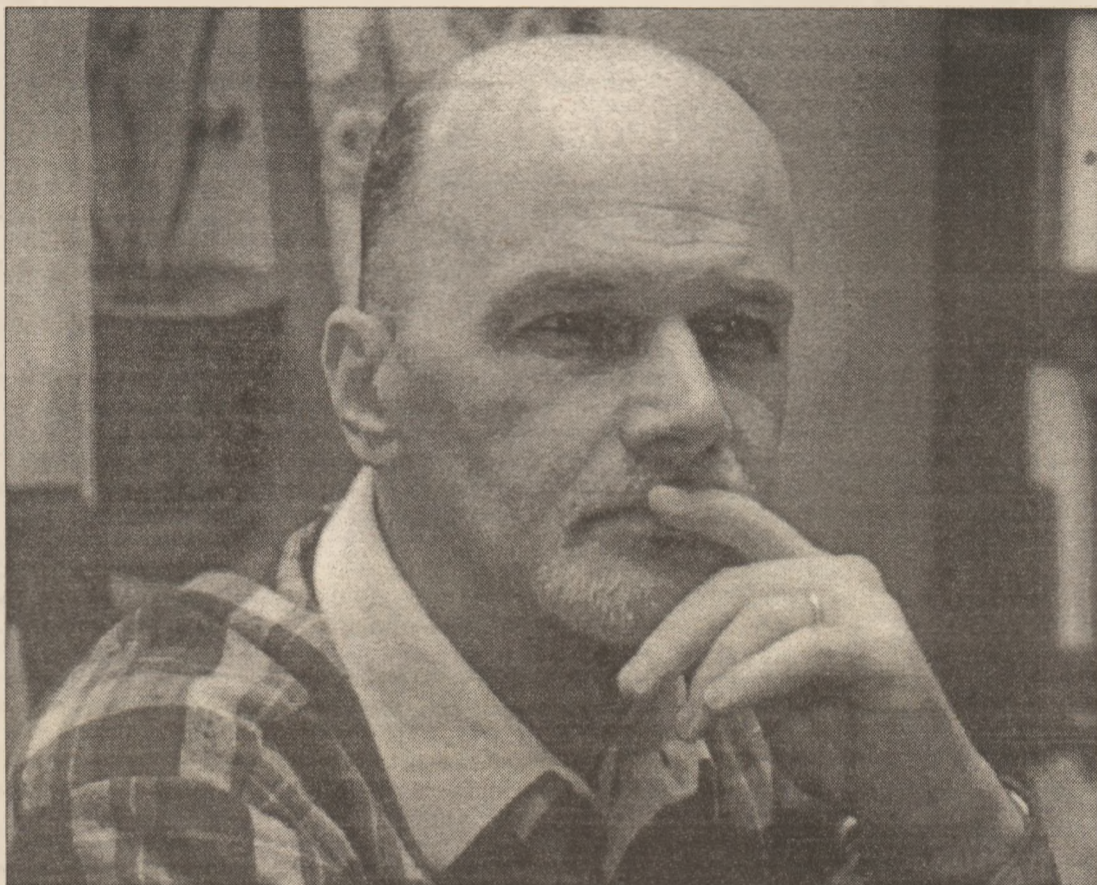

literatura

Mihai Cantuniari

Un surâs în plină vară

Fragment din Jurnalul intitulat
Îmbătrânind tăcut pe canapele roase

nam ori pe burtă ori pe o rână, privindu-le cu luare aminte pe tinerele nude aflate cam în aceleași poziții. Unele erau însoțite, și-atunci nu mai aveam ochi pentru ele, dar altele (cele mai promițătoare) se prăjeau la soare cu una, două sau mai multe prietene. Într-o dimineață au apărut lângă mine, spre marea-mi bucurie, două fete vioaie, plăcute, volubile și... cât se poate de goale: una îndeosebi îți lua ochii, atâta era de frumos făcută, înaltă, blondă, piersicoasă toată, rumenită îndelung de soare; cealaltă era prietenoasă, amabilă, fiind însă mai mult pe post de însoțitoare. Ne-am spionat reciproc câțva timp, am intrat și am ieșit din apă de mai multe ori până să îndrăznesc să le abordez pe motiv de muzică bună de la posturile turcești prinse mai cu înlesnire pe litoral. Hârbul meu de radio închiriat se dovedea de ajutor în captarea atenției tinereilor fete, mai ales că dădusem într-adevăr, pe scală, peste o muzică grozavă la Ankara. Le-am chemat s-o asculte, astfel făcând cunoștința cu nereida Marina Greceanu și cu colega și prietena ei al cărei nume nu-l mai rețin. Am tras cearsăfurile alături, am devenit imediat amici la tot ce eram fericit, altceva parcă nici nu-mi doream decât să mă las vrăjit de perfecțiunea primei, de caldă afecțiune a celeilalte: în sfârșit, eram sultanul răsfățat de soartă, mă desfătam - platonice deocamdată, îmi ziceam - cu două cadâne numai ale mele, din plin ajutat în cucerirea lor de turcaleții de la Ankara! Platonice avea să rămână relația noastră mai târziu, fiindcă, între altele, soarele dogorea prea tare, deșertându-ne de dorinți, pe când apa ne istovea la rândul cu vâluoasele-i îmbieri și amăgiri. Studenți fiind tustrei, nici la capitolul hrană n-o duceam prea faimos, aceasta contribuind oarecum la abstinența involuntară, ca și supravegherea continuă a plajei de către soldații grăniceri înarmați cu binocluri și lunete puternice pe care le îndreptau mult mai bucuroși spre fetele despuiate ale litoralului decât spre navele din larg: nu ne-ar fi plăcut să ne dăm în spectacol în fața trupeților excitați. Pe scurt, n-a fost să fie, deși nereida mi-a lăsat pentru totdeauna pe retină icoana pură ce nu s-a sters niciodată și care avea să-mi devină de-atunci emblema vacanțelor studentești de la Costinești: trupul gol, modelat desăvârșit, al unei fete spălându-și lungul păr auriu în apele mării. Ce putea să mai frumos?

În ziua aceea iconică și în orele-i astrale din care s-a alcătuit, Marina a venit cu colega ei la plajă ca de obicei, s-a dezbrăcat de tot, s-a lungit felin lângă mine și mi-a arătat cu vechiul gest al Evei - un ou! Chiar că

REVIN cu bucurie în paginile României literare, la Jurnalul meu și la cititorii lui, salutându-i deferent pe aceștia și rugându-i să mă însoțească într-o altă călătorie în timp - specialitatea mea, de bună seamă: de astădată vom poposi în Costineștiul mijlocului anilor '60, perioada mea cea mai plină, cea mai rodnică și cea mai deplânsă de omul dezamăgit de prezent și neîncrezător în viitor care sunt eu acum. În momentele-mi cele mai grele, când grijile îmi atârnă o cruce pe umeri și simt pe limbă gustul de putregai al umilinței statutului profesional și social al scriitorului român "postdecembrist", fac ce fac și mă refugiez în amintire, unde totul e nou ca apa neînțeleptă, soarele strălucește orbitor pe un cer fără nori, fetele n-au învățat încă să mintă, nici băieții să le înșele.

De acolo și de demult am recuperat o bijuterie vie ce lucește în mii de focuri și s-ar putea numi la fel de bine: Marină cu Marina.

21 iunie 2001

DIN numeroasele și pentru mine cam inutilele lecții de limba latină am reținut o locuțiune emblematică și care mi se potrivea încă de-atunci: *omnia mea mecum porto* (duc cu mine tot ce îmi aparține), adică am în mine esențialul, port cu mine pretutindeni duhul, mintea, sufletul, singurele valori adevărate, numai ale mele. Ele mă determină, ele mă condiționează, ele vor rămâne cu mine până în ultima clipă. Eu sunt ele, altceva nu contează - ființe, averi, bunuri, interese, năzuințe, porniri -, întrucât ele m-au modelat și mă însoțesc fidele până la sfârșit.

Dar în țara mea cea mult păguboasă, unde din evenimente nimeni nu învață nimic și nu se gătește pentru a nu fi luat de fiecare dată prin surprindere, unde cei cinci dușmani neîmpăcați ai "neamului nevoii" (vorba căminarului Eminovici) sunt Primăvara, Vara, Toamna, Iarna și noi înșine, a te ocupa de cultură este cea mai prostesc-aventuroasă dintre acțiuni, fiindcă o vei face nu sprijinit de toți, ci în pofida tuturor. La noi, artistului i se iartă că a fost altcum, altfel, doar în momentul morții. Abia atunci - el nemaideranjând pe nimeni - i se vor recunoaște cu parcimonie câteva merite, dar nu prea multe ca să nu stârmească în continuare complexe, și i se va trece mărinos cu vederea că a stat în calea

tuturor, scoțându-i din sărite. Așa a fost în secolul al XIX-lea, așa este și acum: trebuie să te scuzi umil dacă ai vreun talent și să faci imposibilul să treci cât mai neobservat. Artistul român, oricare i-ar fi talentul încredințat de Providență, deranjează societatea prin însăși existența lui. El o să-i semene întotdeauna copilului din povestea lui Andersen, celui care strigă din mijlocul mulțimii "Împăratul e gol!" Or, asta nu se iartă ușor.

Am înaintea ochilor o carte impresionantă, despre curaj, pe care s-ar putea ca Ileana să o traducă în limba franceză, la cerea editoarei care este chiar sora eroului aviator Tudor Greceanu: "Drumul celor puțini". Nu numai că am citit-o cu viu interes, dar de fapt n-am lăsat-o din mână de la prima la ultima pagină. Cuprinde o lecție magistrală, de demnitate umană, de vitejie românească, de suferință liber consimțită, fără ifose sau moralizări, fără bătutul cu pumnul în piept.

Dar mie, păcătosului, numele de familie demn de reverență al comandoului aerului mi-a redat întocmai vîpia unei veri de demult, a unei vacanțe studen-

tești toride pe țărmul mării, la Costinești, pline de țipete de pescăruși, de salinitatea văzduhului, de sângele fierbinte al celor douăzeci de ani câți numărăm în 1965. Și deodată am redobândit imaginea de neuitat a Marinei (nume parcă predestinat) Greceanu, încă mai tânără decât mine, înaltă, sveltă, blondă cu păr lung ondulat, pe plaja nudiştilor numită și "la golfuleț". Nu ea, ci imaginea ei neștearsă, în desăvârșită și pură-nuditate statuară la vârsta cea mai încântătoare a fetelor mari, spălându-și frumosul păr auriu, cu gălbenuș de ou, în mare și pe fundal marin, venea năpraznic, cu toată forța memorării, să-mi umple ochii de curată lumină aurie și sufletul de dulce-amarul gust al trecerii ireversibile, al pierderii definitive. Mă gândeam că nimeni nu este demn să contemple ce am avut eu sub ochi, o asemenea revelație totală a feminității mândre în puritatea ei de început, și că a admira fierbinte și recunoscător desăvârșirea fetelor la ieșirea din adolescență înseamnă a-Lăuda cu prisosință cu ochii, cu inima, cu toate simțurile, pe Creatorul lor: Îl iubeai

pe Dumnezeu în creația Lui cea mai admirabilă. Dar cum m-am învrednicit eu de fulgurația edenei goliciuni a primei Eve, sau mai degrabă a Afroditei ori Amfitritei ieșind din spuma mării?

Eram singur la Costinești, într-o vacanță prelungită pe care nu prea știam cum s-o umplu; prilejuri de distracție nu se iveau, cu excepția soarelui generos și a mării materne, primitoare. Adoram marea, fiind un bun înotător și scufundător deși îmi lipsea rezistența. Luasem cu mine de la București masca, tubul de respirat, labele pentru înot subacvatic și închiriasem de la magazin un aparat de radio portativ, cu baterii, destul de uzat; cu tot calabalăcul ăsta și cu cearsăful de plajă băteam cale lungă până la golfuleț unde îmi găseam un loc, mă dezbrăcam gol pușcă și intram cu delicii în marea lustrală, deja călduță. Înotam mult, mă scufundam și mă pierdeam în lumea tăcerii; într-un târziu mă desprindeam cu greu de elementul marin și dădeam fuga la cearsăf, trântindu-mă acolo ditamai gălganul cu fața în sus, apoi, pătruns de căldura moleșitoare a amiezii, mă răstur-

literatură

ochiul magic

Nocturnă

n-am înțeles la ce-i folosea primordialul "palat de nuntă și cavou", până nu mi-a explicat că gălbenușul este cel mai apreciat șampon al blondelor naturale. Zis și făcut: către amiază, cu nevinovata viclenie a fetei ce se știe admirată și dorită, a dat numai pentru mine delicata reprezentare intimă a spălării coșitei solare în undele sărate, apoi a împrumutat inconștient cele mai statutare poziții iscate de dalta lui Canova pentru a și-o zvânta. Deși cu stomacul țiind a gol și protestatar, nu ne mai venea să plecăm. Spre seară târziu, răzbită, colega ei ne-a lăsat singuri-singurei pe plaja de-acum pustie, să privim în ochiul ciclopic, sângieru, al soarelui apunând peste o zi glorioasă. Ne simțeam prea plini, de-a dreptul ghiftuiți de frumusețea orei trecătoare, a verii marine și a tineretii din noi care, toate laolaltă, covârșeau orice nevoi, orice dorinți imperative: ne-am sărutat și ne-am mângâiat aproape frățeste sub privegherea lacomă, nesuferită, a lunetelor din miradoarele grănicerești semănate ca prepeleacurile prin lanurile de pe țărmul înalt.

Deși asta a fost tot, deși atunci noi ne-am despărțit ca să nu ne mai întâlnim, viziunea perfecțiunii atât de fragile, atinse atât de fugar, mă urmărește și acum cu aceeași intensitate. Delicată dar puternică, răscolitoare în simbolistica ei primitivă, icoana zăgrăvită la malul mării de Marele Artizan al desăvârșirii rămâne pururi vie, cu culorile neșterse de trecerea indiferentă a timpului. Aș zice că este un eon, o monadă, dacă nu mi-ar fi teamă de cuvintele mari. De-a pururi, semănând tot mai bine cu micuța sirenă a lui Andersen, Marina, goală ca razele soarelui, își va spăla îndelung și numai pentru mine pletele blonde în sineala mării, pe fundalul oferit de țărmul hașurat de zborul capricios al pescărușilor de la și către cuiburile scobite în mal. Port cameea aceasta prețioasă încrustată într-un ungher secret al minții, de unde știu că va dispărea doar o dată cu funcțiile cortexului, neuronilor, sinapselor mele.

S-ar prea putea ca Marina, de acolo unde este (unde o fi oare?), să nu fi reținut nimic din ziua aurorală a încastrării ei definitive în structura de rezistență a memoriei mele; aș zice că nici nu mai contează: esențialul e că, în neștiința ei, a înfipt adânc unul din pilonii trecutului, făcut - grație ei - numai din farmec și evanescentă. Adio, dragă Marina, și îți mulțumesc mult că în tine, fără ca tu s-o știi, s-a întrupat fulgerător și a dispărut la fel de repede o țandără de nestemată, o așchie de meteor din splendoarea sfâșietor de trecătoare a Lumii. ■

ÎND stăteam la bloc, vara, pe căldurile mari și insuportabile, luam mașina TICO cu aer condiționat și mă plimbam prin oraș în neștire. Într-un altfel de oraș. Simțeam că plutesc în cei doi metri cubi răcoși. Mașina căpăta proprietăți extraordinare, ca aceea formidabilă din filmul copilăriei mele *City, city, bang-bang*. Părea că are aripi, că zbor peste blocuri, că ies din timp și din mine... Habar n-aveam cine-mi sînt vecinii și, mai ales, ce fac ei. De când stau la casă, stilul mi s-a schimbat. Mă plimb, pe jos, prin cartier. Traiul acesta implică altfel de relații. Cu tine și cu ceilalți. Pe orizontală. Adică, orice fel de comunicare se realizează cu vecinii de pe stradă, cu măcelarul din colț, cu aprozarisții din capătul străzii care n-au copii și îl îndrăgesc pe al tău, cu patronii sau vânzătorii - mai mereu complici sau circotași față de marfa adusă de șefi - de la buticurile, numeroase, din zonă. Este un păienjenis cu zeci de drumuri și ramificații pe orizontală. Ca la țară. Toată lumea cunoaște și se cunoaște cu toată lumea. Totul este la vedere. Ce măninci, ce bei, ce bucurii, ce supărări, ce obiceiuri, ce facturi sînt de plătit și cu ce sume. Această așezare exclude și secretele, și ierarhiile. Cu toții dăm zăpada din fața porții, udăm curtea și spălăm rahații lui Bobiță de pe trotuar, ciinele salvat din ghearele hingherilor cu complicitatea noastră, a tuturor, ne împrumutăm lopeți, mătură, bani. Sîntem egali, ce mai! În nopțile de vară, legăturile se strîng mai tare. Poate și mai primedios. Tonul discuțiilor este mai direct, dezinhibat, și el tot

pe orizontală, fără nici un fel de obstacol. Greierii cîntă minunat, iar pisicile-și miorlăie împreună.

Mă întorceam într-o sîmbătă seara de la film. Văzusem *Pianistul*. Era cald, sufocant, mi-era sete, tot corpul mi-era însetat, prizonierul a tot felul de senzații și al imaginilor din orașul de cenușă al lui Polanski. Mi-am lăsat mașina în fața porții și am plecat pe străzi. Străbateam traseele binecunoscute, iar ele păreau că se intersectează cu unele străzi, dintr-o Polonie răvășită, dintr-o Varșovie în care nu există, paradoxal, decît un singur om, un pianist evreu și tulburătorul lui destin. El și eu, tîrziu, după miezul nopții. Ajung la buticul meu de unde iau bere. Băieții îmi fac semne că n-au bere rece, de parcă ar fi iarnă și nu caniculă. "Doamnă, mergeți și căutați la colț, or mai avea ei o sticlă, două pentru dumneavoastră și vă așteptăm la una scurtă". "Nu prea am stare în seara asta, băieți, și, pe urmă, iar vă bat, vă supărați și, uite, nu găsesc bere rece la voi." "Da, ce-ai pătit, e sîmbătă seara, jucăm o partidă și gata! Începe săptămîna acușica, și iar n-o să avem timp", răspund politicoși, incluzîndu-se și pe ei în categoria celor fără timp. Și ei, și eu știm că se joacă table non-stop în fața prăvăliei. Cu chiu, cu vai, reușesc să cumpăr bere rece de la cel mai serios chioșc. Mă întorc cu sticlele în

brațe, le simt aburul pe piept și mi dă fiori. Chipul pianistului mi s-a întipărit pe retină și abia mai văd pe unde calc. E trecut de ora unu din noapte. Pare pustiu în jurul meu? Doar o senzație. O viermuială ciudată animă, nocturn, drumurile mele. La rotiserie, taximetriștii, polițaii și aurolacii stau la rînd vorbind zgomotos despre fotbal și femei. Prietenul meu, căruia i-am promis că înființăm Partidul Săracilor - iar eu voi fi șefa la cadre - mă informează scurt și complice cum stă "treaba", cite adeziuni s-au mai strîns prin cartier. Promițator. "Vă duceți la băieți?". De ce nu? Trec pe lângă brutărie. Pe trepte, aproape la picioarele mele, un el și o ea fac amor. Și totuși, acolo, pe trepte, tandrețea nu este izgonită. Cu sticlele în brațe privesc cît de temătoare este mîna bărbatului și cît de cald îi mîngîie obrazul, brațele femeii de sub el, pe care n-o văd. Observ doar că bărbatul în pantaloni scurți i-a pus sub cap iubitei sacoașă lui cam goală. Oricum, nu stă direct pe ciment. Îmi dau seama că sticlele nu-mi mai ard trupul cu răceala lor și dau fuga la BĂIEȚI. Totul era pregătit. Lăzile de bere erau aranjate pe trotuarul stropit, tablele deschise... Desfacem berile, ne aranjăm pulurile și zvrrr cu zarurile. Ca de fiecare dată, încep să le povestesc ceva. De cînd ne-am împrietenit, au fost la toate spectacolele din București, la unele și de două ori,

adoră cînd le povestesc cite ceva din Bashevis-Singer. Le-a plăcut enorm și *Cititorul* lui Schlink. De atunci îmi spun "povestitoarea". Nu-i rău. Dau cu zarul, mut și mă aud vorbind despre *Pianistul* și despre Polanski. Tăcerea apăsătoare e spartă neori de zgomotul mașinilor super luxoase care opresc în trombă la kebab și de manelele care ne distrug timpanele. Băieții dau cu zarurile într-o cutie de carton ca să nu-mi întrerupă povestirea. Ghetoul din Varșovia, umilintele, crimele gratuite făcute pe stradă, muzica pianului într-o bodegă jalnică, banii rostogoliți pe masă, suspendînd pentru cîteva minute sunetul clapelor, un truc pentru a le verifica autenticitatea, trădările unor evrei, condamnarea altora, curtea ghetoului plină doar de valize fără stăpîni, salvarea Pianistului de către un evreu trădător, chiar înainte de a se sui în trenul pentru Auschwitz, extragerea lui din mulțimea orașului și parcurgerea unui timp doar în compania singurătății chinului său. Ca de fiecare dată cînd îi încîntă povestea Șeherezadei, mă lasă să îi bat.

Ajung în fața porții și-mi dau seama că n-am chei. Bag sticlele pe sub gard și mă asigur că nu s-au spart. Mă cațăr cu greu, sar și ajung în altă lume. A mea. Simt privirea și dezacordul țăit al vecinilor de după perdea. Ce ție și cu insomniile astea... Și Pianistul își părăsește ascunzătoarea și sare un gard în plină noapte. Coboră în ruinele uluitoare ale Varșoviei, în pustiul unui oraș de cenușă, lăsînd în spate luptele și tancurile germane. Un gard, un zid ce separă lumile.

Cînd povestea ajunsese aici, Șeherezada văzu zorii mijind și, sfioasă, tăcu.

Marina Constantinescu

Bianca Marcovici

Dresaj

mă îndrăgostesc întotdeauna de oamenii fără nici o poezie, stîngaci, repetitivi și impulsivi! mă îndrăgostesc întotdeauna de piticii slabi ai memoriei mele înclinați să creadă în puterea lor virtuală - încerc să-i dresesz, să-i schimb, să le dau forma mea, dar eșuez! le-aș spune-o-n față dar n-aș suporta durerea lor.

Compartimentarea sufletului

în fiecare cameră e altcineva pentru fiecare trebuie să-ți asumi răspunderea însă camera albă e numai a mea... în ea pot invita pe cine vreau pe cine doresc să-mi inunde inima doar la un gest necuvântat: *am nevoie de tine ca de aer și aerul mi se pare uneori de nerespirat.*

Avertisment către mine

odihnește-mă, Doamne! în viața asta și nu mă arunca în infernul cuvintelor și nu mă transforma într-o ființă dependentă de miresele închipuite ale bărbatului din mine fă ordine în viața mea adu-mă pe calea cea bună a surăsului, aruncă-mă în grădina cu flori a paradisului pierdut de dincolo de lumină... și dă-mi o speranță călătoare

de a nu înnebuni așteptându-i semnul celui care... nu mă vrea!

Ușierul lui Celan seamănă cu bărbatul care zace în mine degeaba îl rog să-mi deschidă ușa spre împărăția Luminii!

o stea se aruncă în mare se stinge/ stana de piatră zâmbește! ■

Mai

“**L** UMEA avea un aspect comun al ei în mijlocul căruia căzusem ca o eroare” – constată personajul narator din *Întimplări în irealitatea imediată* cu acea liniște vecină cu perplexitatea care drapează, în doar câteva cule ale simplității de expresie, cele mai complexe și contrariante dileme existențiale. Este stilul stăpinit, expurgat de lamento-uri și clișee patetice al lui M. Blecher, de la a cărui moarte se împlinește, la sfârșitul acestei luni, 65 de ani. Născut la 8 septembrie 1909 în familia unui negustor de porțelanuri, M. Blecher urmează școala primară și liceul la Roman, de unde în 1928 pornește spre Paris cu gândul de a urma Medicina. Modul brutal în care trebuie să renunțe la studii spre a se concentra exclusiv și definitiv asupra teribilului Morb al lui Pott (tuberculoza osoasă invalidantă cu termen aleatoriu de supraviețuire) este relatat cu același aer extraneu în romanul *Inimi cicatrizate*. Concepută sub forma unui “jurnal de sanatoriu” al tinărului Emanuel, cu narator la persoana a treia, cartea scapă clasificărilor comune și s-ar putea ca în ineditul acestor pagini să rezide explicația unui anume recul al “criticii de întâmpinare”. Cronicarii cei mai activi ai vremii tac. VI. Streinu, Perpessicius, G. Călinescu ori Ș. Cioculescu fac imagină gest de elegantă eschivă. În compensație, cele două scrieri ale tinărului Blecher intră imediat în atenția lui P. Constantinescu, Eugen Ionescu și Mihail Sebastian. Fiecare în parte și toți la unison își exprimă entuziasmul față de acest “debut valoros”, ba chiar “uluitor”, vorbesc pertinent despre “realitatea fantastică a lucrurilor”, despre lucida “jupuire a conștiinței”, despre demnitatea de tragedie antică ce ar caracteriza atât de fascinantele “experiențe interioare”. În 1937, în *Istoria literaturii române contemporane*, E. Lovinescu semnaleză și el “debutul remarcabil” al tinărului scriitor. Sint primele poduri, încă mobile, ce leagă continentul literaturii interbelice cu relieful atît de capricios de o conștiință insulară, fragilă, dispusă în orice moment să se dezbrace de inutilitățile și deșertăciunile lumii, ca și de propria identitate. *Ecleziast* modern, configurat pe dramaticul motiv al “vinării de vînt”, opera lui Blecher se încheagă din aglutinări fabulatorii, din retrospectivii înșelătoare, cînd copilul, adolescentul și adultul bîntuie același trup dematerializat, fluidizat sau

impuținat cantitativ, corpul însuși devenind, periodic, o “vizuină luminată”, un spațiu de siguranță dar și *topos* al unui teribil prizonierat. Tema încarcerării în structuri concentrice, de la “capul strîns puternic în scheletul craniului” pînă la “materia brută” ce-l izbește de pereții ei, dureros, este în fond drama zidirii în propriul destin: “Viața ta a fost așa și nu altfel”, iată melancolia de a fi “unic și limitat” într-o lume “închisă în luminile și culorile ei hermetice”. Personajul lui Blecher nu va putea deveni niciodată copac, cieme sau clovnul de jucărie din vitrină pentru că evadările din sinele constrîngător reclamă ritualuri inițiatice complicate, perfid inocente (Clara și Walter), leșinuri prin locuri “blestemate”, aplicarea unui “tratament fabulatoriu” în lumi artificiale: bilci, cinematograful sau panopticum, abluțiuni în noroiul izbăvitor, primordial. Corect afiliat de către Ov. S. Crohmălniceanu direcției literare Kafka, Robert Walser și Bruno Schulz, nu sînt de neglijat nici unele explozii poetice cu semnificație întîrziată în Bacovia, B. Fundoianu, L. Dimov și mai ales în proza lui M. Cărtărescu din *Orbitor*. Autobiograficul filigranat într-un fel de conștiință metafizică, straniul halou oniric, anatomicul misterios și senzual, abiogeneza ca debusolare a materiei vii, dependența eminentă senzorială față de obiecte transformă “bizara aventură de a fi om” în aceea cu mult mai rară și aleasă de a fi scriitor.

M. Blecher se stînge din viață la 31 mai 1938, la 29 de ani și, după cum bine intuia Pompiliu Constantinescu, chiar dacă nu a avut meritul succes la public, îi rămîne, cu siguranță intact, acela “de prestigiu”.

Gabriela Ursachi

Eminescu și noi!

Desen de C. Pătrășcan

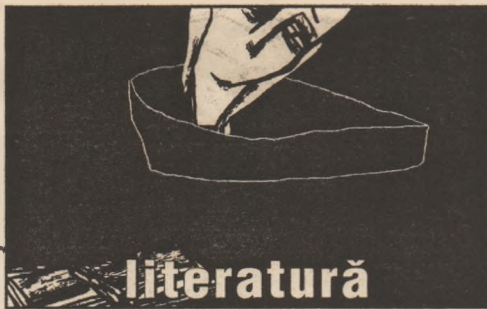

calendar

15.05.1847 - s-a născut *Ioniță Scipione-Bădescu* (m. 1904)
 15.05.1881 - s-a născut *Nicolae N. Beldiceanu* (m. 1923)
 15.05.1884 - s-a născut *Octav Botez* (m. 1943)
 15.05.1907 - s-a născut *Emil Gulian* (m. 1942)
 15.05.1912 - s-a născut *Salamon Ernő* (m. 1943)
 15.05.1920 - s-a născut *Marosi Peter*
 15.05.1925 - s-a născut *Savin Bratu* (m. 1977)
 15.05.1926 - s-a născut *Venera Antonescu*
 15.05.1926 - s-a născut *Aurel Martin* (m. 1993)
 15.05.1931 - s-a născut *Sonia Larian*
 15.05.1933 - s-a născut *Domnica Gârmeață*
 15.05.1938 - s-a născut *Horia Pătrașcu*
 15.05.1952 - a murit *Paul Bujor* (n. 1862)
 16.05.1864 - a murit *Simion Bărnuțiu* (n. 1808)
 16.05.1887 - s-a născut *Const. Ignătescu* (m. 1968)
 16.05.1905 - s-a născut *George Boldea* (m. 1934)
 16.05.1912 - s-a născut *Hans Mokka*
 16.05.1919 - s-a născut *Vasile Iosif*
 16.05.1922 - s-a născut *Gavril Scridon*
 16.05.1930 - s-a născut *Titus Popovici* (m. 1994)
 16.05.1938 - s-a născut *Floarin Costinescu*
 16.05.1939 - s-a născut *Constantin Cubleşan*
 16.05.1944 - a murit *Aurel Marin* (n. 1909)
 16.05.1980 - a murit *Marin Preda* (n. 1922)
 17.05.1886 - s-a născut *Emil Isac* (m. 1954)
 17.05.1895 - s-a născut *Con-*

stantin D. Ionescu (m. 1950)
 17.05.1901 - s-a născut *Pompiliu Constantinescu* (m. 1946)
 17.05.1920 - s-a născut *Geo Dumitrescu*
 17.05.1939 - a murit *Ion Moldoveanu* (n. 1913)
 17.05.1940 - s-a născut *Valeriu Pantazi*
 17.05.1944 - s-a născut *Efim Tarlapan*
 18.05.1822 - s-a născut *G. Sion* (m. 1892)
 18.05.1888 - s-a născut *Eugeniu Speranția* (m. 1972)
 18.05.1921 - s-a născut *George Nestor*
 18.05.1921 - s-a născut *Horia Panaitescu* (m. 1986)
 18.05.1928 - s-a născut *Domokos Géza*
 18.05.1937 - s-a născut *Laszloffy Aladar*
 18.05.1940 - s-a născut *Eugen Seceleanu* (m. 1979)
 18.05.1940 - s-a născut *Francisca Stoenescu*
 18.05.1968 - a murit *Oscar Lemnar* (n. 1907)
 18.05.1976 - a murit *George Boitor* (n. 1934)
 18.05.1982 - a murit *Șerban Nedelcu* (n. 1911)
 18.05.1983 - a murit *Alexandru Bădăuță* (n. 1901)
 18.05.1991 - a murit *Areta Șandru-Popa* (n. 1952)
 18.05.1993 - a murit *Aurel Covaci* (n. 1932)
 19.05.1893 - s-a născut *H. Bonciu* (m. 1950)
 19.05.1921 - s-a născut *Vasile Dima*
 19.05.1939 - s-a născut *Vasile Galaicu*
 20.05.1920 - s-a născut *Mara Giurgiuca*
 20.05.1926 - s-a născut *Virgil Sorin*
 20.05.1930 - s-a născut *Geo Șerban*
 20.05.1938 - s-a născut *Dan Mănuță*
 20.05.1974 - a murit *Ion Pas* (n. 1895)
 20.05.1980 - a murit *Nicolae H. Dimitriu* (n. 1902)
 21.05.1855 - s-a născut *C. Dobrogeanu-Gherea* (m. 1920)
 21.05.1880 - s-a născut *Tudor Arghezi* (m. 1967)
 21.05.1914 - s-a născut *Franz Johannes Bulhardt* (m. 1998)
 21.05.1932 - s-a născut *Ileana Vulpescu*
 21.05.1932 - s-a născut *Henri Zalis*
 21.05.1933 - s-a născut *I.D. Șerban*
 21.05.1933 - s-a născut *Horia Zilieru*
 21.05.1964 - a murit *Tudor Vianu* (n. 1897)

21.05.1985 - a murit *Nicolae Barbu* (n. 1921)
 21.05.1991 - a murit *Ioan Petru Culiănu* (n. 1950)
 22.05.1906 - s-a născut *Profira Sadoveanu*
 22.05.1908 - s-a născut *Ion Constantin Chițimia* (m. 1995)
 22.05.1919 - s-a născut *Dumitru Ignea*
 22.05.1927 - s-a născut *Ilie Măduța*
 22.05.1928 - s-a născut *Márki Zoltán*
 22.05.1935 - s-a născut *Romulus Lal*
 22.05.1942 - s-a născut *Vasile Andru*
 22.05.1944 - s-a născut *Dan Munteanu*
 22.05.1949 - s-a născut *Mihai Bărbulescu*
 22.05.1956 - a murit *Ion Călugăru* (n. 1902)
 22.05.1957 - a murit *George Bacovia* (n. 1881)
 22.05.1985 - a murit *Ion Lotreanu* (n. 1940)
 23.05.1871 - s-a născut *G. Ibrăileanu* (m. 1936)
 23.05.1899 - s-a născut *George Mathei Cantacuzino* (m. 1960)
 23.05.1902 - s-a născut *Vladimir Streinu* (m. 1970)
 23.05.1909 - s-a născut *Dorina Rădulescu* (m. 1982)
 23.05.1913 - s-a născut *Olga Caba*
 23.05.1937 - s-a născut *Octavian Georgescu*
 23.05.1946 - s-a născut *Valeriu Armeanu*
 24.05.1871 - s-a născut *Vasile Gr.Pop* (m. 1912)
 24.05.1923 - s-a născut *Ion Caraion* (m. 1986)
 24.05.1923 - s-a născut *Victor Felea* (m. 1993)
 24.05.1924 - s-a născut *Antoaneta Rălian*
 24.05.1931 - s-a născut *Christian Maurer*
 24.05.1954 - s-a născut *Floarin Iaru*
 24.05.1966 - a murit *Alexandru Cazaban* (n. 1872)
 25.05.1898 - s-a născut *Constantin Balmuș* (m. 1957)
 25.05.1899 - s-a născut *Georgeta Mircea Canciov* (m. 1984)
 25.05.1902 - a murit *Ion Bumbac* (n. 1843)
 25.05.1923 - s-a născut *Remus Luca*
 25.05.1933 - s-a născut *Eugen Simion*
 25.05.1940 - s-a născut *Elena Curecheru-Vatamanu*
 25.05.1984 - a murit *Henriette Yvonne Stahl* (n. 1900)
 25.05.1998 - a murit *Ștefan Bănuțescu* (n. 1926)

IND intri, la douăzeci de ani, în lumea scriitorilor, o crezi, leibnizian, "cea mai bună dintre lumile posibile". Aici oamenii suferă pentru cuvinte, chiar pentru un singur cuvânt sau pentru o virgulă, aici se scriu marile cărți, aici te regăsești, după ce rătăciseși în lumea unor valori care-ți erau străine. Și aici, în fine, nu mai ești "altfel" pentru că toți scriitorii sînt "altfel", așadar *la fel cu tine*. Începi să-i cunoști pe monștrii sacri ai noului univers, repeți, de fiecare dată "eu vă cunosc, din scris..." și ești fericit dacă vreunul dintre ei îți reține numele sau îți acordă, numai și numai ție, un zîmbet. Începi să te simți acasă, într-o familie spirituală din care ți se pare că *a fost scris* să faci parte. Începi să te simți un ales. Începi să-ți faci prieteni literari și, *optimist*, să cunoști de aproape "cea mai bună dintre lumile posibile". Ceea ce duce, inevitabil, pe drumul cel mai scurt, de la Leibniz la Voltaire.

SEMENEA lui Candide, tînărul și încrezătorul scriitor de 20 de ani care călătorește în universul literelor nu întîrzie să primească diferite "corecții" legate de lumea cea mai bună. Și chiar dacă nu e snopit în bătaie, ca eroul din povestea filozofică, loviturile primite sînt la fel de greu de îndurat. Văzuți de aproape, idoli săi se dovedesc... oameni. Nimic din ce e rău nu le e străin. În mod ciudat, calitățile lor, care trebuie că există totuși, din moment ce se văd atît de limpede în cărțile pe care le-au scris, nu sînt tocmai la vedere, unii vorbesc mai rău decît scriu, alții sînt mai puțin seducători decît romanele lor, în schimb defectele ies imediat la iveală. Lumea literară începe să pară, așadar, cea mai rea dintre lumile posibile sau, oricum, un teritoriu al dezamăgirilor. Nici cărțile nu mai sînt atît de frumoase, cînd omul care le-a scris nu mai e zeul ascuns vederii ori măcar un fel de actor de cinema bine îmbrăcat și prins din unghiul cel mai avantajos, și nici să citești nu mai are atîta farmec cînd trebuie să și scrii la rezeală o recenzie pentru cîte o revistă sau alta, și nici să scrii nu mai e un act inițiativ, cînd nu poți deveni celebru și bogat de la prima pagină publicată. Ajuns în acest moment Candide renunță în genere la viața literară sau, trecînd din povestea lui Voltaire în cea a lui Diderot, se dovedește, la maturitate, un fatalist, ca Jacques, sau un blazat.

NU SÎNT sigură dacă așa s-au petrecut lucrurile și cu mine sau dacă fac reconstituirea mai degrabă

cronica optimistei

de Ioana Pârvolescu

Declarație de intenții

din ceea ce văd că se întîmplă cu cei care au astăzi în jur de 25 de ani. Cert este că lumea literară oferă neobosit motive pentru optimism și pesimism (cu varianta mizantropie). De aici ideea acestei rubrici care se va numi, pe rînd și în funcție de împrejurările vieții literare, *Cronica optimistei* sau *Cronica pesimistei*. Genericul acesta este, firește, o parafrază la titlul rubricii lui Călinescu, doar atît că schimbarea mizantropiei (cu pesimismul ei inerent) în optimism rămîne, în ce mă privește, la liberă alegere și alternează de la o săptămînă la alta. Tableta literară, specia cea mai potrivită pentru surprinderea moravurilor din mediile culturale, își va permite, din cînd în cînd, să se metamorfozeze în *cronică* de carte propriu-zisă, atunci cînd o apariție îmi va da motive de optimism sau, dimpotrivă, de pesimism. Voi încerca așadar să ofer o imagine veridică a ceea ce se întîmplă azi în viața literară (culturală) și a tot ceea ce are tangență cu ea. Sper ca poziția mea, a "narratorului" să nu fie resimțită ca una de desolidarizare, de comentariu distant ori arogant, ci să arate că

sînt legăturile de sînge literar cu această lume și că sînt "atînsă" de toate cîte se fac și se desfac în ea. Dacă voi spune destul de des *eu* în cadrul acestei rubrici este pentru că încerc să mă lămuresc în primul rînd pe mine în legătură cu ceea ce îți dau motive de mizantropie sau de bucurie în spațiul alb-negru al jocurilor literare, fie ele între copertile cărții sau în afara lor.

Dar dincolo de viața literară însăși se află detalii ale vieții zilnice care secretă în permanentă motive de revoltă și de bucurie, în proporții pe care nu îndrăznesc, deocamdată, să le evaluez. Trec pe lîngă Muzeul Theodor Aman și Biblioteca Centrală Universitară și observ că Primăria a pus tablete noi-nouțe, albe, cu numele străzii. Un motiv de optimism. Sub nume (*C.A. Rosetti*), anii de naștere și de moarte. Alt motiv de optimism, nu strică niciodată să-ți amintești unde să-i plasezi în timp pe cei de mult dispăruți, e un *aide mémoire* binevenit, cel puțin pentru mine. Citesc: 1856-1885. Am un moment de panică. Mai există oare un C. A. Rosetti? Dintr-o dată, unul dintre scriitorii cei

mai implicați în revoluția de la 1848 ajunge să se nască cu 8 ani după evenimentele pe care le-a influențat decisiv, cu 8 ani după ce i s-a născut prima fiică și să moară tînăr, la numai 29 de ani. O mică neglijență a celui care a scris tableta, ignoranța sau nepăsarea celor care au hotărît s-o bată în cuie așa – ce contează 40 de ani în raport cu timpul istoric? – o mică eroare care distruge coerența lumii și te plasează în plin absurd. O inițiativă care avea un rost și era pozitivă și a costat bani se transformă într-un joc de perspicacitate, încurcă și derutează, devine un motiv de pesimism, se transformă în meditație revoltată asupra *reducerii la absurd* a tot ceea ce încercăm să facem.

Intru în biblioteca mea favorită, BCU, fostă a Fundației, și citesc, în trecut, afișul prin care cei care vin aici sînt avertizați că utilizarea telefonului mobil în această incintă duce la anularea permisului. De cîte ori văd anunțul mă simt reconfortată și optimistă. Mă așez la locul meu, mă cufund în ceea ce citesc și, dintr-o dată, de vis-à-vis de mine se aude inconfundabila sonerie a

unui telefon portabil. Literele din fața mea se amestecă, haotic. Nu-mi vine să-mi cred urechilor, ridic capul. Mă aștept ca studenta care și-a uitat aparatul deschis să-l oprească imediat, stînjenită, să-și ceară scuze măcar din priviri. Aștept degeaba, fata răspunde liniștită apelului: "Alo! Da, sînt la bibliotecă..." Cea care se înroșește sînt eu.

Ajung întîmplător într-un parc de lîngă intrarea Temișană, în care se află o statuie. Cine o fi, mă întreb, privind cu interes o figură de secol XIX, un bust care e limpede că a supraviețuit unui alt București, de odinioară, un chip cu mustați răsucite, care privește încrezător, țintă, către o casă dărăpănată, gata să se prăbușească, *for rent*. Mă apropiu și-i caut numele, dar pe soclu nu scrie decît: Ghighi, Gaby, Oana și, deasupra, ironic, cuvîntul LABOR, rămas dintr-o veche inscripție. Puii de înger de la baza soclului sînt tăcuți și nu au căpătat obiceiul rostirii. La un geam deschis, un ins *d'un certain âge*, privește țigănușii care bat mingea în pîrculeț. Îl întreb cu pesimism dacă știe cum îl cheamă pe domnul de piatră. "Luigi Cazzavillan", răspunde fără să ezite. Plec optimistă, în timp ce *signor Cazzavillan* primește impasibil o minge în plin soclu.

NIMIC nu oferă mai multe motive de trecere rapidă de la optimism la pesimism și retur decît lumea literară. Prietenii literare se pierd cu un singur cuvînt și se pot recîștiga cu un cuvînt. Scriitorii sînt cei mai vanitoși oameni și niciodată nu poți fi suficient de atent cu sensibilitatea lor. Și nici ei cu sensibilitatea ta. Apariția unei cărți oferă tot ațitea motive de bucurie cîte de mîhnire. Premiile literare sînt un veșnic motiv de suspiciune și mîhnire, boema literară a fost înlocuită cu prietenii de pahar, de pahar după pahar, cafeneaua literară autentică nu mai există. Din dedicațiile primite ai putea selecta o excelentă antologie de umor, dar cînd le dai conștiință că te poți include și pe tine în antologie. Ai uneori senzația că fair play-ul ar trebui pus sub apărarea legii, în rezervații, dar, pe de altă parte, primești cîte o mîna de ajutor de unde te aștepti mai puțin. Oricum, mie uneia, ceea ce mă apropie de cei care scriu și citesc mi se pare mai important decît ceea ce mă desparte de ei. Deocamdată nu pot spune care va fi proporția de cronici optimiste și cea de cronici pesimiste de la această pagină. Mi se pare firesc ca o rubrică nouă să înceapă cu optimism. Dar nu garantez că optimismul meu va dura mai mult de o săptămînă. ■

dans

ONSECVENTĂ cu unul dintre telurile pe care și le-a propus, acela de a experimenta în cadrul *Teatrului de Balet Oleg Danovski* un evantai cât mai larg de stiluri, directorul manager, Ana Maria Munteanu, a invitat de curând la această companie un coregraf de dans contemporan, pe Vava Ștefănescu, care, împreună cu regizorul Mihai Mănuțiu, a pus în scenă spectacolul *16 lecții despre dezastrele amorului carnal*, pe muzica de anonimi medievali și fado portughez. Dubla premieră a acestei creații s-a desfășurat în această lună, la două zile interval, mai întâi la Constanța și apoi la Teatrul Odeon din București.

Dezastrele amorului carnal este cea mai amplă piesă coregrafică creată până acum de Vava Ștefănescu. Punctul central al esteticii dansului imaginat de ea constă în investirea gestului mărunț, cotidian cu depline capacități de expresie artistică. Acest curent, relativ nou în arta dansului contemporan, are state vechi de funcționare în domeniul artelor plastice, unde își are echivalentul în expunerea unor obiecte uzuale, calificate drept opere de artă, precum la Marcel Duchamp.

Stilul propriu Vavei Ștefănescu, cu gesturi obișnuite, cu mângâieri ale propriului corp, cu salturi urmate de căderi la pământ, s-a conturat într-o suită de episoade coregrafice în care fiecare dansatoare înfățișă o variantă a stilului de mișcare al Vavei, la puterea n. Pentru unele dintre dansatoare a creat scurte partituri pe o singură temă de mișcare, reluată după sistemul minimalist, cele mai multe atingând în desfășurarea lor o intensitate dureroasă.

Dezastrele amorului carnal au fost ilustrate, cu preponderență, de personaje însingurate și de cupluri de același gen. În general, se întrevide posibilitatea, ca heterosexualii să devină, pe scenă, dar și în existența cotidiană, o minoritate, ceea ce îi va determi-

Dezastrele amorului

na, probabil, să înceapă să lupte, ca orice minoritate, pentru drepturile lor. Doar în final au evoluat două cupluri clasice, încălzind puțin atmosfera, cu o undă de poezie, ultimul de această factură fiind însoțit și de cuvinte inspirate din Cântarea Cântărilor, rostite de actorul Marian Râlea, care, de la începutul spectacolului, a punctat diferitele episoade ale reprezentației, participând uneori direct la conturarea unor cupluri.

Dacă partiturile pentru dansatoare, începând cu cele pentru primele balerine Aliss Tarcea și Felicia Șerbănescu, care s-au pliat admirabil unui stil complet nou pentru ele, și continuând cu partiturile pentru Mădălina Dan, Simona Costea, Florica Turcu, Melinda Vereș și Eliza Popa au avut coerență, nu la fel de inspirate au fost partiturile pentru cei doi dansatori, Cosmin Vlad și Oleg Ungureanu, în episodul

Felicia Șerbănescu și Marian Râlea

bărbatului-femeie sau în cel în care s-a introdus o partitură pur academică, în cadrul căreia s-au înșiruit o serie de elemente de

tehnică spectaculoasă, partitura care a spart unitatea stilistică, ca orice lipitură contrafacută.

Oricum însă, concluzura

dintre compania constănțeană și coregrafa a fost benefică pentru ambele părți: dansatorii și-au îmbogățit paleta stilistică iar coregrafa a beneficiat de înalta disciplină a mișcării, devenită la acești dansatori o a doua natură, care îi determină să dea contur limpede și să ducă până la capăt linia fiecărui gest, oricât de mărunț.

Contribuția lui Mihai Mănuțiu, care a conceput scenariul, regia, decorurile și light design-ul a fost esențială, la acestea adăugându-se și simplitatea nu lipsită de poezie a costumelor concepute de Iuliana Vilsan. Regia, scenografia și luminile au creat atmosfera tensionată sau visătoare a fiecărui episod în parte, introducând și o serie de elemente cu încărcătură simbolică, precum oul imens purtat la un moment dat în brațe de actor sau stativele cu aparatură pentru perfuziile necesare diferiților bolnavi, atinși de dezastrele amorului carnal.

Prin acest spectacol Vava Ștefănescu își reconfirmă locul ocupat în spectrul foarte variat al dansului contemporan românesc, dar pentru a evita plafonarea, ar fi benefic ca pe viitor să o preocupe îmbogățirea repertoriului ei de mișcări, desigur în cadrul propriei sale linii stilistice.

Liana Tugearu

muzică

O ureche imensă

NU DE puține ori televiziunea este un microscop uriaș, ce permite lumii să pară mai frumoasă ori, dimpotrivă, mai hâdă decât este în realitate, în timp ce radioul convoacă o imensă ureche, în care se zbat zvonurile și rumorile omenirii întregi. Dacă televizorul are ceva din colțul ochiului unei femei care, privind, te poate face, după caz, omul cel mai fericit sau mai trist cu puțință, radioul, la rândul lui, aduce câteodată cu o ușă mică pentru adevăr, iar altădată cu o poartă mare pentru minciună. Dar adevărul, ca și minciuna nu sunt decât simple ipoteze care operează în modul cel mai optim pe calea undelor. Atît în cazul cuvintelor, cât și al sunetelor. Despre cuvinte, Blaga spunea că sunt răni ale liniștii, iar în legătură cu sunetele muzicii, Cioran afirma că reprezintă o nebunie a tăcerii. Sătul de atâtea răni și mînat de nebulii inocente, un grup de desant al Radiodifuziunii în frunte cu Mihaela Doboș, au purces acum mai bine de șase ani la moșirea unui canal în albia că-

ruia marea muzică să se zben-gue în voie, nepieptănată de timp și nemachiata de cuvinte. A fost botezat *Radio România muzical*, poreclit apoi *George Enescu* (cu acea veselie cu care numai noi românii știm să împărțim porecle). Ca la orice naștere durerea și privațiunea, ce stau ferm în fața creației, au fost mai demne decât retragerea strategică spre locurile în care sălășluiesc liniștea și solitudinea. Iar cei ce au trudit la această naștere au dat dovadă, desigur, de curaj și iscusință, aflând cele mai bune ieșiri din varii alternative, care de care mai riscante. Au pariat pe o posibilitate și nu au ales-o pe cea nefastă. Au cântărit între mari inconveniente și nu le-au reținut pe cele mai grave. Și ceea ce-i mai important: dorința de mai bine nu a urmat destinul mercifului din termometru, ce urcă pe vreme bună și scade când e timp urât. Așa se face că de șase ani *România muzical* imprăstie neconținut, cu mărînimie, d(h)aruri sonore pentru fel și fel de talii și apetit, prezervând muzica adevărată de surogate și poncife. Uite, mi-am zis, o întreprindere inestimabilă și inebanla-

bilă în ordinea igienii fenomenului educațional, totodată o ofertă grațioasă și generoasă în plan strict artistic. Și mai presus de toate, productivă cultural. Aud însă că de la o vreme, cultura trebuie să fie rentabilă în primul rând material, mai exact, financiar, ca și cum investind în cultură, scopul suprem este obținerea de beneficii bănești. Un troc, cel puțin stupid, exersat decenii de-a rândul cu cinism de tovarășii culturmici, ai căror altoiuri par astăzi a dicta din nou soarta culturii naționale. Monitorizat și intimidat, *România muzical* rezistă încă (pentru că, se știe, doar cei ce pot, suportă greutatea), refuzând o nouă aseasonare a gustului, precum și închinarea la mofturile falșilor zei. Iar dacă unui post de radio, ce transmite zi și noapte muzică clasică, nemaculat de dorințe derizorii, i se va impune să producă plus-valoare de natură economică, fie ca atunci această victimă nevinovată, de forma unei imense urechi, să se sacrifice în gura unui leu, nu a unei hiene.

Liviu Dănceanu

Aliss Tarcea

corespondență de la Cannes

Ciao, Federico!

Fellini văzut de David Levine

A ORA apariției acestor rinduri, Festivalul de la Cannes s-a încheiat. La ora expedierii lor, el se află abia la jumătate; pînă acum, selecția s-a dovedit una de substanță; și, conform unei tradiții nescrise, lucrurile cele mai bune sînt programate în partea a doua. Totuși, s-ar putea ca filmul pe care tocmai l-am văzut, azi, să marcheze punctul de virf al selecției. E vorba de DOGVILLE, al lui Lars Von Trier; un film care ar merita să-l introducă pe cunoscutul cineast danez – unul dintre puținii cu adevărat mari cinești care mai lucrează în lume, la această oră – în foarte selectul club al regizorilor cu două Palme d'Or la activ. Rămîne de văzut.

Oricum, despre DOGVILLE vom scrie în "sinteza festivalului" pe larg. Pe scurt - dar problema este că, la Cannes, constatăi cît adevăr conține formula "Nu am timp să scriu scurt"! -, pe scurt deci, DOGVILLE e filmul unei inițieri (în umilință) și a unei răzbunări (eliberatoare). Redusă la o știre, povestea ar suna așa: în anii '30, o fată blondă, elegantă, misterioasă (Nicole Kidman, mai frumoasă decît oricînd) fuge de niște urmăritori, și ajunge într-un sîtuc cu 15 locuitori, unde se ascunde; la început e paradisul: noua venită aduce fiecăruia o fărîmă de bine; apoi, treptat, ca în logica unui univers concentraționar, relațiile se degradează, oamenii devin fiare, fata devine, din inger, bătaia lor de joc, și totul devine un infern, care trebuie ras de pe fața pămîntului! Și va fi ras. Acțiunea se petrece, teoretic, în Munții Stîncoși. Practic, ideea genială a regizorului (inspirată, după propria-i mărturisire, de teatrul brechtian) e de a filma totul într-un spațiu abstract, convențional, ca suprafața unei scene de teatru,

pe care sînt desenate, cu cretă, o casă, o mină părăsită, locurile și traseele de joc, și chiar un ciine! În final, ciinele desenat se transformă, pe ecran, într-unul adevărat, așa cum, cale de 3 ore, cit durează filmul, tot ce era convenție, distanțare, vid scenic – capătă concretețe, carne, fibră nervoasă, suflet. Deși filmul are

un "povestitor", o voce din off, și e împărțit în 9 capitole, cu "sumarul" anunțat la începutul fiecăruia, deși uneltele de lucru, aflate la vedere, sînt teatrul și literatura – Lars Von Trier transformă totul în cinema pur - un cinema ciudat, care cultivă o anumită "monstruozitate" stilistică, un cinema evasi-hipnotic, care nu seamănă cu nimeni și nimic decît cu autorul lui! Autorul – care, și el, e un personaj în sine (un om cu o nebunie asumată, torturat de felurite fobii), un cineast care declară, într-un interviu: "Filmările nu-mi servesc decît ca să adun material. Nu crez decît la montaj"...

Exact aceeași senzație (că filmul nu e de descoperit pe platou, că filmul adevărat se face în altă parte) am avut-o văzînd în festival un documentar, CIAO, FEDERICO!, de Gideon Bachmann. Un tînăr (pe atunci, acum treizeci de ani) critic de cinema, profitînd de amicitia lui Fellini, merge pe platoul de filmare și înregistrează, insistent, totul. Vorba lui Fellini: "La ce folosește?"... Dacă vrem să aflăm ceva despre "misterul creației", atunci, într-adevăr, nu folosește la nimic. Ceea ce vedem rămîne la suprafața lucrurilor, ba mai

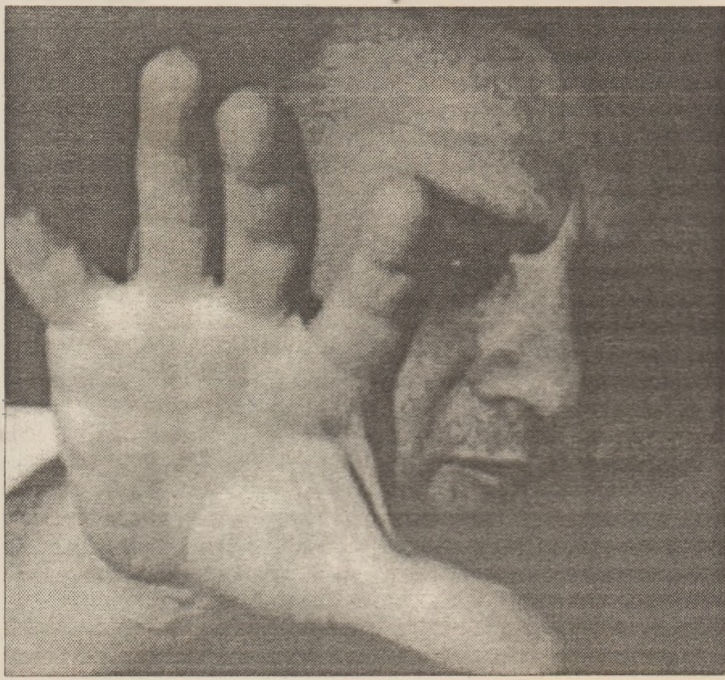
mult, exploatează zonele de pitoresc sau de vulgaritate în care se întimplă să plonjeze un regizor, fie și genial, la filmări. Nu degeaba Fellini, după ce a văzut materialul, nu i-a mai vorbit, amicului Bachmann, cale de șapte ani! (informație furnizată cu orgoliu, la Cannes, în seara proiecției, de însuși vinovatul

autor al documentarului). Doar că, acum, cu trecerea timpului, imaginile care îl au în cadru pe Fellini, oricît de gratuite, sau de mărunte, sau de rizibile, au căpătat o greutate și un sens și un farmec în plus! Pentru că, între timp, lucrurile au intrat în istorie. Iar imaginile au ramas vii.

Istoria filmului prin istoria festivalului, iată o veritabilă obsesie a actualei ediții; de altfel, e și primul an în care s-a înființat și funcționează un "Departament de istorie" al Festivalului, care are de studiat un drum de peste o jumătate de secol. Aici ar fi de povestit (tot scurt) o mișcătoare seară omagială, în memoria lui Maurice Pialat și Daniel Toscan du Plantier, care au murit la începutul lui 2003 (primul de tristețe că nu mai filmează, al doilea de epuizare – zicea Gilles Jacob, președintele Festivalului). Pialat, regizorul controversatului SOUS LE SOLEIL DE SATAN (produs de Daniel Toscan du Plantier) a cucerit Palme d'Or, în '87 (ceea ce de atunci nu i s-a mai întimplat nici unui film francez). Departamentul de istorie al festivalului furnizează imagini de la festivitatea de premiere de atunci, cu Catherine Deneuve înmîinîndu-i trofeul lui Pialat, în huiduielile sălii. "Dacă voi nu mă iubiți, nici eu nu vă iubesc!", strigă regizorul spre sală, la microfon, negru de tristețe... Acum, în 2003; pe scenă urcă Gerard Depardieu, actorul principal al filmului, cu acea Palme d'Or în brațe ("Mi-a dăruit-o Maurice, atunci!") și de mină cu un puști de nici zece ani, fiul regizorului, căruia îi transmite premiul... Depardieu a vorbit despre cei doi prieteni, a încheiat, lumea aplaudă, dar el se întoarce din drum, ca să mai spună ceva, cu un glas de o înfîințată tristețe: "Aș vrea să adaug că cei care nu ne iubeau atunci, ne iubesc acum"...

Așa se scrie istoria.

Eugenia Vodă

POLIROM

NOUȚĂȚI
mai 2003

Ștefan Agopian

Fric

Dan Horia Mazilu

**Voievodul dincolo
de sala tronului**

Florin Lăzărescu

**Ce se știe
despre ursul panda**

Mihai Coman

Mass media, mit și ritual

În pregătire:

Leonard Cohen

Salman Rushdie

Frumoșii Invinși

Pămîntul de sub tălpile ei

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămîinii în site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Comenzi la CP 266, 6600, Iași. Tel. & Fax: (0232)214100, (0232)214111, (0232)217440
București Bd I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel. (021)3138978, Timișoara Tel. 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

arte

muzică

Amatorismul experimentalist sau Ceaikovski plus Nokia

Noutatea este adesea prada
amatorilor, pentru că
satisface o anumită formă de
curiozitate,
camuflându-le totodată
amatorismul.
(Pierre Boulez)

SUNT câțiva ani de când – încet, dar sigur – și-a făcut apariția un nou spirit al timpului. L-am neglijat la început ca pe un ornament excentric, l-am tolerat apoi – uneori chiar dându-le sfaturi celor care-l întrupau, ba chiar autoamăgându-ne că aceste sfaturi vor putea fi înțelese și urmate –, pentru ca, în cele din urmă, să-l acceptăm atunci când n-a mai fost nimic de făcut, când impetuoșitatea cu care a crescut ne-a făcut să înțelegem că noi înșine suntem cei care vor trebui să se schimbe, dacă vrem să ținem pasul și să mai contăm în economia spirituală a epocii. Acest spirit al timpului circula sub diferite nume și, pe măsură ce crește, își ia din ce în ce mai multe înfățișări și *alias*-uri. Unii l-au numit “epoca de după postmodernism”, “globalizare”, “neotribalism”, alții – “hedonism holist”, “neobarbarie”, “vitalism sălbatic”. În cele ce urmează l-am numit, pentru domeniul muzical, *amatorismul experimentalist*.

Asistăm în contemporaneitate la o avalanșă a valorilor trăirii și simțirii. Pudoarea modernilor de a se exprima, ba chiar antiexpresivitatea afișată de odinioară devin pentru anumiți creatori lucruri de neînțeles. “De ce să nu mă exprim liber și nestânjenit? De ce să nu cred în propriile-mi sentimente și fantasmă?” Aceste întrebări par a fi totodată răspunsuri ce orientează atitudinea multora în actualitate. Cu atât mai mult, cu cât libertatea de expresie ajunge să fie asimilată de aceștia exprimării brute a afectelor, magiei șocului (de cele mai multe ori) gratuit, ori direcției viscerale a dialogului intem-

pestiv.

Astfel, refuzul stilului înalt este considerat un stil nou, când, de fapt, nu e decât o ruptură de nivel ontologic, datorată în principal nevoii de rezolvare a problemelor pecuniare, dar și fricii de responsabilitate stilistică, lucru care poate fi tradus, în multe cazuri, ca diminuare a tensiunii creatoare, insuficiență intelectuală sau imaturitate afectivă. Ceea ce e considerat un stil nou se naște fie prin parazitarea, caricaturizarea ori radicalizarea unuia mai vechi, fie prin amestecul iresponsabil de ingrediente cât mai incompatibile, de unde și impresia de *kitsch*. Relevant este faptul că, întrebați ce vor să exprime prin arta lor, majoritatea nu știu ce vor să exprime. “Pe noi înșine, desigur!”, dar ce anume din noi înșine și de ce am făcut-o așa, nu mai contează. “Numai Încuiații nu înțeleg!”, par a spune adepții lui Harry Potter.

Cuvintele de ordine sunt *spontaneitatea și ignoranța*. Acestea două sunt manifestări ale credinței, din ce în ce mai larg răspândite, că exprimarea nemijlocită, frustă, nefiltrată, precum și ignorarea modelelor culturale consacrate constituie adevăratele trasee în descoperirea propriului eu artistic. Credința în curiozitatea neînhibată dă astfel naștere *experimentalului*, iar credința în inutilitatea culturii argumentează *amatorismul*. Formele sub care se manifestă acest tip de artă nouă sunt bazate pe un bizar amestec între improvizație în conținut și academism în formă, între rebeliune în declarații și conformism în purtare.

Dacă postmodernii erau toba de carte și ajungeau la rafinamente culturale ce frizau manierismul, și care puteau fi interpretate ca semne de decadență, ca lipsă de idei și de originalitate, noul spirit al timpului “descoperă America” cu o naivitate și o încredere în sine aproape suprarealiste, însă uneori cu un instinct artistic infailibil! De aici provine forța lui: din imposibilitatea de a face față bombardamentului informațional, din uitare, din neglijență și, în cele din urmă, din lene. Este un nou început care se manifestă prin simplificare și eliminare, oarecum ca atunci când construcția fugilor baroce a fost parăsită în favoarea menuetelor rococo. *Amatorismul experimentalist* este încă imatur și face greșeli, dar instinctul îi spune că e pe drumul cel bun. Avem multe de învățat de la el. În 10-20 de ani va crește și se va instituționaliza. Știe să se orienteze în societate, știe ce se cere și ce anume se va cere mai departe. Este, în fond, un infailibil angrenaj de conceput, condus și eliminat *mode*. Cum totul sfârșește ca tradiție, și el va deveni rapid una. Diletantismul timpurilor de debut i se va părea misterios, romantic, plin de efervescentă creatoare.

Doă lucruri mi se par demne de interes încă de pe acum. Mai întâi, faptul că acest nou spirit al timpului nu mai este legat în mod necesar de generația tânără, ci că el se manifestă în rândul mai multor generații. Există și tinerii, bineînțeles, care dau tonul, dar asistăm, de asemenea, la o revenire în

forță a vechilor experimentalisti ai anilor '70-'80, la ceea ce Adorno ar numi *reacțiunea experimentalistă* a seniorilor, care asigură justetea drumului ales și puritatea mesajului.

Un mare corifeu al muzicii pop, Peter Gabriel, amintea într-un interviu despre jocul “murdar”, lipsa de scrupule muzicale și totalul dezinteres al “noilor veniți” față de “morală” profesională a cântărețului de muzică pop. Iar răspunsul său era un nou album, care plusa în zona experimentală. Bineînțeles că albumul nu a avut mare căutare decât în rândul cunoscătorilor, deși inovațiile acustice erau remarcabile. Peter Gabriel e istorie deja. E în aceeași situație în care suntem noi, compozitorii de muzică simfonică. Atunci m-am întrebat: “Unde ne aflăm? Mai supraviețuim? Oare n-am murit?”

Experimentul revine așadar în forță în contemporaneitate, indiferent de nivelul mediului cultural. Atât cultura înaltă, cât și cea de masă sunt cuprinse de febra căutării unor proiecte himerice. Este un lucru bun, nu pentru că, în mod indiscutabil, se găsește ceva nou, ci pentru că, de cele mai multe ori, se ratează arta și se greșește ușa spre om. Iar greșindu-se, se indică drumul de urmat. Și mai e ceva: această revenire a experimentalismului reprezintă un precedent și o speranță. Vom putea visa deci la reveniri încă și mai spectaculoase, de pildă la tradiționalisme ultra-tehnologizate ori la perverse geometrii ale iraționalului. Vom vedea.

În al doilea rând, *amatorismul*.

experimentalist moștenește de la modernism *cultul infailibilității conexiunilor ideatice arbitrare*. Drumul gândirii este simplu: coerența ține de tradiție; dacă vrem să trecem dincolo de tradiție trebuie să rupem această coerență; rupearea coerenței înseamnă, în primul stadiu, lipsă de coerență; pentru a transforma această lipsă de coerență într-o nouă coerență e nevoie de *voință*. Voința este elementul cel mai important în această ecuație, căci prin voință putem vedea soarele lună și luna soare, putem transforma negrul în alb și albul în negru. În cele din urmă, *putem astfel argumenta și institui o normă estetică din nesiguranțele stilistice și apropierea întâmplătoare de termeni ori stileme*.

Amatorismul este convins de genialitatea propriilor manifestări, datorată în primul rând *calității* de a nu poseda cultură în domeniu. *Cu cât ești mai incult, cu atât ai mai multe șanse de a fi autentic*, pare a fi legea sa cardinală. Astfel, *încrederea oarbă în justetea și universalitatea propriilor emoții exprimate spontan, gustul pentru narațiune, mister și exotic*, precum și (aproape) *totala ruptură cu modernitatea și spiritul ei* sunt cele trei caracteristici fundamentale ale noului *trend* în domeniul muzical. Iar legitimitatea acestui drum este susținută de forță și parfumul tehnologiei, care transformă orice tânăr cu telefon mobil și laptop într-un *update* al cavalerului Apocalipsei.

Vorbeam undeva de ceea ce mie mi se păruse, la un moment dat, incompatibil: romantismul și celularul. M-am înșelat. Celularul e o funcție a intensității iubirii. El aduce în apropiere ființa iubită, o face prezentă și intensifică sentimentul legăturii, devine intim (căci poți vorbi de oriunde și oricum) și indispensabil. El e noul totem. În fapt, ecuația epocii actuale e simplă: Ceaikovski plus Nokia. Deocamdată.

Dan Dediu

<p>Ți-e sete de cultură? Bravo! Te aștept la cafeneaua literară marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰ băutura - discount 25% cărțile - gratis la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.</p>	MIERCURI, 28 mai	Muzică ambientală	20 ⁰⁰
	JOI, 29 mai	Teatru: Recviem pentru un vis; cu Tamara Crețulescu	20 ⁰⁰
	VINERI, 30 mai	Muzică live: Irina Sirbu & Saroși Peter	21 ⁰⁰
	SÎMBĂTĂ, 31 mai	Discotecă - muzica anilor '80	23 ⁰⁰
		Muzică live: Kumm	21 ⁰⁰
		Discotecă - muzica anilor '80	23 ⁰⁰
	DUMINICĂ, 1 iunie	Muzică live: Teodora Enache & 4-Given Band	21 ⁰⁰
MARȚI, 3 iunie	Muzică clasică live: Alexandru Achidimov	20 ⁰⁰	
MARȚI-JOI 19 ⁰⁰ -21 ⁰⁰ discount 25%			

**CLUBUL
PROMETHEVS**
FUNDATIA ANONIMVL

Piața Națională Unirii 1-3, sector 4, București
rezervări la telefon: 336.66.38; 336.66.78

cronica plastică

de Pavel Șușară

Ștefan Luchian (I)

pe cea de-a cincea. Când Luchian însuși ajunge la București, adică în 1873, Grigorescu tocmai expune, la expoziția organizată de către *Societatea Amicilor Bellelor Arte*, ceva mai mult de 140 de lucrări, participare care îl va așeza irevocabil în conștiința publică, în vreme ce Ion Andreescu, aproape iluminat în spațiul acestei expoziții, suportă revelația propriei vocații și umblă, apoi, pe valea Slănicului unde face nenumărate schițe de peisaj, pentru ca o dată cu venirea toamnei să-și înceapă scurta carieră de profesor la *Gimnaziul Tudor Vladimirescu* din Buzău. Deși se naște cu treizeci de ani mai târziu decât Grigorescu și cu optsprezece decât Andreescu, Ștefan Luchian este inseparabil de acești doi mari pictori, chiar dacă el face acum doar primii pași în viață, în vreme ce cariera lor este în plină desfășurare, iar opera într-o irepresibilă expansiune. Înainte de a împlini zece ani, adică în cea mai vulnerabilă etapă a copilăriei, Ștefan își pierde tatăl și rămâne în grija exclusivă a mamei. După doar două clase făcute la Colegiul Sf. Sava, acolo pe unde trecuse, cu ani în urmă, și Andreescu, Luchian este retras și înscris pentru studiile

gimnaziale la pensionul Șeicaru, poate din pricina unei discipline mai severe pe care apriga sa mamă, acum capul familiei, o credea tocmai potrivită firii excesiv de independente a fiului său mai mare. Din anul 1884, adică de la vârsta de 16 ani, i se cunoaște prima pictură, o lucrare în ulei de dimensiuni modeste care înfățișează o casă, lucrare semnată *Luchian St. cl. III*. Un an mai târziu, adică în 1885, el se înscrie simultan la *Scoala de Belle-Arte* din București și la Conservator, unde-și alege flautul ca instrument de studiu. Dacă mai punem la socoteală și poezia, cu un titlu pastoral-erotic, *Sub cămăși de borangic*, pe care o publică în anul 1890 în revista *Generația viitoare*, avem deja profilul unei sensibilități multiple și al unei capacități de exprimare foarte largi. Plecat la München în 1889, de fapt poezia privind zestre ascunsă a cămășilor de borangic este localizată chiar *München*, el se înscrie, în urma unui concurs, la *Akademie der Bildenden Künste*, unde îl are ca profesor pe Johann Caspar Herterich, iar colegi pe Oscar Obedeanu și pe Ludovic Dolinski. Că legătura pictorului cu universul literaturii, și al poeziei în

mod special, este una constantă și puternică o dovedește și interesul profund pentru poezia eminesciană. Marcat, în mod sigur, de moartea poetului, dar și de lecturile susținute din scrierile acestuia, el realizează, în 1890, un portret elaborat al lui Eminescu a cărui reproducere i-o trimite lui Titu Maiorescu. Această înțelegere vastă a lumii reale și a lumii simbolice, înțelegere din care nu lipseau coduri de acces foarte diferite și puternic specializate, sugerează cu multă exactitate orizontul intelectual și etic al lui Ștefan Luchian. Deschiderea sa spre exterior, generozitatea privirii și diapazonul larg al sentimentelor, se sprijină în mod fundamental pe interioritatea construcțiilor artistice și pe intensitatea decantărilor culturale. Întors în țară, în iunie 1890, el expune pentru prima oară, la vârsta de douăzeci și doi de ani, cinci tablouri în cadrul unei expoziții de grup organizate la Ateneu de tânăra grupare *Cercul artistic*. Înselat de experiențe artistice noi și neliniștit incurabil în planul existenței sale cotidiene, el părăsește iarăși țara, la nici un an de la întoarcerea din Germania, cu destinația Paris. Aici vede, în mod sigur, minuscula

retrospectivă Van Gogh organizată, la un an de la moartea celui mai neliniștit dintre actorii artistici ai sfârșitului de secol, în cadrul *Expoziției independenților*. Sinceritatea crudă a lui Van Gogh, combustia sa lăuntrică și fervoarea exprimării spontane, fără precauții și fără menajamente, puteau constitui o lecție exemplară pentru un privitor atent, avizat și insașiabil cum era Luchian în mod aproape natural. Schimbând cadrele temperamentale și pe acelea care țin de natura adâncă a sensibilității, în respirația cromatică a lui Luchian, în grija lui pentru puritatea tonului și pentru strălucirea tușei, se poate găsi o rimă subtilă cu mecanismele intime ale picturii lui Van Gogh. Numai că aici, în lumea carpato-danubiană apăsată de melancolie și ostilă strigătelor deconstructante, dramele septentrionale pot fi lesne convertite în alea unui fatalism locvace și, de multe ori, de-a dreptul fastuos. La începutul anului 1892, pictorul se întoarce iarăși în țară, de data aceasta întoarcerea fiind prilejuită de pierderea mamei. Cu cei opt mii de lei care îi revin ca parte după lichidarea casei materne de pe Popa Soare, pleacă din nou la Paris unde, după toate probabilitățile, se înscrie la Academia Julian. În această perioadă pictează lucrarea *La malul mării* și alte două tablouri cu o tematică frecvent întâlnită în epocă, inspirate din spectacolul curselor de cai: *Curse la Longchamps* și *La Auteuil*. Ceea ce dovedește că tânărul și neliniștitul pictor era interesat și de pictură, și de cursele de cai, și, de ce nu, chiar de pariuri. ■

A 1 februarie 1868, se naște, în localitatea Ștefănești, în peisajul cel mai specific al Moldovei de Sus, primul copil al maiorului Dumitru Luchian din Botoșani și al Elenei Chiriacescu din localitatea Perieți, județul Ialomița. Botezat Ștefan, acesta este urmat la numai un an de încă un frate, anume Anibal, și consolidează nemijlocit, în ordine biologică și civilă, Unirea Principatelor în fruntea căreia se așezase colegul și prietenul tatălui său, colonelul Alexandru Ioan Cuza. Participă, totodată, încă de la această vârstă fragedă, la mai multe evenimente ale familiei care, într-un anumit fel, constituie sau pregătesc experiențe radicale. Când Ștefan avea doar doi ani, tatăl său demisionează din armată, semn că nu era chiar o fire conformistă, iar în 1873 soții Luchian și cei doi copii se mută în București, pe strada Popa Soare, în casa pe care Elena o primise ca zestre. În acest timp lumea se mișcă, iar artele românești fac și ele pași importanți către emancipare și către consolidarea pozițiilor în spațiul public.

Chiar în anul 1868, când Ștefan Luchian deschide ochii la Ștefănești, viitorul său coleg Nicolae Grigorescu trăia experiențele independenței de la Barbizon, studia cu insistență lucrările marilor maeștri de la Luvru și trimitea, la rîndul său, mai multe pinze pentru expozițiile pariziene, iar celălalt viitor coleg, Ion Andreescu, tocmai absolvise primele patru clase ale Gimnaziului Gh. Lazăr din București și se muta la Sf. Sava pentru a o face

Un scriitor aproape uitat

(urmăre din pag. 1)

Ca și ceilalți, Hogaș este intelectualist și un estet (deși face caz de "mojicie", respingînd "literatura de salon"), ironic, clasicist în mentalitate și academizant în stil. Nu e cine știe ce deosebire de natură a mijloacelor între *De la Văratice la Săcu* și *Cîteva ore la Snagov*, după cum nici vechiul Alexandrescu vizitînd mănăstirile din Oltenia nu se află prea departe.

Așezarea lui Hogaș în această filieră nu ne poate împiedica să-i remarcăm originalitatea prozei sale de călătorie. Entuziasmul lui Ibrăileanu (mai mult o acoladă prietenească) sau al lui Lovinescu și Streinu o dată trecut, ne rămîne să vedem în Hogaș un scriitor atractiv, care te

îmbie nu numai la drumeție, dar și la citit. El se află undeva la mijloc între clasicismul lui Odobescu și barocul lui Bogza. E vădit îndrăgostit de fraza amplă, muzicală (pagina despre furtuna din munți, Caragiale o învățase pe de rost iar lui Bogza i-a sugerat una asemănătoare din *Cartea Oltului*), de alegerea savantă și de referința la antichitate. De Odobescu îl apropie și curiozitatea pentru botanică: listele de denumiri latinești ale plantelor întâlnite în drumurile sale. Acest fel de a scrie sună tot mai desuet astăzi, însă e corectat, spre norocul postum al autorului, de înclinația spre comic și chiar spre grotesc. În *Amintiri*, povestitorul alcătuiește o pereche clasică împreună cu tovarășul său de drum, un Sancho Panza care se

molipsește, ca și modelul lui, de limbajul înflorat al lui Quijote și-i servește vreo două discursuri parodice pe măsură. În celălalt volum, călătorul are drept tovarăș pe Pisiuța, o iapă la fel de costelivă ca și Rosinanta. Drumetii merg pe la hanuri și stine în care descoperim ușor cite o notă din Caragiale (cu hangițele lui malefice) ori din Sadoveanu (ciobani sculpturali printre picioarele cărora se vede panorama munților, haiduci moderni și călugări plesnind de sănătate). E greu de uitat părintele Ghermănuță, care aduce apă de la izvor în comănelul său de tinichea, mai ales după strașnicul chef din chilia în care-și invită oaspetele. Bătălia Pisiuței cu musca e o mostră de epopie burlescă. Măcar acest pasaj merită a fi reprodus pentru a-i refamiliariza pe cititori cu proza lui Hogaș:

"Nu mă putui totuși opri de a nu mă desfăta o clipă, privind la lupta uriașă ce se încinsese între ea și o muscă mare cu spatele lucitoare și verzii care nă-

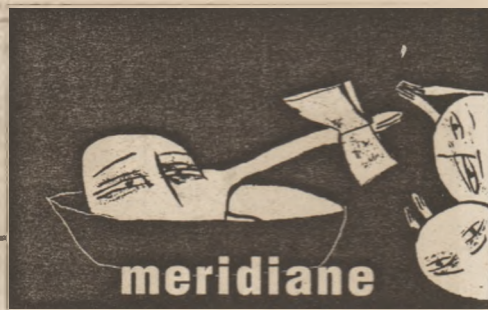
zuia, numai deocamdată, să se adăpostească de arșița dogoritoare a soarelui în umbra umedă a uneia din nările ei; și cu greu ai fi putut hotări care dintre amindouă erau mai iscusite în strategie, musca sau Pisiuța? Căci, dacă Pisiuța își apăra nasul, scuturînd din cap în toate părțile, musca, nu mai puțin, cu o precizie vrednică de cea mai desăvîrșită balistică, ochea și prindea nasul Pisiuței din zbor și se infunda, cu iuțeala unei săgeți, în adîncul uneia din nările ei; Pisiuța sorbea și își umfla pieptul său puternic cu jumătate din atmosfera pămîntească; iar cînd aerul, astfel sorbit, era înapoiat cerului sub forma ruptă și zguduitoare a unei furtunoase note de trombon, musca țîșnea zăpăcită din nara Pisiuței și îi trebuia vreme să se dezmeticească și să se descurce din ierburile încalcite în care fusese aruncată, spre a-și găsi din nou echilibrul de luptă... De la o vreme, musca își schimbă planul de atac și începu să bată în prățile mai slabe ale citadelei, ca și

cum, adică, Pisiuța n-ar fi avut nici picioare, nici coadă, nici dinți și, mai cu seamă, darul neprețuit de a-și scutura cu atîta putere pielea spatelor sale, încît geniul strategic al tuturor muștelor universului la un loc ar fi rămas neputincios..."

Comicul alunecă uneori spre grotesc, de exemplu în portretele celor două femei, mamă și fiică, una cu mustați și ghebă de Quasimodo, alta cu o gușă asemenea unor foale care prefac respirația într-o veritabilă fanfară.

Sînt, în cele două memoriale, ca și în cîteva proze publicate separat (*Cocoana Marieta* etc.), și pagini de o factură mai obiectivă, care ar putea fi citite ca niște nuvele de sine-stătătoare, cu oarece dialog și atmosferă de tîrg moldovenesc de pe la 1900. Nu e însă nimic în acestea din arta caracteristică lui Hogaș, care rămîne un admirabil povestitor de drumeții montane dintr-o epocă și dintr-o lume de mult apuse.

Nicolae Manolescu

SE ÎMPLINEȘTE în luna mai a acestui an exact un secol de la apariția faimoasei *Geschlecht und Charakter*, monumentală, controversată și singulară lucrare antumă a lui Otto Weininger – după unii o capodoperă absolută, după alții doar expresia frustrărilor unui tânăr abia ieșit din adolescență. Ea a fost tradusă la noi foarte recent, de către Monica Niculcea și Șerban Capățână, într-o ediție îngrijită la Editura Anastasia de Monica Dumitrescu și cu prefața foarte oportună a lui Lukas Marcel Vosicky.

Există câteva concepte sau idei generale prin care se ajunge îndeobște la Otto Weininger – motiv pentru care acestea au devenit, în cazul său, aproape locuri comune. Sinuciderea este poate prima și cea mai spectaculoasă. Cel puțin la fel de notoriu (și într-o strânsă legătură cu cartea) este sfârșitul tragic al autorului ei, survenit în noaptea de 3 spre 4 octombrie 1903, la numai 23 de ani, într-o cameră din casa vieneză în care murise și Beethoven. Închiriată de Weininger special pentru acest moment. Își va îndrepta pistolul către inimă și va apăsa pe trăgaci. Rezultatul nu este însă cel scontat, agonizând câteva ore înainte de a-și afla sfârșitul. Pe coperta a IV-a a ediției române este reprodusă celebra fotografie a lui Weininger mort, cu puțin înainte de a fi așezat în sicriu. Locul ales pentru a ținti s-ar explica, s-a spus, prin grija de a nu-și deteriora capul și fizionomia – expresie ultimă a estetismului vienez, care celebrează și reînvie în epocă, într-o adevărată epidemie de sinucideri, cultul baroc al morții. Jacques Le Rider va interpreta interesant această soluție ca ilustrarea maximă a auto-

Capodoperă sau expresia unor frustrări?

portretului expresionist: “autoportretul unui geniu într-o casă cu obloanele închise” (forțând ipoteza, în rama atenției pentru compoziție, el va nota însă că “Weininger pare doar cufundat în somn, într-atât de senine îi sunt trăsăturile” – ceea ce mi se pare o exagerare). După William M. Johnston, Weininger este, alături de un Karl Kraus, de pildă, reprezentantul tipic al nihilismului terapeutic – aflat totuși într-un cert declin la acea vreme – nutrind așadar convingerea că nimic nu curmă sau ameliorează suferința, preferând inacțiunea și consecințele finale acțiunii recuperatoare. Urmarea extremă este, bineînțeles, moartea. Publicându-și cartea (în fapt o dezvoltare a dizertației sale de doctorat *Eros și Psyche*, susținută în 1902 la Facultatea de Filosofie a Universității din Viena), Weininger se va destăinui unui prieten cum că mai există pentru el doar trei posibilități: spânzurătoarea, suicidul, ori un viitor atât de strălucit, încât nici nu îndrăznește să-l conceapă. Va pleca într-o călătorie în Italia, așteptând ecurile publicării, redactând în vremea asta o seamă de aforisme ce vor apărea postum sub titlul *Despre cauzele ultime*. Se va întoarce la Viena în septembrie, îmbolnăvit de ceea ce va descrie prietenilor ca “un simț prea grav al responsabilității”. Oricum, moartea sa li se va părea prietenilor exemplară pentru destinul unui adevărat filosof. Hermann Swoboda îl vedea de altfel, încă din timpul vieții, ca pe “prototipul unui gânditor”.

O a doua idee dominantă cât privește personalitatea lui Weininger o constituie ceea ce s-a numit ura de sine a evreului, *judische Selbsthaß*, fenomen deloc izolat, consonând cu antisemitismul epocii și aflându-și în Weininger un exponent cât se poate de îndârjit. El va opune puterea – vieții, ultima fiind o valoare cum nu se poate mai evreiască și prin urmare una degradantă. Inferioritatea evreilor provine din caracterele lor feminine și din slăbiciunea eului lor, Weininger conferind astfel sensuri proprii vederilor unuia dintre modelele

sale, Houston Stewart Chamberlain. Dar această teorie se leagă principial cu o altă determinantă majoră a gândirii sale – este vorba despre misoginismul sau exacerbare, pe care filosoful marxist Ernst Bloch îl aprecia drept “cel mai vehement cunoscut vreodată în istorie.” Speculată adesea biografic de către exegeții lui Weininger, ideea inferiorității absolute a femeii va fi argumentată sistematic și obsesiv pe parcursul întregii lucrări, dintr-un punct de vedere voit științific, biologizant – în prima parte, filosofic și pornind de la observația cotidiană – în cea de-a doua (pe care o considera și principială). Dacă multe dintre afirmațiile sale ne fac uneori să zămbim, nu e mai puțin adevărat că altele se dovedesc extrem de pătrunzătoare și de seducătoare, iar ansamblul lor ne apare de-a dreptul halucinant, dacă nu chiar destabilizator. Cum am putea considera, de pildă, următoarea afirmație, desprinsă dintr-unul dintre capitolele principale: “Că maternitatea și prostituția sunt diametral opuse rezultă cu mare probabilitate chiar din faptul că buna «mamă de familie» are mai mulți copii decât cocota, iar târfa care face trotuarul este în majoritatea cazurilor sterilă” (p.360; argumentul citează dintr-o lucrare a lui Lombroso și Ferrero) – decât ca pe o naivitate cel mult asumată? Naivitate care pare de la un punct să se transforme în teribilism (deși cu siguranță nu aceasta este intenția autorului): “Nu ne rămâne, prin urmare, decât să acceptăm aceste două predispoziții înnăscute și opuse, care se distribuie la diferitele femei în diferite raporturi: mama absolută și târfa absolută. Între cele două tipuri se află realitatea: nu există, cu siguranță, nici o femeie lipsită de orice instincte de târfa (multe vor nega asta și vor întreba cum vor recunoaște curvia într-o femeie, care nu pare să aibă nimic dintr-o cocotă; deocamdată indic în acest sens gradul de disponibilitate și docilitate de a se atinge ușuratic de un străin oarecare și de a-l lăsa să o atingă; dacă stabilim această măsură, vom găsi că nu există ma-

mă absolută). După cum nu se poate spune că există femeie care să fie lipsită de orice emoții materne; totuși trebuie să recunoșc că am găsit mult mai frecvent apropieri extraordinare de târfa absolută decât asemenea grade de maternitate care să eclipseze total preacurvia.” (p.364). Aparenta nonșalanță și în fapt extrema gravitate cu care Weininger reia elemente de folclor machist (s-a observat de altfel, în aprecieri mai mult sau mai puțin favorabile, că adesea se amplifică nimic altceva decât prejudecățile cele mai banale) fac parte dintr-o logică foarte strânsă care, la nivelul întregului capitol sau a întregului volum își taie răsuflarea prin neobișnuita doză de agresivitate fățișă. Weininger poate fi ridiculizat foarte ușor printr-o lectură în diagonală și extrageri din context, în ciuda tuturor referințelor la studii experimentale și la Goethe, Kant, sau Schopenhauer; efectul său este însă acaparant și năucitor odată cu lectura “pe orizontală”, sintagmatică a cărții, așa cum el a conceput-o.

Paradoxal, dar în aceeași logică (pe care unii au considerat-o “de fier”), după sute de pagini în care își caută și își află argumentele, misoginismul autorului se privează singur de consecințele sale practice. E adevărat, femeia este atașată în cel mai înalt grad sexualității și orgasmului – și îl corupe dintotdeauna pe bărbat de la specificul său spiritualist; dar cu toate acestea, femeile trebuie tratate ca egale, deși – alt paradox! – numai pentru că “nu există femeie absolută” (p.565): “Femeia trebuie judecată ca individ și conform ideii de libertate, nu ca apartenență la un gen, nu ca o măsură derivată din empiric și din necesitățile sexuale ale bărbatului” – motiv pentru care “cartea de față reprezintă cea mai mare onoare ce le-a fost acordată vreodată femeilor.” (p.566). Cum “idealul virginității poate fi numai de origine masculină, nu și feminină” (p.560), soluția, în ceea ce-l privește pe bărbat, este una cât se poate de radicală – și anume ab-

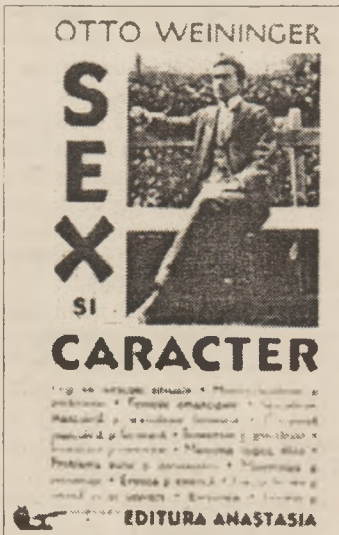
stinența totală, întrucât, potrivit rigorismului etic împins la paroxism al lui Weininger, “coitul contravine ideii de omenire” (p.573).

Rolul bărbatului este, de altfel, acela de a asigura progresul acestei omeniri principial scindate, fapt oglindit cel mai bine în propensiunea sa către genialitate. În termeni întrucâtva cantitativi, genialitatea este o chestiune esențială care ține de puterea individuală. Weininger țintește să edifice o adevărată psihologie a genialității, geniul fiind definit în funcție de excelența memoriei unei persoane, care indică astfel inegalabila considerație pe care o are pentru propria-i existență – precum, din perspectiva autorului, este cazul lui Goethe.

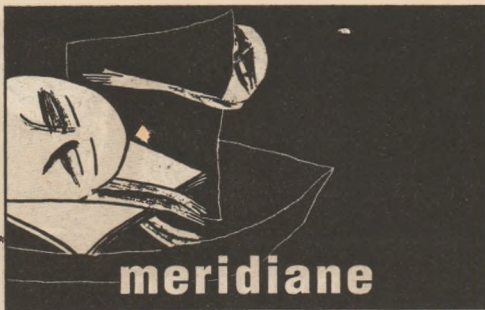
Premisa fundamentală a tuturor acestor considerații, baza care le face posibile este, foarte original la data apariției, aceea a bisexualității. Ideea ca atare pornise se pare de la Wilhelm Fließ, bun prieten cu Freud, iar acesta din urmă o discutase cu Swoboda, care la rândul-i-o transmisesse lui Weininger. Urma ca ideea bisexualității să se întoarcă în toamna anului 1901 la Freud, sub forma unei schițe a lucrării lui Weininger, pe care acesta i-o prezenta întemeietorului psihanalizei. Respingerea ei de către Freud, motivată inițial diferit, va fi însoțită, finalmente, de bănuiala acută a furtului.

După dispariția lui Weininger, *Sex și caracter* cunoaște un succes extraordinar, el crescând până în 1940 la circa 30 de ediții. Impactul ei a avut proporții imposibile de anticipat (poate doar de autor). Printre admiratorii lui Weininger se vor număra Karl Kraus și August Strindberg, care o va socoti “o carte înfricoșătoare” ce “rezolvă poate cea mai grea problemă”. Lui Ludwig Wittgenstein i se pare că Weininger greșese enorm, dar fascinant, și recomandă călduros cartea lui G. E. Austin. Această faimă de “carte-neadevărată-care-trebuie-neapărat-citită” nu face decât să incite o dată mai mult, chiar și în cercurile feminine ori feministe, printre cititoarele perseverente aflându-se Lou Andreas-Salomé ori Rosa Mayreder (care și furnizează o replică la *Sex și caracter* prin *Critica feminității*). Influența geniului decedat la 23 de ani nu cunoaște de altfel limite disciplinare, acoperind domeniile și numele cele mai diverse, de la Hans Kelsen, autorul teoriei pure a dreptului, care îi datorează interesul pentru filosofie și până la Arnold Schönberg, care și-l ia pe Weininger ca precursor în *Tratatul de armonie*.

În România – aflăm din prefața lui Vosicky, îndatorată în acest punct lui Marin Diaconu – prima traducere a lui Weininger s-a realizat foarte devreme, încă

Otto Weininger, *Sex și caracter*, trad. Monica Niculcea și Șerban Capățână, Editura Anastasia, București, 2002, 593 p.

meridiane

în 1912, la Editura Librăriei Socec din Iași. Este vorba însă doar de o traducere parțială – și anume doar a capitolului X, "Maternitate și prostituție" (din care provin și unele citate de mai sus). Ne putem închipui foarte bine auspiciile și interesele acestei întreprinderi, capitolul respectiv nefiind, după toate aparențele, întâmplător ales. El confirmă, și prin extragerea din context, o seamă de prejudecăți populare – precum și o dualitate care nu are nici ea de ce să surprindă publicul. Reduse la schemă, reflecțiile lui Weininger trebuie că au stat la vremea respectivă pe același raft cu compilațiile despre "Scorpie" ale oricărui zodier. Dar mai există, în afara de cauza amintită mai sus, un aspect care pretează scriitura lui Weininger la acest mod de utilizare: un bizar ton de popularizator pe care îl putem detecta uneori chiar și în trimiterile sale cele mai savante. Fără să-mi pot explica pe de-a-ntregul de unde această impresie, îmi pare evidentă o anumită apetență vieneză pentru observația comună sau pentru înțelepciunea colectivă, poate aceeași care îl motiva pe Freud în *Interpretarea viselor* (1899) să-și justifice unele dintre premisele sale prin interpretări populare. S-a remarcat, altminteri, că "prin aria sa vastă de interese, Weininger caricaturizează enciclopedismul popularizat în mediul intelectual vienez de către herbartieni, care aruncau în arenă nume celebre precum Platon, Aristotel, Kant, Spencer, Schopenhauer și Darwin" (Johnston) – ceea ce, în ultimă instanță, poate primi accepția unei vulgarizări în sens larg. În fine, pe linia acestui eclecticism al preocupărilor, însuși Weininger considera că vocația sa este cea a unui "descoperitor de soluții", sugestie oarecum de almanah.

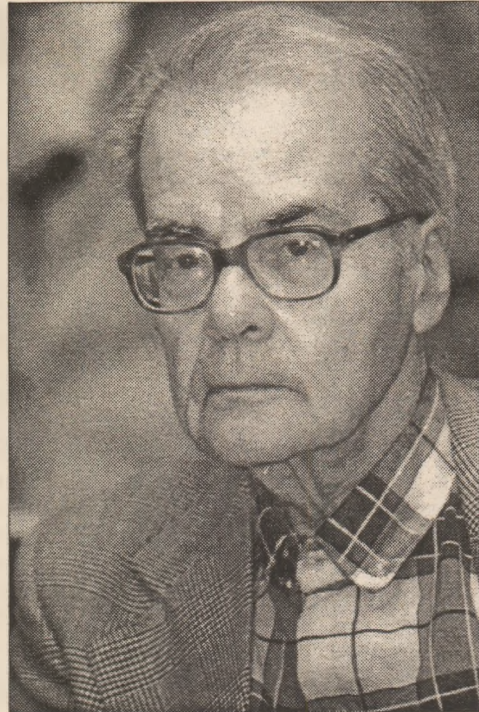
Preluarea cea mai entuziastă din spațiul românesc i se datorează lui Emil Cioran, în consecință cu o deziluzie sentimentală și, bineînțeles, cu experiența metafizică a bordelului: "Un an după această decepție radicală și comună, l-am descoperit pe Weininger. Mă aflu în situația ideală pentru a-l înțelege. Superbele sale enormități despre femei mă îmbătau. Cum putusem oare să-mi pierd capul pentru o sub-ființă? – Îmi repetam neîncetat. Cum a fost posibil acest chin, acest calvar, din cauza unei ficțiuni, a unui zero incarnat?" (în *Exerciții de admirație*). Fără îndoială, teribilismul tânărului Cioran va fi fost pe de-a-ntregul satisfăcut, flatat și excedat de această întâlnire cu o natură afină, care trecuse însă prin teribilism pentru a ajunge la teribil.

Dorin-Liviu Bîțfoi

Giuseppe Bonaviri

ASPETE de vază al Festivalului Internațional "Zile și nopți de literatură"/ Neptun-Mangalia 19-24 sept. 2002, prozatorul și poetul italian Giuseppe Bonaviri (1924, Mineo/Catania, medic cardiolog) este autorul unui impresionant număr de romane și povestiri, precum și a două culegeri de poezii: *Il dire celeste* (1976) și *O corpo sospirato* (1982). De la debutul său din 1954 cu romanul *Il sarta della Stradalunga*, urmat de *La contrada degli ulivi*, *Il fiume di pietra*, *Notti sull'altura*, *L'enorme tempo*, *Dolcissimo*, *Novelle saracene*, *La divina foresta*, *Il dormiveglia*, *L'incominciamento* (cărți editate și reeditate până-n prezent la cele mai repute edituri), Bonaviri și-a dedicat viața și harul micului univers țărănesc al Siciliei natale, ridicându-l la dimensiunea miraculoasă a naturii. Exponent al realismului magic, Bonaviri este deja un clasic intrat în manualele de școală, o stea fixă a prozei siciliene, un continuator al tradiției inaugurate de Luigi Capuana, Giovanni Verga, Federico De Roberto, Vitaliano Brancati, Pirandello, dar și un edecar la elanul insulei către centru, către Europa, dovadă fiind traducerile numeroase ale cărților sale în principalele limbi europene (dar și în arabă, cehă, rusă etc.). O masivă monografie i-au dedicat Zappulla Muscarà și Enzo Zappulla, *Bonaviri inedito* (Ed. la Cantinella, 2001, 576 p.). Super-elegantul volum conține și un capitol bibliografic din peste 2200 de referințe critice la opera lui Bonaviri (semnate de cei mai reputeți critici italieni, dar și de scriitori precum Calvino, Enzo Siciliano, M. Prisco, Bevilacqua, Sciascia etc.). Versurile traduse în continuare fac parte dintr-un *Appendice di scritti inediti e rari di Giuseppe Bonaviri*, poezii, povestiri dar și un roman *La ragazza di Casalmonteferrato*.

Cortegiu

Stelele, tot atâtea lumânări
ce însoțesc pământul, negru,
de-a lungul călătoriei sale de moarte
în nemărginit.

(ianuarie 1944)

Cântecul oamenilor

Ca mohorâtul bombănit al râului
din gâtlejul nostru ars
se înalță cântecul.
Născuți în vântul urias
ce frânge arborii și dislocă pietrele,
în calul căzut
și mort printre spini, în șuieratul șarpelui
pe o stâncă, pace cerem
pentru uscatele noastre mâini semnate de
durere.

Aduși de spate
desenăm bezna de cocoșe
de craniu monstruoasă
de ochi
scânteind nebunia.
Mare de ființe-n cangrenă,
glasul nostru aprig
il ridicăm
glas ce de ură cumplită tresare
de doruri sălbatice.
Inima noastră e un triunghi de nămol
și ne-adăpăm în cangrenate canale,
și gândurile noastre încete
iau culoarea tenebrelor.
Strâmbi sub povara pedepselor noastre
ne târâm.

Carnea ne-o macerează timpul
unduios,
și noi cerem sus și tare uitare.
Legați de acest pământ
(groapă cretoasă
ce-n adâncul cerului se cascade)
cântăm cu glas sumbru.
Auzim cum ne curge
peste umerii noștri osoși
peste lumea noastră
și suflet, spațiul
granulos ca nisipul.
Prăzi ale câmii nu ne-ntrebăm
unde anume se săvârșește
tortura oamenilor;
ci unul peste altul rupti, cimitir urias
de oase vinete, îndesiți
pe pământ alergăm
prin necuprins alergăm
cerând sus și tare vidului,

luminii fragede, pâlpâitoare
a lumilor rotitoare,
moartea.
Glasul ne șovăie, se-alungește
de la un pământ la altul,
mare, întunecat și umple creatul
unde nici țipenie nu e
cu un blestem ce se frânge
în infinit

(septembrie 1946)

Spital

Răsare-n umbra norilor
jilav
spitalul printre palmierii
drepti oacheși
și iarba mărunță de martie.

De-a lungul sălilor
o seamă de picioare albe
și paturile-n șir
cu ochi obosiți căutând ceva,
și arcade roșii de buze
ce ard.

Febra ca un fum galben
se-ntinde fin,
și, de-afară
se-anunță lumina și umbra cerului.
Peste noapte
susură ploaia
în grădina de taina și pe pământul
în somn, iar bolnavii
tresărind de dorință ar vrea
cu mireasma migdalilor în floare
într-o lumină blândă să vină
albă moartea
în ceasul acela prielnic.

(octombrie 1946)

Peisaj

Ploaie mare
peste câmpuri: autobuzul
în întunericul cerului
înainta
cu palizii călători.
Un fulger îi brăzdă și se-aprinse
în întunecata volbură a norilor
și lumina
în roșu (ce se stinse subit)
povârșitul unui deal
unde nu creștea nici iarba
nici pietre
ci un măslin pitic ce se-neca în nori.

(ianuarie 1947)

Carnaval în oraș

M-ați prefăcut într-o marionetă
cu picioare spânzurând în încălțări cu
vârfuri roșii

Și nas prelung de carton.
În jurul meu se perindă țurloaie cu
nemiluita

și roți ametoare de mașini
și străzi ce se încrucișează.
Penumbre glisează de pe zidurile palatelor.
Pentru dumnezeu, nu aruncați în mine
cu prea multe confeti! Nu zăresc nici
un chip.

De ce singurătatea asta mare?
În curând se va lăsa și seara
și vântul va sosi cu suflarea zăpezii.
Peste nopalii negri de pe câmpuri
se vor roti stelele
albe și verzi
asemeni celor dintr-un cer de bălci
(ianuarie 1955)

Lingușeală ușoară marină

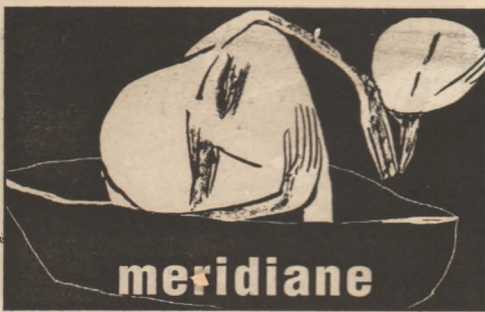
Femeie ce îmi stai alături
în furou de tul
și de atlas chiloți trandafirii
cu subțiori deschise-n frunze de acant
și picioare ce-ți put ca peștișoru-n agonie,
e clipa, știi, să mi te-asezi deasupra.

De-a lungul coastelor ionice se ling
sardine și sardini, e-o lingușeală
molatecă marină. Și sug ovuli
și sperme risipite-n mare,
la fel face și-această asfințită lună
cu miliarde de fotoni ai soarelui-apune.

E ceasul, tu, Preafericito, să-mi fii luna
cu gură coapse și tot felul de cuiburi.
Puți ca și iaba vulvară în floare
când îți scoți trandafirii chiloți; târziu
violetă în pădurea Beneventano din Mineo
și deschide de-azur petale și-nghite fotonii
nebuni.

Agerului bătrân nemântuit de veghe
prin mentă și virmanț îi lucește ochiul
ce de fapt plânge, țințuită fiind
agerimea sa într-o infinitudine
de albe veșminte destrămate de suflete mute
și moarte din care-n curând va fi parte.
(1998)

Prezentare și versiune românească de
Geo Vasile

cartea străină

Un nou roman al lui Llosa

A MAI BINE de trei ani de la apariția romanului *Sărbătoarea Țapului*, Mario Vargas Llosa publică o nouă carte la Editura Alfaguara din Madrid: *El Paraíso en la otra esquina* (*Paradisul în alta parte*), surprinzându-ne, ca de fiecare dată, prin tematica aleasă și prin ușurința cu care trece de la o carte de memorii, la un roman de dragoste, apoi la unul dedicat dictaturii și iată, la un volum închinat Florei Tristán și lui Paul Gauguin, două personalități puternice (*a prueba de balas*, cum zice Llosa) ale căror rădăcini se află undeva, în îndepărtata Arequipa, locul de naștere al autorului. Poate de aici și ideea de a scrie această carte, în care punctul de plecare îl reprezintă, în fapt, un eden pierdut: copilăria. Titlul cărții e dat de un joc pe care-l cunosc copiii din lumea întreagă; un joc în care un copil „pedepsit”, aflat într-un cerc format de alți copii, întreabă: „¿Es aquí el Paraíso?” (Aici este Paradisul?) iar răspunsul vine invariabil: „Nu, nu este aici. Du-te și întreabă în alta parte!”

Autorul nu crede că acesta e un simplu „joc”, ci o nevoie adâncă, dureroasă de a descoperi o lume ideală, poate cea a răului pierdut și niciodată regăsit aici, pe Pământ.

În aproape 500 de pagini, Llosa construiește două planuri narrative, ce dezvoltă în 22 de capitole alternative derularea a două vieți: cea a revoluționarei pacifiste Flora Tristán și cea a pictorului culorii Paul Gauguin, cel din urmă fiind chiar nepotul pe linie maternă al celei dintâi. Este o scriitură densă, în care alternează persoana a doua (*Azi începi să schimbi lumea, Florita*) cu persoana a treia, a naratorului omniprezent, când relatarea devine flux narativ, curgere.

Miza cărții o constituie această imperioasă nevoie de Paradis, și căutarea lui. Perso-

najele ei îl caută în viața de zi cu zi, în societate, în sex, în creație, într-o luptă utopică, în spații primitive, în prietenie, în Bise-rică, în superstiții, în moarte.

Flora Tristán este o figură marcantă a secolului 19. Ideile ei, tipărite în volumul „Uniunea Muncitorească” și prezentate în Franța anulului 1844, când a întreprins un turneu în interiorul țării pentru a le vorbi celor exploatați despre ele și a forma alianțe ale clasei muncitoare, mai întâi în Franța, apoi în Europa și mai târziu în lumea întreagă - se vor dovedi îndrăznețe, deosebit de actuale, dar și nerealiste. În felul ei, Flora Tristán, cunoscută a conceptelor lui Saint-Simon și Charles Fourier, imagina, utopic, un Paradis al societății egalitare. Cum ajunsese la asemenea idee? Totul fusese injust în viața ei: statutul de bastardă, căsătoria odioasă cu André Chazal, fuga ei din „căminul conjugal” și răzbu- narea societății în fața unei asemenea îndrăzneli, moartea primului născut, răpirea celorlalți doi copii, a căror custodie „Statul de drept” o oferea constant tatălui, indiferent că era vorba de un tată degenerat și chiar incestuos și, în fine, ultima lovitură: nerecunoașterea dreptului de moștenitoare legitimă a unei averi considerabile, ea fiind descendenta familiei Tristán, una dintre cele mai bogate și mai influente familii din Arequipa.

Iată de ce renunță la concepțiile-i burgheze și își propune să schimbe lumea. Soluția: pacifista. Armata să fie dizolvată, să nu se mai fabrice arme, să fie abolită pedeapsa cu moartea (și asta în plină glorie a ghilotinei!). Vrea să înfaptuiască și o revoluție socială: să fie eliminată inechitatea între sexe, exploatarea femeii de către bărbat, acceptarea divorțului, revizuirea instituției căsătoriei. Se ridică împotriva sclaviei, împotriva mânăstirilor în care tinere fete sunt închise fără voia lor, a exploatarea copiilor etc. Lupta ei este însă utopică; ea nu sesizează că există și vor exista mereu niște limite ale libertății.

În celălalt plan, scriitorul pătrunde în viața pictorului Paul Gauguin. Educat spre a deveni un model de comportament și gândire burgheză, Gauguin își întemeiază o familie, are soție și cinci copii, devine un reputat agent de bursă, locuiește într-un cartier select al Parisului, în-

tr-un cuvând destinul lui pare bine configurat. Un prieten, Schuffeneker îi arată că mai există o altă dimensiune și astfel Paul, care până la 30 de ani nu pictase nimic și nu intrase niciodată într-o galerie de artă, devine pictor. Dar nu unul comod, ci un răzvrătit, un artist care pictează în Pont-Aven, apoi în Martinica, mai târziu în Tahiti și în Insulele Marchize. În toate aceste spații, Gauguin care va purta de acum înainte numele *Koke*, încearcă să se regăsească pe sine, adevăratul eu creator. Este tot un Paradis. Aici rădăcinile nu au fost alterate de civilizație, vechile credințe, tatuajele, cultul idolilor, bărbatul-femeie *mahu*, dragostea sunt ca în timpurile primitive. *Koke* pictează cu „culorile sufletului”, care n-au nimic în comun cu cele reale, caili sunt roz, soarele e negru, iar valurile au culoarea smaraldului.

Și Flora și Paul descoperă de fapt „un paradis interior”, amândoi trăiesc o anumită stare care îi face să acționeze. Cei care nu au puterea s-o recunoască îi supun rigorilor legii, îi urmăresc, îi amenință cu închisoarea. *Uneori, oamenii din jur nu vor acest Paradis.*

În ambele planuri regăsim inconfundabilul monolog interior ce alternează cu stilul indirect liber, dar există pregnant o diferență de tonalitate; în istoria *Andaluzei*, cum o numește familiar Llosa pe Flora Tristán sesizăm o oarecare sobrietate, o anumită decență a relatării impregnate de atâta suferință. Când propria mamă îi spune Florei: „O femeie care-și abandonează căminul decade mai jos ca o prostituată...E un delict să-ți părăsești soțul. Dacă André o să te denunțe, vei ajunge la închisoare ca o criminală!” - tonul nici nu poate fi altul.

În cazul lui *Koke* însă, descoperim o căldură neașteptată, o adevărată explozie a simțurilor se filtrează prin cuvânt. Paul Gauguin este conștient când pictează o capodoperă. Nu se întâmplă oricând acest lucru, e un moment așteptat, presimțit și dorit cu o intensitate tulburătoare. Sunt câteva asemenea momente relatate magistral în carte. De pildă, când pictează *Manao tupapau*. Traducerea e voit ambiguă: iubita lui tahitiană, *Teha'amana*, speriată de spiritul mortului ori spiritul mortului care și-o reamintește. „O imagine pe care, cu timpul, o va păs-

tra în minte ca pe una dintre cele mai privilegiate și vizionare clipe din întreaga lui viață, chiar dacă a durat doar câteva secunde, imagine pe care venise s-o caute în Mările Sudului și pe care în Europa n-ar mai putea-o întâlni nicidecum, fiind anihilată de civilizație. Pe saltea, goală, cu gura în jos, cu șoldurile rotunde ridicate și spatele ușor curbat, cu fața întoarsă pe jumătate spre el, Teha'amana îl privea cu o expresie de infinită spaimă, iar ochii, gura și nasul se deformată, dând la iveală o grimasă de teroare animalică. Și în mâini se cuibărise groaza. Inima îi bătea să-i sară din piept”. Această groază în fața spiritului mortului o zugrăvește artistul Gauguin în capodopera *Manao tupapau*.

Aici sesizăm ficțiunea în *El Paraíso en la otra esquina*. Llosa mărturisește că nu este o carte document, ci o ficțiune; firește că pentru scrierea ei s-a documentat enorm și chiar a stat mult timp în Franța mergând pe urmele celor doi protagoniști, dar sunt atâtea „goluri”, mărturisește autorul, lipsesc atâtea evenimente din viața lor, încât a intervenit, plâsmuind și povestind altfel cu talentu-i inconfundabil.

Există deosebiri și există asemănări între cele două lumi. Dacă pentru Flora Tristán sexul reprezintă un mijloc de oprire a femeii de către bărbat (de unde și înclinația ei lesbiană), pentru Paul sexul este o forță vitală care-l ajută să creze.

În cazul Florei Tristán putem vorbi de o viziune altruistă asupra lumii, ea își propune prin scrierile ei: *Calatoriile unei paria, Plimbări prin Londra, Uniunea Muncitorească* să lupte pentru o ameliorare materială și spirituală a semenilor ei. La Gauguin, lupta e mai individualistă; pentru desăvârșirea lui ca artist își neglijează familia și responsabilitățile sociale, chiar dacă la nivel de generații se vor produce schimbări, dar de altă natură: tablourile, sculpturile și desenele lui vor modifica ulterior percepția oamenilor asupra realității inconjurătoare.

În cazul amândurora, fizic se produc transformări. Flora nu poate pătrunde în Parlamentul britanic, nu poate vedea străzile cu copile prostituate din Waterloo Road și nu poate asista la cumpletele orgii londoneze, celebrele *finishes* din West End

decât purtând haine bărbătești. Ca să aibă acces, ca să descrie cu adevărat lumea pe care o vede, trebuie să-și schimbe înfățișarea. Același lucru îl face, în alt plan, Gauguin. Fizic se transformă: umblă gol, doar cu un *pareo* care-i acoperă sexul, iubite îi devin copilite vândute de proprii părinți, vorbește *maori*, practică amorul liber, poartă numele vecinului, numindu-se astfel *Koke - Tioka* și îi împrumută acestuia din urmă propriul nume, și așa are acces la lumea pe care vrea s-o înfățișeze, nealterată, în tablourile lui.

Au aceeași concepție despre religie. Flora, care a văzut că în biserici se ascund bogățiile și averile pe timp de război, că popii încurajează fărâdelegile și propovăduiesc resemnarea celor exploatați, refuză să fie îngropată creștinește. Gauguin sfidează Biserica, încercând să se sinucidă din pricina *bolii de nepronunțat*, construindu-și *Casa Plăcerilor* și expunând fotografii pornografice în Insulele Marchize, astfel încât monseniorul Martin îi scrie episcopului la dispariția lui: „Unicul lucru demn de semnalat pe insulă în ultima vreme a fost moartea subită a unui individ numit Paul Gauguin, un artist reputat, dar dusman al lui Dumnezeu și a tot ce este decent pe acest pământ.”

Mario Vargas Llosa ne reamintește că lumea utopiilor a aparținut secolului XIX. Căutarea unei lumi ideale, a Paradisului, nu dispăre însă. Societatea nu s-a schimbat, doar unghiul din care privești lucrurile, vorba autorului: *azi nimeni nu l-ar mai condamna pe străinul lui Camus pentru indiferență*. Lumea încă se împarte în sfere de influență, cei puternici încă mai declanșează războaie în dorința de a face ordine în lume după bunul plac și atunci de ce n-am mai avea nevoie de utopie? Câți dintre noi nu caută încă Paradisul în alta parte?

Luminița Voina Răuț

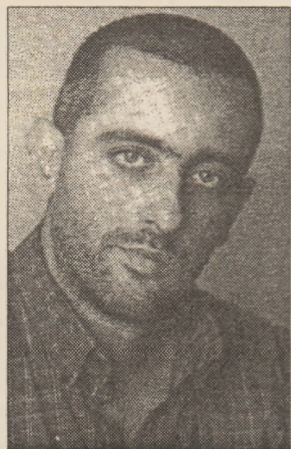

Licitație pierdută

● Un desen de William Blake, dispărut acum 200 de ani și redescoperit recent la un anticar din Glasgow, fără să se știe la cine a stat în tot acest răstimp, a fost scos la licitație. Desenul ce trebuie să illustreze sumbrul poem al lui Robert Blair, *The Grave*, poartă pe verso mențiunea olografă *Blake: Original Drawings*. Licitația a fost foarte strinsă și la ea a participat și Tate Gallery, care s-a oprit la 4,9 milioane de lire, desenul intrând în posesia unui colecționar rămas anonim, care a oferit 5 milioane de lire, scrie "The Guardian".

Eternapoli

● Giuseppe Montesano s-a născut la Napoli în 1959, își câștigă existența ca profesor de filosofie și e unul din romancierii italieni bine cotați. Noul său roman, *Di questa vita menzognera* (Despre această viață mincinoasă), apărut de curând la Ed. Feltrinelli, e o satiră feroce a unui anumit capitalism italian, cu o viziune violent grotescă. Narat într-un ritm frenetic, în care vocile, evenimentele și dialogurile succed rapid, romanul e un fel de alegorie a Italiei de azi, a raporturilor catas-

trofale între cultură și putere, economie și politică, interes particular și bine public. Subiectul: o familie de hipercapitaliști napoletani, Negromonte, vor să distrugă orașul și să-l reconstruiască sub forma unui gigantic parc tematic, botezat Eternapoli. Ziarul "La Repubblica" apreciază "extraordinara fabulă neagră" a lui Montesano ca unul din romanele cele mai bune ale ultimilor ani.

Herta Müller – Premiul "Joseph Breitbach"

● *Herta Müller*, scriitoarea germană originară din România, inclusă pe lista candidaților la Nobelul pentru literatură, se numără în acest an printre laureații unuia dintre cele mai consistente premii pentru literatură germană. Dotat cu 120.000 de Euro, premiul "Joseph Breitbach" a fost acordat Hertei Müller, scriitorului și graficianului berlinez Christoph Meckel și romanistului Harald Weinrich. Juriul și-a motivat în termenii următori decizia: "Herta Müller este o autoare inconfundabilă, unică în literatura germană. Ea scrutează cu maximă precizie elementele banale și aparent inofensive ale prezentului. Scrierile ei sunt marcate de trauma sucombatei dictaturi dar și de atitudinea sceptică față de societatea liberă impregnată de bunăstare."

Berlinezul *Christoph Meckel*, autorul unei opere heteroclitice, a fost răsplătit de juriu și pentru "...întrepătrunderea în scrierile sale a speranței cu deznădejdea, a patosului cu sobrietatea laconică". Opera lui Christoph Meckel este ea însăși un amestec de poezie și proză, narațiune și eseu, biografie și ficțiune.

Harald Weinrich – un nume de referință pentru specialiștii în filologie romanică - a fost răsplătit "...pentru modul excelent în care prin scrierile lui au mediat dialogul franco-german." Weinrich concepe cele două culturi vecine ca fiind omogene din punct de vedere istoric, ele deținând funcția de model pentru dialogul viitor al culturilor. Harald Weinrich este și primul străin care deține o catedră la "Collège de France", el fiind un virtuoz traducător și lingvist în același timp, autor al unei gramatici textuale germane și franceze.

Biblioteca Națională din Varșovia

● Printr-o hotărâre a președintelui Republicii, Ignacy Mościcki, din 24 februarie 1928, semnată și de J. Piłsudski, a luat ființă la Varșovia Biblioteca Națională, una dintre cele mai importante instituții culturale ale țării. Numeroase colecții de stat și particulare, acestea din urmă aparținând unor familii de emigranți de renume ca: Zamoyski, Potocki, Krasiński, au fost puse la dispoziția noii bibliotecii. Atunci a revenit în țară de la Petersburg și Biblioteca familiei Żaluzki, aflată peste hotare încă din secolul al XVIII-lea. Documentele și unicatele au fost neconținut îmbogățite prin noi achiziții. În timpul războiului, asemeni altor calamități abătute asupra Varșoviei, o

parte a bibliotecii a pierit în incendiu. Conform unei dispoziții recente - 1997 - Biblioteca primește în afara de cărți și perioadice, note muzicale, hărți și atlase, documente audiovizuale și electronice etc. La sfârșitul anului 2002, Biblioteca Națională era alcătuită din 7.500.000 de exemplare individuale. Este vizitată anual de circa 220.000 de cititori, cărora le pune la dispoziție 800.000 de volume în 11 săli de lectură cu diverse specialități. În momentul de față, Biblioteca desfășoară o largă activitate de cercetare caracterizată în expoziții, conferințe științifice și întâlniri publice precum Salonul Scriitorilor și Salonul Editurilor. (*Olga Zaiczik*)

Editura "À Rebours"

● Ca omagiu adus lui Joris-Karl Huysmans, la Lyon s-a înființat o nouă editură, denumită "À Rebours", ce își propune să publice literatură franceză și străină scrisă de autori "ce au o privire critică asupra societății". Sigla editurii e un desen de Kafka reprezentând un scrimer, iar primele trei cărți apărute - *Hermiston* de Robert-Louis Stevenson, *Mesalina* de Alfred Jarry și *Lydwine de Schiedam* de Huysmans.

Firul

● "Nu perlele fac un colier, ci firul pe care sint înșirate [...] Totul depinde de plan": acesta este programul narativ al autorului *Doamnei Bovary*, căruia Pierre-Marc Biasi îi consacră încă un studiu, intitulat simplu *Flaubert* și apărut în colecția *Découvertes* Gallimard.

Construcții subtile

● Născută în 1955 la Bruxelles, Kriestien Heme-rechts a trăit în Anglia înainte de a se instala din nou în Belgia, unde predă litera-

tură engleză la Universitatea flamandă din Bruxelles. După ce a publicat o serie de nuvele în engleză, a revenit la limba sa maternă, olandeza, în care i-au apărut peste 20 de cărți, unele traduse în Anglia, Franța și Italia. Construcția subtilă a acestor romane pe mai multe voci (între care *Anatomia unui divorț*, *Barbații puțin, femeile la nebunie*, *Joi, ora 15.30*), maniera originală de a observa realitatea banală în detalii, pentru ca, brusc, să răstoarne cu violență edificiul minuțios construit, i-au adus scriitoarei cronici laudative nu doar în Belgia și Olanda, ci și în celelalte țări în care a fost tradusă.

D'Annunzio inedit

● Gabrielle D'Annunzio (1863-1938) rezervă încă surprize istoricilor literari italieni. Un cercetător, Angelo Piero Cappello, a descoperit în arhivele de la Vittoriale o autobiografie scrisă în perioada când "cel mai dandy dintre esteți" era convalescent, după ce căzuse de la o fereastră, împins probabil de geloasa Luisa Bac-cara, care îl bănuia că o înșeală cu sora ei mai mică. Voluminosul dosar cuprinde spalturi aflate în corectura a II-a, pregătite pentru a fi tipărite la Ed. Vallecchi. Numai că D'Annunzio tot amîna definitivarea cărții, pînă cînd, în 1925, editorul florentin care, descurajat de cei trei ani de tergiversări i-a trimis o telegramă în care își exprima opinia că *Il fastello di mira* va fi pînă la urmă o carte postumă. Relațiile s-au rupt. În

1927, D'Annunzio a semnat cu Ed. Mondadori un contract pentru editarea unei serii de *Opere complete*. Atunci i-a venit ideea *Cărții secrete* ce trebuia să conțină și capitole din autobiografie. Cele 500 de pagini ale dosarului cu corecturi au rămas uitate în arhiva de la Vittoriale. Acum, Centrul de studii d'annunziene a publicat extrase din *Il fastello de la mira* - o lucrare ciudată ce povestește în 15 capitole copilăria, anii de școală, "tumulturile tinereții", perioada de bravură războinică din 1914-1919, și pînă la retragerea la vila din Vittoriale, incluzînd și interesante pagini despre cărțile în curs de elaborare. Autobiografia nu este încă o carte postumă, ci, deocamdată, una inedită - scrie "La Stampa".

Refugiu

● "The Christian Science Monitor" din Boston scrie că, în timpul războiului din Irak, muzeele americane și engleze au cunoscut o mult mai mare afleună de vizitatori ca de obicei și explică aceasta prin faptul că oamenii caută în artă un refugiu din realitatea stresantă.

"Bunuri deplasate"

● O expoziție cu desene din "colecția Baldin" trebuia să fie vernisată la 29 martie la Bremen. Și a avut într-adevăr vernisajul la data prevăzută, dar nu la Bremen ci la Moscova. Colecția Viktor Baldin cuprinde 364 de opere (între care desene și gravuri sem-nate de Dürer, Van Gogh, Rubens, Tițian), luate de ofițerul sovietic din Germania, în 1945, ca pradă de război, și estimate azi la 1,5 miliarde de dolari. Rușii refuză să înapoieze operele de artă ce aparținuseră muzeului Kunsthalle din Bremen, declarînd că ele "fac acum parte din patrimoniul nostru național". Și nu sînt singurii care se opun "legii bunurilor de-

plasate" care prevede restituirea operelor de artă vechi țarilor de origine. În noiembrie 2002, 18 din cele mai mari muzee ale lumii au consemnat într-o declarație comună că nu sînt de acord cu această lege. Directorii de la Lu-vru, Prado, Metropolitan, Rijkmuseum, Ermitaj, State Museum din Berlin ș.a. estimează că operele conservate în aceste muzee aparțin patrimoniului mondial, cetățenilor de toate naționalitățile. Refuzînd orice restituire, cererile țarilor prădate de-a lungul timpului rămîn a fi rezolvate pe cale diplomatică, de la caz la caz, sau prin decizii ale Curții Constituționale.

post-restant

de
Constanța Buzea

DIN motive lesne de bănuț, nu răspundem pe adresa de-acasă a celor care ne scriu.

La câteva din necunoscutele, pe care le punctați într-o listă de om precaut să nu greșescă, vă putem răspunde aici. Aveți dreptate, e mai ușor astăzi să apăreți cu o carte pe piață, cum spuneți, dacă "posibilitatea financiară" vă permite, decât să debutați cu poezii într-o revistă de prestigiu. Doriți să deveniți colaboratorul nostru, ne cereți sprijinul și îndrumarea, dar nu ne-ați oferit nici un text, cum s-ar fi convenit, motivând că nu ați ști "cum se procedează". Abia după ce ne veți arăta că aveți un talent literar remarcabil, și nu numai dorința de a "contribui la realizarea activității revistei" pe care o citiți și spuneți că vă place, abia atunci vom fi în măsură să vă arătăm, pe viu, ce șanse de publicare aveți. Trimiteți-ne poeziile și vă vom răspunde. În cazul în care răspunsul nostru nu vă va satisface, vă puteți adresa cu curaj oricărei reviste care vă inspiră încredere. (Constantin Covatariu, Onești) ✉ Primim la redacție și lucruri neobișnuite, cum sunt aceste două poeme nesemnate, așezate în pagină în formă de cruce. Sus, în Numele Tatălui, cuvântul *Anul*. Jos, acolo unde în închinare este locul Fiului, cuvântul *Omul*. La dreapta și la stânga poemului ce parcă ține locul răstignitului, cuvintele *Saptămâna* și *Pomul*. Iată și poemul: *Mergem pe picioare/ Ori plutim pe mare/ Soare, apa, sare/ Avem fiecare/ Măsură și mișcare/ Minune e oricare/ Ochiul, ochi de are*. Cel de-al doilea, o idee mai izbutit, crucificat, după modelul celui dintâi, între *Mulți văd lumea/ Mare, mare mare (sus), Puțini pricep/ Adâncă ghicitoare (jos), Ascuțimea minții/ Ne dă mângâiere și Prin răbdare/ Căpătăm putere (de-a stânga și de-a dreapta)*. La mijloc, poemul: *Din el iese ori se ascunde/ N-are frunze are rude/ De vorbim nu ne aude/ Cântă dacă nu se pierde/ E oriunde e și vede/ Îl vedem și nu ne vede/ În semeni nu se încrede*. Totul se încheie într-o concluzie valabilă, deloc greu de acceptat: *Vedem grosimea filei fețele ei, o zi o viață o lume./ Nu vedem sufletul nostru o piatră, o cruce, o filă, un nume*. Că veni vorba

de nume, autorul ne spune, într-un ultim rând, că (scrierea? fila?) este *Culeasă de Duh Noe Bega*. Plicul ne-a sosit din Caracal. Rămânem în așteptarea unor lămuriri semnate (*Duh Noe Bega, Caracal*) ✉ Dacă le-ați aruncat pe foc din motive pe care numai dvs. le știți, se pare că nu mai aveți dovada că între 11 și 13 ani ați scris 80 de poezii. După un an de "secetă", între 14 și 17 ani ați mai scris cel puțin 100 de texte, care și acestea au fost înghițite de flăcări. Norocul face, după cum ne mărturisiți, să întâlniți în răstimp "o studentă care a apreciat foarte mult textele" și care v-a dat de înțeles că trebuie să vă căutați un stil propriu, să citiți "foarte multe cărți (le-am citit)". Cu toate acestea – ziceți – n-ați reușit să creșteți deloc. Unde ar fi hiba? În primul rând aveți puținică răbdare, vorba conului Trahanache, nu mai dați focului ceea ce scrieți, chiar dacă nu vă mai place. Pastrându-le pe cele mai izbutite, veți vedea de la an la an cum creșteți ori, Doamne ferește!, descreșteți. Din ultimele 13 ne-ați ales 4 și, cu înțelepciunea celor 18 ani pe care îi aveți, așteptați un sfat, o părere, înainte de a vă lăsa, exasperat, de scris. N-o să reușiți, pentru că dorința de a deveni poet va fi întotdeauna copleșitoare. Puneți-vă la punct ortografia, citind fără încetare, meditănd, făcând exerciții în permanență, comparându-vă cu autorii consacrați. Odată cu maturizarea, se va produce un salt valoric care vă va uimi. Aveți puținică răbdare! (*Ovidiu Haibău, Dispensar veterinar Saschiz, Mureș*) ✉ Este regretabil că nu controlați, luată de valul inspirației și de dragul imaginii poetice, efectul unor afirmații, înțelesul lor secund. Iată un singur exemplu: "În ploaia lumii, câteva picături căzute din mine, se unesc cu altele (ale tale), reușind să urle nesfârșitului: Vino, vino, fericire!" (*Mari Lu-poaie, Galați*) ■

DE LUNI bune toată lumea sportului e preocupată, ce spun eu?, obsedată de blaturile din fotbal și, mai de curând, din atletism și din alte sporturi. Ca orice epidemie, ca SIDA ori ca SARS, și epidemia de falsuri din sport se extinde dacă nu se iau măsuri profilactice și punitive. Chinezii au decis să-i execute (cum citiți!) pe cei care răspund în mod conștient, fie și din neglijență, pneumonia atipică. Nu prea e în spiritul drepturilor omului, dar e o soluție. Și, indefinitiv, de ce ar avea drepturi doar cel care mă îmbolnăvește și nu și eu, care mă îmbolnăvesc? Tot așa și în sport: cică nu sint dovezi. Cum să nu fie? Au declarat-o public președinți de cluburi, șeful L.P.F. și alții. Dl. Dragomir a declarat-o chiar în fața unei comisii parlamentare: *au fost, nu sint și vor fi*. Blaturi, adică. Au fost, așa dar. Și atunci, ce dovezi doriți, altele decât cuvintele celui care dirijează forul pentru Divizia Națională de fotbal? Și dl. Sechelariu și alții au spus, nu o dată, cam același lucru. Pînă și misteriosul domn Pădureanu de la Bistrița s-a scăpat în vreo două ocazii.

Vreți un campionat curat? Vreți un sport fără dopaje și altele asemenea? Vreți să redevenim interesanți în lume? (Cînd îmi amintesc că Rapid și Dinamo jucau cîndva finala Cupei Campionilor la volei masculin, așa cum o joacă astăzi la fotbal Iuve și Milan, că Steaua ajungea doi ani la rînd în finala și respectiv semifinala CCE la fotbal sau că intra, patru ani consecutiv, în grupele Ligii Campionilor, că Gabi Szabo dădea perfect din picioare și nu din gură ca azi, cînd preferă tribunalele pistei de alergări, că boxerii noștri luau titluri după titluri, în loc să se ciorovăiască între ei, că arbitrii noștri erau considerați fruntași în Europa – unde sint Rainea, Igna, Petrescu, Crăciunescu, Porumboiu, Grigorescu?,

sport

Măturoiul

cînd mă gîndesc la aceste succese pe care nici comunismul nu le-a putut periclita, mă apucă amețeala și disperarea). Mă întorc și întreb: vreți să încetăm a ne da cîntea pe rușine în ochii noștri și ai lumii? Dacă da, atunci vă sugerez să începem cu începutul. Nu contează neapărat cronologia. Măcar de-am începe. Scoateți-i din viața sportivă pe alde Altmayer și Mureșan, după jafal la drumul mare din meciul Dinamo-Astra din etapa 27, în care n-au văzut patru ofsaiduri și trei faulturi de roșu! Retrogradați-le pe Astra și Oțelul după comicările la care s-au pretat în etapa 28! Trimiteți-i la plimbare pe președinții cluburilor suspecte de aranjamente!

După ce le arătați pisica, dați-i pe mina tribunalului, să justifice fiecare leuț incasat ori plătit, fiecare diferență dintre ce afirmă ei că au luat și ce afirmă alții că au dat, fiecare "stimulent" oferit

adversarilor adversarilor lor (da, de două ori adversarilor), orice venit care n-a fost declarat la fisc, toate facturile dubioase pentru plata vilelor, piscinelor, palatelor, caselor de vacanță pe care și le-au construit sau pentru automobilele (de la 100.000 de dolari în sus) din care descind în poarta stadioanelor, amenzi neplătite cînd au încălcat regulile de circulație (cum a scăpat dl Nețoiu după ce a lovit de două ori un taximetrist, intrînd pe contrasens și pe roșu? dar cînd a depășit coloana oficială și i s-a restituit în 48 de ore carnetul de conducere?) și în general tot purcoiul de bani (albi, gri, negri) care le umflă buzunarele și tupeul!

Să nu-mi spuneți că vă e frică de alde Mircea Sandu și Dumitru Dragomir. Ia speriați-i puțin, puțin de tot și pe ei, și să vedeți cum se prefac din lei paralei în mițe care se mișcă ca fusul. După care, dați drumul la casetă și înregistrați-le declarațiile! Și dacă nu veți avea dovezile necesare pentru a începe curățenia, să mă faceți pe mine, fraierul și naivul, de risul lumii. Eu cred în soluția personajului dintr-un roman al lui Al. Ivăsiuc care s-a dus la directorul lui și i-a sugerat, printr-un singur cuvînt, ce trebui să facă dacă vrea să meargă treaba în întreprinderea lui: *Măturoiul*.

"Mătura, mătura!", aud strigîndu-se chiar acum sub ferestrele mele. N-aveți o mătura ca să începeți curățenia? Așteptați o clipă, vă cumpăr eu chiar acum una. Nu e nevoie să mi-o plătiți. Considerați-mă un patriot dezinteresat care nu vrea să înceapă să urască sportul. (A.B.C.)

Telefil 2

voci din public

Stimată redacție,

Reușesc să vă scriu cîteva rînduri deși de mult timp mi-am propus asta. Felicitări D-lui Manolescu pentru articolul "Cunoașterea inutilă". Personal am avut o strîngere de inimă de cînd am aflat poziția Franței asupra dictatorului din Irak. Ceva de genul: o fi dictator dar măcar ține zona sub control, dacă dispăre va fi mai rău. Mi-am închipuit că au gîndit la fel despre dictatura ceaușistă. Toată lumea a uitat neintervenția Europei din Cehoslovacia și

Ungaria. Fraze deșerte spuse de miniștri fără responsabilitate și care mai sint și aplaudați. Din păcate trăim o lipsă de conducători adevărați, priviți la toată președinția Europei și veți vedea indivizi mințați din spate de istorie și nu indivizi care construiesc istorie.

Vă mulțumesc pentru revista ce o scrieți cu atîta pasiune și talent,

Daniela Grosariu

PS: Într-un interviu acordat lui Dan Alexe, ați scris că e "deputat". Sper că nu.

scrisori portugheze

de Mihai Zamfir

Cuba și Portugalia (II)

INCEPÎND cu anii '70, imaginea paradisului cuban începuse să comporte câteva corecții – chiar și în ochii înduioșați și înlăcrimați ai angii portugheze: trupele lui Fidel exportau ceea ce ei numeau "revoluție" de o manieră extrem de contondentă. Pentru moment, invadaseră Abisinia și Angola, ajungând treptat unicul suport al regimurilor marxiste instalate în aceste țări. Dar bărbosii emisari înarmați intrau și în Nicaragua, Salvador ori Panama, provocând spectaculoase izbzoaie civile, ce aveau să dureze ani lungi. Activitatea intensă a lui Fidel Castro, cel care construisese în Cuba, în doar câțiva ani, faimoasa societate "multilateral dezvoltată" (pe care am cunoscut-o atât de bine pe propria noastră piele), era dublată de o impetuoasă activitate externă. Oriunde Moscova nu voia să-și trimită propriile trupe, le trimitea pe cele cubane.

Azi așa, mâine așa, - pe imaginea imaculată a Republicii Cuba au apărut primele pete. Mai ales că mii de portughezi călătoreau acum în Insulă, unde plecau plini de entuziasm, ca spre o Mecca a socialismului, dar de unde se întorceau de multe ori cu coada între picioare: oricât ar fi fost ei de bine păstrați în rezervații pentru străini, oricât li s-ar fi interzis contactele cu băstinașii, nu rămăneau toți la fel de entuziaști ca Ambasadorul Fafe și mai apucau să arunce câte o privire asupra vieții de zi cu zi. Or, ceea ce vedeau le dădea răcori pe șira spinării. La întoarcerea în Portugalia, gînditori, păstrau timp de câteva luni o atitudine mai degrabă meditativă.

Nimeni n-a întreprins statistici imposibil de făcut; judecînd însă după reacția portughezilor celor mai de stînga, numărul filo-castristilor necondiționali trebuie să fi scăzut încet, dar sigur. Astăzi, el nu mai reprezintă decît un mic careu de fideli ai lui Fidel, tot mai mic și tot mai dezorientat, pe măsură ce paranoia represivă de la Havana capătă proporții.

Ceea ce s-a întîmplat în ultimele zile a pus capac la toate. Violenta răfuire a guvernului comunist cubanez cu intelectualii a trezit, pare-se, din somnul rațiunii chiar și pe ultimii hipnotizați. Pînă și cel mai celebru intelectual comunist din lume, Premiul Nobel José Saramago, s-a simțit obligat, în sfîrșit, să protesteze contra a ceea ce se întîmplă acum în Insula visurilor sale, iar scriitorul José Carlos de Vasconcelos, directorul lui *Jornal de Letras*, simpatizant comunist cu vechi state de serviciu, a îndrăznit să scrie, negru pe alb, că "termenul de valabilitate al produsului numit Fidel Castro a expirat de mult". Să vezi și să nu crezi!

Ce-o fi făcînd în tot acest timp ex-Ambasadorul Fafe? Poate că scrie un alt roman despre Cuba, avînd însă grijă să-i plaseze acțiunea foarte departe în timp, cît mai departe de anul 2003, poate chiar în secolul al XIX-lea, pe vremea genialului și îndepărtatului său coleg, Eça de Queirós. ■

ITIND și auzind ce declară demnitarul român despre averile lor, probabil că mulți cetățeni de condiție mijlocie spre modestă au avut revelația că sînt mai bogați decît ei. Parlamentar, prefect sau ministru, demnitarul nostru e mai degrabă strîmător decît chiverisit. Are două, trei apartamente la bloc, o casuță la țară o mașină străină obosită, plus ceva bani puși deoparte – pînă în zece mii de euro.

Nici chiar românul majoritar, care trage mița de coadă, nu percepe averea declarată a demnitarului drept cine știe ce. Ba chiar, o să rideți, cițiva șomeri cu vechime și niște pensionari care ar cersî, dar se rușinează de vecini, mi-au demonstrat că aceste averi sînt plauzibile.

Mai mult decît declarațiile de avere ale demnitarilor, discuțiile provocate de ele ar merita să fie subiect de investigație în presă.

Omul obișnuit dorește din toată inima să-l creadă pe demnitar. Și dacă *i-a văzut* declarația de avere, mai degrabă ar lua de git presa "cu minciunile voastre", decît să pună la îndoială declarațiile demnitarilor. Aceste declarații, făcute cu mare înțînzare la noi, îi determină pe mulți dintre concetățenii noștri să respire cu satisfacție aerul democrației românești. *Privilegiul* de a afla cîte case are ministrul Cutare sau parlamentarul Cutărescu e pentru destui români obișnuiți un semn că în România se ține seamă și de curiozitatea lor.

la microscop

de Cristian Teodorescu

O mie și una de declarații de avere

Vaccinat cu ideea că în țara noastră una e democrația despre care se vorbește și cu totul alta democrația care se întîmplă, românul care își împarte existența între temeri personale că mâine ar putea fi mai rău, speranța că totuși va veni o zi mai bună și informațiile pe care le primește din presă, preferă varianta optimistă.

La prima vedere s-ar putea spune că omul obișnuit îl credează pe demnitarul care își declară averea, din pură și stimabilă dorință de a-și regăsi o relație normală cu cei care îl conduc. În realitate, cred că într-un sistem în care toți avem cîte ceva de ascuns, nimeni nu-și face iluzia că declarațiile de avere ale demnitarilor sînt foarte exacte.

Vinat de impozite, obsedat de cheltuielile curente, românul obișnuit e atît de preocupat să dribleze statul, încît are impresia că demnitarul are și el de-a face cu aceeași unitate de măsură. Amăritul care nu-și plătește întreținerea la bloc se simte mai bine cînd vede că demnitarul își declară o avere modică, uneori insignifiantă în raport cu funcția sa. Demnitatea omului sărac, care păcălește statul sau își înșală vecinii, neplătindu-și datoriile la bloc, se vede brusc nepătată, cînd se confruntă cu declarațiile de avere ale demnitarilor.

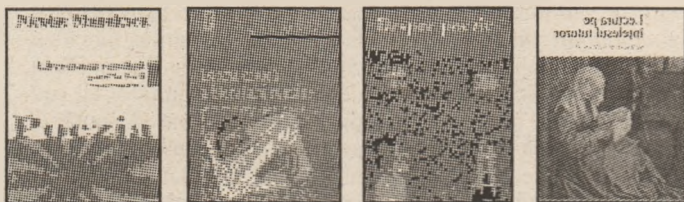
Ceea ce îmi place la demnitarul român e că, pus să-și declare averea, el își reamintește

de condiția sa de om obișnuit. Astfel că, vila sa de la țară se metamorfozează într-o casă de vacanță. Proprietățile sale urbane, despre care presa zice că ar consta în case cu două, trei etaje, se fracționează în apartamente la bloc – uneori fiind chiar apartamente la bloc, dar nu asta e regula. Mașinile din ograda demnitarului se metamorfozează și ele într-o singură mașină, luată la mîna a doua, evident. Încît aparentul lux al demnitarului nu e decît o formă lustruită de sărăcie, chiar dacă asta înseamnă un automobil (sau două, sau trei) din speța mașinilor de top.

Mi se pare de-a dreptul miraculos ce se întîmplă prin declarațiile de avere ale demnitarilor de tot soiul din România. Ele ne ajută să redescoperim că toți sîntem mai mult sau mai puțin săraci. Deosebirea constînd în nivelul de sărăcie al fiecăruia dintre noi. Unii dintre noi nu au după ce bea apă, dar cum să nu te impresioneze sărăcia ministrului care stă în același apartament cu socrii sau mai știu eu ce alte asemenea povești, copiate, parcă, din *O mie și una de nopți*, la secțiunea ghinionistilor cinstiți. Deosebirea e că la noi această secțiune minusculă din lumea tuturor posibilităților Șeherezadei se transformă într-o regulă a unui basm m'Jerm de adormit neîncrederea alegătorului. ■

Editura AULA

de 4 x Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică

LISTA LUI MANOLESCU

1. Poezia; 2. Proza. Teatrul; 3. Critica. Eseul

1.232 p., 240.000 lei

Istoria critică a literaturii române. 1

432 p., 99.000 lei

Despre poezie

208 p., 50.000 lei

Lectura pe înțelesul tuturor

256 p., 50.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 2200

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

tel.: 210.89.08, 210.89.28 sales@prior.ro

Encyclopaedia Universalis editia 2002

Cea mai importanta enciclopedie de limba franceza

28 de volume, 50 000 de articole

REDUCERE DE PRET 25%
in limita stocului disponibil

www.ebookshop.ro

actualitatea

revista revistelor

A bon entendeur,
salut!

URTEA Supremă l-a achitat pe senatorul C.V.Tudor în procesul de calomnie intentat de către dl Dorin Marian. Două lucruri rămân să fie explicate de magistrați: 1) dacă n-a fost calomnie, atunci de ce senatorul cu limbă lungă și minte scurtă a fost obligat de aceeași instanță să-i plătească dlui D.M. 75 de milioane de lei daune morale; 2) și dacă n-a fost calomnie afirmația senatorului cum că dl D.M. ar fi fost implicat în contrabanda cu țigări de pe Oțopeni, atunci înseamnă că asupra dlui D.M. continuă să planeze bănuiala cu pricina, prin urmare de ce să-i acorzi daune morale? ● Informațiile le-am cules din **ZIUA** și din alte cotidiene din 15 mai.

● În **DILEMA** nr. 528, dna Roxana Ologeanu, care se prezintă drept doctor în Științele comunicării la Universitatea Stendhal-Grenoble 3, îi pune sever la punct pe doi dintre colaboratorii permanenți ai revistei, dnii Lucian Mândruță și Sever Voinescu. Colaboratorii **Dilemei** s-ar fi făcut vinovați de lipsă de nuanțe în discutarea războiului din Irak. Nuanțele cu pricina ar fi constat în discriminarea dintre pacifiști și comuniști ori între dictatorii de ieri și de azi, de dreapta ori de stînga. Lunga scrisoare a doamnei doctor Ologeanu ne aduce aiederi ideologice bine știute: dinspre *gauchismul* francez dintotdeauna, simpatizant al URSS și antipatizant al SUA. Ce e curios este că intelectualii români care trăiesc o vreme în Franța cad în stîngism și în filosocialism cu o candoare greu de înțeles după experiențele tragice dintr-o Românie comunistă. Să zicem că intelectualilor francezi le-ar fi trebuit o lecție istorică de acest fel ca să le vină mîntea la cap, dar românii, care au primit-o deja, de ce ar mai avea nevoie ca să se înțeleptească? ● În revista **22** nr. 688, două interviuri cu directorii-patroni ai unor importante edituri românești: dl Silviu Lupescu de la **Polinom** și dl Călin Vlășie de la **Paralela 45**. În pragul Tîrgului de Carte, închis de o zi cînd dv. citiți aceste rînduri, discuția... cu doi oameni care și-au descoperit după 1989 o excepțională vocație de manageri culturali nu poate fi decît foarte instructivă. ● În același loc, se publică intervențiile de la lansarea cărții de memorii a dlui Gelu Ionescu **Copacul din cîmpie** (prezentată, nu știm de ce, drept roman) și cele de la acordarea titlului de **Doctor Honoris**

Causa al Universității București profesorului german de filosofie Walter Biemel. Dl Biemel e originar din Brașov, unde tatăl său, apropiat al lui Enescu, era președintele Societății Filarmonice. "Format în două culturi", cum spune singur, dl Biemel se considera norocos prin faptul că a primit înalta distincție în chiar momentul istoric al traducerii operei fundamentale a lui Heidegger în românește de către dnii Gabriel Liiceanu și Cătălin Ciobă. ● Dl Ion Zubașcu, despre care se pot spune multe, dar în nici un caz că posedă darul conciziei, revine în **OBSERVATORUL CULTURAL** de la mijlocul lui mai cu un text de o jumătate de pagină în aceeași cauză pierdută cu **Cronicarul României literare**. "Nu am fost deloc un faimos cantautor al Cenaclului Flacăra", scrie dl I.Z., insistînd pe calitatea lui de membru de rînd. "Adevărul e că am fost un laș, unul dintre cei mulți și mărunți". Atunci de ce s-a supărat pe **Cronicar**? O fi simțit ironia din *faimos*? Nu băgăm mîna în foc. "Îmi cer public scuze, și pe această cale, celor care m-au auzit cîntînd în acel context, așa cum am făcut-o și la TVR în direct, la o oră de maximă audiență, față în față cu profitorul politic Adrian Păunescu, de care m-am despărțit public, în termeni foarte clari și energici. Sînt dispus, în continuare, să fac penitență publică la solicitarea oricui (gest pe care **Cronicarul R.L.** nu l-a făcut încă, deși ar cam fi cazul)... Stați liniștit, dle I.Z., nu vă cere nimeni nici un gest de penitență. Cel mult, să nu mai faceți caz de calitatea de opozant radical al urmașilor unui regim în care (n-o spunem noi) v-ați comportat ca un laș. În ce-l pri-

vește pe **Cronicar**, n-are de făcut, el, un astfel de gest. N-a cîntat pe la nici un cenaclu în care odiosul era ridicat în slăvi. ● În fine, dl I.Z. nu înțelege de ce l-ar face de rîs pe directorul **Observatorului** care-i publică poliiloghiile. "Cînd am fost publicat în *România literară* - zice retoric dl I.Z. - l-am făcut de rîs pe dl Nicolae Manolescu?" **Cronicarul** i-a transmis întrebarea dlui N.M. care a răspuns scurt: "Nu dl I.Z. m-a făcut de rîs, m-am făcut singur publicîndu-l". *A bon entendeur, salut!*

Demnitarii discreți...

DECLARAȚIILE de avere ale demnitarilor au „înut” prima pagină a ziarelor începînd de la mijlocul săptămîinii trecute. Cum ele au fost mediatizate și de televiziuni și de posturi de radio, **Cronicarul** nu v-a reține atenția cu detalii, ci cu cîteva observații de ansamblu. La categoria **demnitari pe care nu-i invidiază nimeni** conduce detașat președintele Iliescu. La categoria **demnitarilor discreți**, pe primul loc l-am situa pe premierul Năstase, vorbăreț altminteri și cînd trebuie și cînd nu. În privința declarației sale de avere, premierul s-a folosit de serviciile secretarului general al guvernului, supranumit de presă Michi Șpagă. Acesta a anunțat că prim-ministrul și-a depus declarația, adăugînd cețos că declarația va fi prezentată public în perioada următoare. Premierul, care vorbește bucuros de ouăle sale de la Cornu, nu și-a găsit timp pînă în ultima zi cînd trebuiau înregistrate declarațiile să spună el însuși presei ce are. Dar, mai nou, cînd nu-i

convine un subiect, dl Năstase le spune ziaristilor că există un purtător de cuvînt al guvernului. Pe primul loc la categoria **demnitari cu mașini second hand** - Doru Ioan Tărăcilă, „baronul de Calărași” cum i se mai spune. În categoria **Fetelor de la Apaca**, autoarele celebrului vers „Nu vrem valută”, Triță Făniță, care a declarat că n-are depozite în valută. E posibil ca vajnicul agronom, mare specialist în silozuri, să nu fi înțeles ce va să zică sintagma „depozite în valută”, știut fiind vocabularul sărăcuț și frust al senatorului PSD. La categoria **distrați**, președintele Senatului, Nicolae Văcăroiu, n-are rival pentru locul întii cu coroană, care nu și-a făcut o evaluare exactă a averii - în jur de trei miliarde de lei. Pentru cineva care se pretinde un Hagi al economiei și care știa de niscai timp că are de făcut o declarație de avere, aproximarea dlui Văcăroiu i-ar putea aduce primul loc și la categoria **demnitari cu fire de poet**. La categoria **demnitari rușinoși**, la egalitate - Marian Ianculescu, deputat PSD și Eugen Pleșa, deputat PRM. Amîndoi au susținut că le e rușine să spună ce avere au. Ianculescu, deoarece nu vrea să fie luat drept fraier, iar Pleșa, pentru că ar vrea să fie și el în rînd cu lumea. Nu e timpul pierdut, pot recupera amîndoi pînă la alegeri. La categoria **Așa ceva nu se poate**, dar în domeniul incompatibilităților, guvernatorul Băncii Naționale, Mugur Isărescu, deoarece toate celelalte funcții pe care le deține sînt curat onorifice. Nu-i aduc nici bani, nici putere, ci doar îi consumă timpul și energia. Întorcîndu-ne la declarațiile de avere ale demnitarilor, remarcăm că parlamentarii fac mai degrabă declarații de sărăcie de-

cit de avere, făcînd eforturi de a părea un fel de năpăstuiți ai soartei. Dacă dăm însă timpul nițel înapoi, la alegerile parlamentare, să ne reamintim de ceea ce spunea presa, atunci, despre costul unui fotoliu în Parlament, pe un loc eligibil. Pe atunci calculele se făceau în dolari, iar un loc pe listă, la nivel eligibil, nu se putea obține fără zece mii de dolari la categoria candidaților necunoscuți dar cu potențial economic. Cînd poți cotiza la partid cu o asemenea sumă ca să te vezi în Parlament, e de presupus că nu ți-ai vîndut casa pentru a intra pe liste, ci ți-ai folosit economiile de care te puteai dispensa. E de notorietate scandalul care s-a produs în PRM, odată cu plecarea deputatului Raj Tunaru din acest partid. Omul de afaceri cu acest nume, devenit parlamentar, a declarat că președintele partidului cu care a intrat în Parlament îl obliga să achite tot felul de note de plată pentru sejururile și chiohanurile pe care le făcea Vadim Tudor prin stațiunile de odihnă ale patriei. Dacă lăsăm la o parte aceste detalii care au picanterea lor, declarațiile de avere ale parlamentarilor, făcute pe proprie răspundere, ne arată, pentru prima oară, că aleșii noștri știu că au fost trimiși în Parlament de alegători săraci la marea lor majoritate, iar prin aceste declarații parlamentarii vor să-și facă ochi de cumstru cu analiști care au votat partide, neștiind pe cine îi trimisă să-i prezinte.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV1198944450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile postale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2003: 3 luni - 195.000 lei; 6 luni - 390.000 lei;
1 an - 780.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag. - 15.000 lei
La redacție: 10.000 lei